

DOJMY A SKUTKY ZE ŠKAMEN

staroslavného gymnázia v městě L.

Motto:

Když dáváš svému kraji sbohem,
myslíš, že naposled.

V tom srdci marném, přeubohém
loučení však se stále vrací,
jako se vracívají ptáci
k svým hnízdům zpět

Sláva Slabý

(Úryvek z básně "Kamení domova")

*

Tážete-li se, proč byly tyto vzpomínky
o dojmech a skutečnostech z lavic staroslavného gymnázia
v městě L. jeho některými žáky
- dosud pozůstalými z ročníků 1926 -27-28 -
obětavě a pilně posebrány
a formou jakéhosi literárního puzzle
o časech zkázy a znovuzrodu
jim drahé republiky československé
a o účinnostech pamětihodných žactva koedukačního
(jak k nim došlo během studia jejich
v létech válečných a maturitních 1938 - 1946)
s láskou sestaveny a zde předloženy,

pak se vám dostane hned úvodem odpovědi,
že je tomu tak z pouhé radosti,
že se dožívají roku 2000,
že snad budou moci dožít i konce století, v němž žili
a že je proto pro potěšení sobě samým z návratu do dob mládí
chtějí nabídnout potomkům svým a snad i mimojdoucím
ku přečtení a zamyšlení
o té pravdě,
jak snadno se dají lámat ideje a převracet skutky,
v té víře,

že ač jsme sice lidsky různě chytrí i nechytří,
přece jen i napravitelní
(jak praví mnohá moudrost lidu)
a v té naději,
že ti po nás se zcela určitě stanou lepšími,
přečtou-li si přepečlivě tyto zápisky
z hloubi paměti vykutané a ze srdcí jdoucí,
protože oni budou jistě vše konat lépe,
protože zcela jinak.

Nechť tak učiní dříve,
než možná (a nikoli až...)
milosrdná skleróza či paralýza
nebo jiná Róza či Lýza
donátorům jejich oči zatlačí.

Dáno v městě L. a jeho blízkém i dalekém okolí L.P. 2000

*

B Ě H L E T

0. kapitola

Před rokem 1938 - než jsme přišli do gymnázia

*

AM- asi v roce 1936 utonuly v řece Dyji na pramici děti z Šakvic, přinesl jsem o tom zprávu do školy podle novin, nechápali jsme tu tragedii.

*

KS- náš nástup do gymnázia byl předznamenán smutnými událostmi. Zejména odchodem nezapomenutelného presidenta Osvoboditele T.G. Masaryka v září 1937 na věčnost.

*

AM- Masarykovo úmrtí 14/9/37 a jeho pohřeb 21/9/37 jsem prožíval neskutečně bolestně, učitel mně však v hospodě pochválil tatínkovi a před dalšími štamgasty, jak jsem působivě popsal ve slohové úloze atmosféru pohřbu, hostinský Janecký, alias "pan Krčmář" slzel, ale ne nad mým slohem, nýbrž nad

cibulí, kterou krájel k porci salámu, kterým jsem byl za svůj literární výkon poctěn.

*

KS- Thomas Mann získal občanství v protestantské a tolerantnější Proseči, když byl předtím v Litomyšli odmítnut, snad kvůli bujícímu nacionalismu nebo bigotnímu klerikalismu, protože byl Němec a Žid. V pohraničí začaly nacisticko-henleinovské provokace a násilnosti, jež zastihly i část naší rodiny, především milovanou babičku, v mém rodišti Bartošovicích. Těžce zraněn byl četnický strážmistr Karel Havlíček, otec našeho staršího spolužáka Zdeňka Havlíčka. V květnu 1938 byla mobilizace po anšlusu Rakouska. Přesto vše mé poslední prázdniny v mém rodišti byly šťastné.

*

DF- obecná škola za našeho dětství byla v L. zvlášť pro chlapce a zvlášť pro děvčata.

*

AM- pamatuji výčitku učitele Casky v 5. koedukační třídě sloupnické školy, když mně spravedlivě káral, že nevěnuji péči početným operacím, místo jedniček mám často dvojky - a to jsem syn lékaře a chci jít na gymnázium, netušil ten skvělý hoch, že je to precedens mých budoucích gymnaziálních neúspěchů. Tento náš obdiv mající učitel cvičil s námi ukrývání se před letadly pod švestky v alejích za pochodu na silnici, naučil nás péči o kožené boty (tehdy nebyly z plastů) - dodnes to dělám a doporučuji: mokré kožené boty sádlem promastit, vycpat novinami, dát uschnout, nakrémovat a vyleštit. Jako sokolské káně jsem vlastenecky padl s dřevěnou puškou v ruce za vlast na prknech jeviště sokolovny při akademii; hoch Tašner ze Sudet o některých prázdninách s námi hrál kopanou a bezvadně; děti ze Sudet bývaly každý rok o prázdninách na handlu ve statku u sousedů, naučily se nanejvýš počítat tak do dvaceti s přízvukem nám směšným; chudí ze vsi odjížděli na stavbu pohraničních pevností, nezaměstnaný domkář Hájek si liboval nad nečekaným výdělkem pro svou početnou rodinu; má milovaná sestra Seka, tvrdošijná "beranka-helvítka", mně každou neděli honila do "nedělní školy", určené místo návštěvy kostela pro nás malé evangelíčky a já se raději schoval ve včelníku pana Bartoše s drátěnou kuklou a dýmající dýmnicí a nábožně přihlížel jeho nedělní "včeloslužbě". Takto vyzbrojen jsem šel k přijímacím zkouškám do gymnázia v městě L.

1938 na jaře - přijímací zkoušky

VK- nemalý zážitek i pro mé rodiče, matka se za mně šla pomodlit do proboštského kostela. Už první vstup do reprezentační budovy gymnázia vyvolával trému a hrůzu ze zkoušky. Tím byla větší radost, když mě přečetli mezi přijatými. Nadšení z přijetí se mnou sdílela celá rodina i sousedé v domě. Cítil jsem se vyznamenán a myslel si, že se pro mě otvírá celý svět.

*

DF- do školy jsem začala chodit vlastně o rok dřív než bylo zvykem a tak jsem přijímací zkoušku dělala v 10 letech. Zmíněný den pro mně přišla moje kamarádka (Andula Šustová), která byla o rok starší a oplývala nejen sebevědomím, ale i určitou životní zkušeností. Vlekla mně za ruku až do třídy, která byla vybavena sklápěcími sedátky, na což jsme v obecné nebyly zvyklé. A. se opřela rukou o sedátko, to se sklopilo a A. se po hlavě zřítla mezi dvě lavice. Vyvolalo to veselí hlavně v chlapecké části auditoria. Uražená A. se zvedla a hlasitě pronesla: "Chce někdo dostat přes držku?" Ve mně se zarazil dech. Představila jsem si, jak budeme obě vykázaný s hanbou ze třídy. Současně jsem ale prožívala určitý pocit zadostiučinění. Za zmínku stojí, že přes tento nevhodný vstup mezi studující mládež Litomyšle, obě jsme byly přijaty.

*

AM- nepamatuji se na přijímací zkoušku, lituji hluboce, že jsem asi nebyl svědkem této bohulibé scénky.

*

SF- matně si vzpomínám na zkoušku z počtů, hlavně mi utkvěla v paměti postava profesora Mikuly kvůli jeho takřka holé a mohutné lebce. Z češtiny jsme psali nějaký sloh, diktovala nám -jak jsem si myslel- jakási "vypomáhající studentka z vyšších tříd". Později se z ní vyklubala naše kantorka z češtiny Libuška Jandová.

*

HS- přijímací zkoušku jsem dělal v Příbrami, přišel jsem až do sekundy

*

1. kapitola

1938-9 prima

*

KS-gymnázium bylo dominantou města, skoro nové a moderní ve srovnání s ostatními litomyšlskými školami

*

VK- S očekáváním jsme vstupovali do primy, ve srovnání s chlapeckou obecnou školou to bylo nové honosnější prostředí. Vrylo se mi do paměti pěkné přijetí, pak ještě boj o místa v zadních lavicích, většinou jsme chtěli sedět vzadu. Získal jsem místo vedle Slávy Flídra. Byli jsme kamarádi již v obecné škole.

*

AM-nebojoval jsem a tak jsem se octl vpředu ve druhé lavici, byl jsem rád, lépe jsem viděl na tabuli, přimhuřoval jsem hodně dlouho oči, abych lépe viděl a než jsem se k tomu přiznal a dostal brýle

*

KS+VK- Přítomnost děvčat pro nás kluky z města L., kteří přišli z chlapecké školy, byla potěšující zvláštnost, děvčata měla k dispozici třetinu míst, prakticky celou řadu u širokých a vysokých oken. Pro mnohé kluky to byla iritace od puberty až do adolescence a vliv děvčat se projevoval na chování a projevy chlapců i naopak.

*

AM- koedukaci jsem už měl za sebou, na sloupnické škole byla děvčata společně s kluky od první třídy, navíc o nedělních dopolednách jsme měli společnou nedělní školu na evangelické faře, přesto vše byly to pro nás jen holky, s kterými jsme se moc nebavili a ani si netroufli je oslovit; ostatně děvčata a chlapci stejného letopočtu nejsou stejně staří; také můj první polibek (jako krůpěj jiskřivé rosy na šeré chodbě našeho domu) byl zřejmě z iniciativy spolužačky Dany L. z páté obecné, stejné věkové kategorie, ale nesporně bohatší zkušeností, když mne zasáhla tímto tajuplným rajským poznáním; nevím, jestli ne příliš brzo, nicméně zdánlivý náskok jsem nijak nedovedl využít, před děvčaty na gymnáziu jsem se ostýchal dokonale. Později v pubertě jsem si tuto chvíli připomínal: "Z poupat rosných padá třpytná krůpěj pod jasmín, lupínky své růže

vkládá do vázy pod komín. Hebký dotek pouhý dotekem je ctným a utíká pln touhy ke snům přesmělým".

*

DF- v první třídě gymnázia jsme poprvé byli pohromadě obě skupiny. Panovalo mezi námi jakési ozbrojené příměří. Dlouho jsme se oslovovali příjmením, pokud jsme spolu vůbec mluvili.

*

KS- Rychle jsme se seznámili se spolužáky hlavně z vesnic, z páté třídy jsme již znali Slávu Flídra.

*

VK- mezinárodní situace se přiosťřovala, Hitler stále tvrději prosazoval své požadavky, 23. září byla vyhlášena všeobecná mobilizace.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA- 24/9/38

VE VEČERNÍCH HODINÁCH PŘICHÁZÍ ROZKAZ K VŠEOBECNÉ MOBILIZACI, KTERÝ BYL PROFESORSKÝM SBOREM A ŽACTVEM UVÍTÁN S NESMÍRNÝM NADŠENÍM. KONEC NEJISTOTY A PONÍŽENÍ, PŮJDE SE DO TOHO. ZE SBORU NARUKOVALI PROF. VILÉM MARX A JAR. KUDRNÁČ.

*

KS- v září 1938 přišel do třídy profesor Kudrnáč se slovy: "Mobilizace. Armádní generál Jan Syrový předsedou vlády, budeme se bránit." Profesor Marx narukoval jako záložní důstojník.

*

VK- otec byl mobilizován do jednotky SOS (stráž obrany státu) pohraniční pevnosti Adam u Králík.

*

KS- po příchodu domů jsem zastihl otce, který pro vyšší věk nepodléhal mobilizačnímu rozkazu, jak se připravoval k nástupu do oddílů SOS.

*

VK- do školy jsme začali chodit s ochrannými protiplynovými maskami, válka se zdála na spadnutí.

*

JM- mobilizace v září pohltila všechny dopravní prostředky, denně jsme s maminkou chodily pěšky přes Morašice a Višňáry do Litomyšle, abych stihla začátek vyučování. Domů jsme se obě dostaly vlakem. Pamatuji na nádherná podzimní rána, počasí nám tehdy přálo.

*

VK- přišel mnichovský diktát (29/9).

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

NADŠENÍ VYSTŘÍDÁ ZKLAMÁNÍ A OPĚT NĚKOLIK MĚSÍCŮ
NEJISTOTY.

KS- ve šknle po předchozí euforii a naději, hluboké zklamání a
deprese. Pamatuji na hloučky lidí před obchody, jak plakali při
poslechu mimořádných zpráv.

*

SS- Polibek jeseň

Jak obrázky všech dávných chvil
omítkou tmy se prodírají ke mně,
tak nesměle dnes zavzdychla si země.
Sychravou pečetí ji podzim políbil.

Z herbáře času vypad' den;
to mlha z tváře vyčesává vrásky
a promítá mi poztrácené lásky
na okraj cesty do antén.

To zraje jeseň v ostnech kaštanů
a vítr almužnou hrst klestí dá mi
než zakymácí vzpomínkami
se strany na stranu.

*

VK- okleštění republiky, vzápětí vyklizování pohraničí.

*

VK- německé vojsko stálo 1/10 až u Litomyšle, celnice a
pohraniční závory byly u Gabrielova mlýna, pár metrů nad
sokolovnou.

*

AM- kamarád ze Sloupnice JN, který s námi byl v primě, mi
sdělil, že Němci provokatibně nejprve zabrali i sokolovnu v
Litomyšli a divadlo v Poličce a teprve po jednání se stáhli.

*

KS- nedovedli jsme pochopit, proč nelze volně přejít po silnici z
Benátek přes Čistou (Litrbachy) do Trstěnice, narychlo dělali
silnici do této obce z Pohodlí. Smutný byl podzim 1938, vznikla

tzv. "druhá republika - Česko-Slovensko", o mapě okleštěné republiky lidé říkali: "malá, ale naše", slabá náplast na ztrátu vlasti.

*

AM- (nebyla to falešná známka úlevy, že jsme konečně "sami pro sebe" anebo jakési ještě psychologicky zakutané precedens pro poválečné vyhnání Němců, abychom byli sami pro sebe ve "velké a pouze naší" ?)

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA- 3/10/38

ABDIKACE PANA PREZIDENTA DR. ED. BENEŠE JE BOLESTNĚ POCIŤOVÁNA. ŽÁCI SEDMÉ TŘÍDY POSÍLAJÍ PANU PREZIDENTOVI DOPIS, V NĚMŽ HO SLAVNOSTNĚ UJIŠŤUJÍ, ŽE ZŮSTÁVÁ I NADÁLE PREZIDENTEM PRO VŠECHNY VĚRNÉ ČECHY.

*

KS- v prvních říjnových dnech uprchlíci z pohraničí, roztržení rodin se dotklo mnoha, naše rodina patřila mezi ně, přijely babička, teta s dětmi a invalidní švagrovou s nejnutenějšími věcmi, aby se vyhnuly bezprostřednímu ohrožení života. Bydlely totiž v těsné blízkosti hranic v "zemi nikoho", kde docházelo k přestřelkám.

*

VK- otec se vrátil po demobilizaci, obdobně naši profesori Marx a Kudrnáč. Přichází abdikace prezidenta Beneše (5/10), odtržení Slovenska (14/10) a okupace Sudet Němci (15/10).

*

DF- psal se rok 1938 a i když jsme byli vlastně děti, uvědomovali jsme si vážnost situace. 1. října okupovala německá armáda Sudety a v počátečním období začínala hranice nového státu někde za tehdejší sokolovnou. Můj tatínek, který byl obvodní lékař, přišel tím o svůj obvod, který se náhle octl v Německé říši.

*

JM- fantastická vůně párků, linoucí se po celé škole, o hlavní přestávce je prodával školník Nohava, velmi těžko se odolávalo.

*

AM- nejen párky, také chutné mléko ve skleněných pŕlilitrovkách a čerstvé křupavé rohlíky nám nabízel pan Nohava, školník.

*

DF- obecná škola nás vychovávala k vlastenectví. Obdivovaly jsme prezidenta Masaryka a věřily, že pravda vítězí. Bylo tomu tak v pohádkách Erbeny a Němcové a dokonce i v kovbojkách a filmech. Teď najednou jsme zjistily, že vítězství pravdy nic nezaručuje. Pravdu měl ten, kdo byl silnější. Pravda se ostatně nesměla říkat.

*

AM- jestliže byli jsme vlastenci, myslím, že dokonce zarytí, určitě to bylo také zásluhou učitelů na obecných školách a takto vybaveni jsme přišli do nového kolektivu. Domnívám se, že vliv celkových událostí (zábor, okupace, válka, po válce) způsobil, že také vědomí postupného tragického ničení národní samostatnosti a sympatie odpůrcům nacismu nás všechny držely pohromadě, jistě i na podkladě chronické frustrace z bezmoci, ale i kupodivu také neochvějně víry ve vítězství spravedlnosti a pravdy, jak nám ji vědomě prezentovali profesori.

*

KS- smutek a zmatek byl i v duších nás, primánků, a jak těžce muselo být našim židovským spolužákům.

*

SS- Matce

Už léta stříbrem propalují vlasy
Tvé zatím řídce jen a lehounce,
z konvičky srdce Tvého nalévám si
pramének lásky, horký bez konce.

Do zřítelnice s vůní dušičkových světél
své život těžký vetkal ... (saudáde)?
pod kterým verš již jara Tvého zetlel
a podzim tam svůj ještě neklade.

V zahrádce vrásek nové nalévají
z potůčku dnů už drobné pupence,
po slzách voní mi a po šalvěji
odřená zrnka Tvého růžence.

*

JV- nejhroznější zážitek ze dne 15.3.1939 jsem zažil ráno, při cestě z Lán do města do školy. Na několika židovských obchodech jsem uviděl vápnem a štětkou nakreslené šesticípé

hvězdy a nápisy ŽIDI VEN v několika variantách. V Litomyšli bylo několik židovských továrniček na boty, textil a různé obchody, ale nevzpomínám si na žádnou událost nebo na názory mně

známých dospělých lidí, které by mne připravily na možnost očekávat projev tak náhle vzniklé nenávisti. Ještě nyní se mi při vzpomínce na tento den vždy vybaví pocit úžasu, naprostého nepochopení a strachu. Přiznám se, že pocit nepochopení ve mně přetrvává dosud.

*

KS- nápisy "Židi ven" se bohužel objevovaly již v posledních týdnech druhé republiky, po březnové okupaci pak skoro plošně. Navíc byly rozšiřovány zprávy, že čs. legionáři budou muset nosit modré pásky na rukávech.

*

AM- xenofobie vůči Židům nebyla v našich zemích nic nového. Myslím ale, že nejen rasová odlišnost, jistě i větší zdatnost v obchodním podnikání v soutěži s českými živnostníky, ale také to, že Židé přijímali německá jména, mohlo zdatným českým vlastencům dodat jakýsi důvod k projevům nelibosti vůči nim. Ostatně demokracie vzala za své a naši xenofobové měli v zádech souhlasnou oporu německého fašizmu.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA- 15/3/39

OSUDOVÝ 15. BŘEZEN PŘIJÍMÁN S POCITY HOŘKOSTI, NENÁVISTI A VZDORU. DÍVČÍ TVÁŘE ROSÍ HORKÉ SLZY. PO TŘÍDĚ SE ZPÍVÁ ČESKOSLOVENSKÁ HYMNA A ŽACTVU SE KLADOU NA SRDCE HRANICE ČSR, ABY SI JE DOBŘE ZAPAMATOVALO - PŘIJDE OPĚT DEN.

*

KS- 15. března 39 okupace, byla sněhová vánice, do třídy náhle přišedší Vilém Marx, náš třídní učitel, před nás předstoupil a řekl: "Prožíváme poslední chvíle československého státu. Proto dnešní hodinu přírodopisu budeme věnovat četbě kapitol z našich dějin." Brzy nás pustili domů a cestou domů ze školy jsme potkávali Němce, přijíždějící po pravé straně na motocyklech s postranními vozíky - první nacističtí okupanti ve zlověstných přilbách.

*

AM- ve Sloupnici sedláci už toho pošmourného rána jezdili vpravo, když předtím vydatně hubovali, že to není možné, koně že si nezvyknou. Cestou ze školy domů z autobusu jsme viděli přijíždějící Němce na sajdkárách. Autobus už musel jet už vpravo, což panu Krejčové dělalo potíže a tak na tento způsob jízdy jadrně nadával, ovšemže zástupně.

*

KS- němečtí vojáci byli překvapeni, když si z pekařství odnášeli za 1 DM (tehdy 10 K) 40 housek nebo rohlíků (tehdy za 25 haléřů) a plnými ústy (tehdy hubami) se cpali salámem a tlačenkou z dalších našich obchodů.

*

AM - podle vyprávění JN. našťevovali také cukrárny a jedli dorty pro ně za pakatel. Doplatili na kvalitní pečivo z nefalšovaného másla a mnoho z nich se octlo dokonce v nemocnici s gastrointestinálními potížemi. Pro mnohé naše lidi to bylo neochvějné předznamenání, že to s německou armádou dopadne takto i celkově.

*

AM- ten den, když jsem přišel předčasně ze školy, při zprávě o okupaci z rozhlasu nějaká známá paní, která byla u nás na návštěvě, usedavě plakala. Ten den jsem byl poprvé uslyšel a byl zaujat Mozartovou symfonií A-dur, kterou hráli odpoledne. A to jsem brečel zase já; černoška Sopfó, která pečovala o děti mého bratra (přišedšího k rodičům do Sloupnice na roční dovolenou ze své misie v Kamerunu), se ale nelíčeně radovala z čerstvě napadaného sněhu, který viděla poprvé a nějaká okupace -zdá se- jí vůbec nevadila. Byla velmi učenlivá, hned druhý den, když ji maminka poslala pro mně, přišla se slovy: "Maminka žiká, Tonda, pojď sem!"

*

KS- vlna utečenců ze Slovenska a Podkarpatské Rusi

*

AM- o něco později při nějaké náhodné návštěvě Prahy jsem z tramvaje, stoupající pozvolna serpentinou Chotkovy ulice v Praze viděl mladou dívku se žlutou šesticípu hvězdou na kabátě, jdoucí po blízkém chodníku. Dodnes se mi vrací pohled jejich tmavých tázavých očí, když jsem se na ni nesměle -a jak jsem doufal povzbudivě- pousmál. Takové oči s neskrytým smutkem měla přece také i jedna naše židovská spolužačka a to ještě vůbec nevěděla nic o svém osudu.

*

KS- nové profesorky z emigrační vlny (M. Kučerová, V. Sokolovská, později PhDr Olga Reichová), tentokrát ze Slovenska.

*

JV- vzpomínám si na to, jak k nám přijel mně neznámý pán, o kterém mi otec řekl, že byl vyhnán ze Slovenska, kde byl učitelem a nyní hledá místo a uplatnění v Čechách. Řekl mi, abych byl přítomen jejich rozhovoru, abych lépe pochopil, co se stalo s naší republikou a abych si této chvíle vážil, protože ten učitel je současně spisovatel a budu se později jistě o něm učit i ve škole. Skutečně jsem byl rozhovoru přítomen a nikdy nezapomenu na pocit nespravedlnosti, který se i mne jako ještě dítěte zmocnil, když jsem slyšel, jak ten učitel šel se snahou pomoci slovenskému školství dobrovolně na Slovensko, jak se učil intenzivně slovenštinu, aby mohl v tomto jazyce učit slovenské děti na vesnici, kde široko daleko žádný kvalifikovaný učitel nebyl. Jak si zamiloval kraj i lidi, se kterými dobře vycházel a jejichž život literárně zachycoval. Pak při tehdejší osamostatnění Slovenského štátu přijela skupina uniformovaných luďáků, kteří ho po řadě let práce pro slovenské děti ihned vyhnali, vzpomínám-li dobře, s dvěma kufry přijel do Čech. Byl to Petr Jilemnický.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ŽIJEME A PRACUJEME S BOLESTÍ V SRDCI, ALE S PEVNOU VÍROU VE VÁLEČNÝ POŽÁR, KTERÝ OPĚT OSVOBODÍ ČSR.

*

KS- Lidé paradoxně spoléhali na brzký začátek války, ten nedal na sebe dlouho čekat, prudce se zhoršily německopolské vztahy. Střídavé nálady publika, postupně jakási "normalizace", naplněná tupou odevzdaností, ale plná vzteku a vzdoru, začerňováním každé zmínky o ČSR v učebnicích.

*

DF- Měnily se mapy, historie i fakta. Portréty na školních stěnách se nahrazovaly jinými. V početnicích se černou tuší přemalovávalo "čs" u všech příkladů s korunami. (Jenom "č", Reifová, Kčs byla až po válce!) Z knihoven se vyřazovaly určité knihy. A nakonec v březnu 1939 Masarykova republika, která přes všechny nedostatky byla jedinou opravdovou demokracií

třicátých let ve střední Evropě, zmizela a stala se Protektorátem Čechy a Morava.

*

JV- zvláště kouzelně nesmyslná byla část dějepisu, v níž byla vytištěna mapka stěhování germánských kmenů z Jutského poloostrova do dnešního Řecka, kde se staly zakladateli tzv. řecké antické kultury. Poněkud hroznější, protože už ne tak směšná, byla mapka tažení Němců na východ. V ní se vytýkalo jakémusi králi, že neuzavřel kleště, jdoucí tehdy ze severu na Olomouc a z jihu za Znojmo. Mezi těmito hroty kleští byla vzdálenost pouhých dvou denních pochodů. Protože tyto kleště neuzavřel, nedošlo už tehdy k definitivnímu vyřešení národnostních otázek ve střední Evropě a musí se tedy ještě dořešit.

*

AM- o těchto prázdninách jsem byl s matkou u kanálu La Manche kvůli mému astmatu. V městečku Le Tréport-Eu, kde jsme byli, se Francouzi chystali na slavnost britsko-francouzského přátelství, samé praporky, girlandy, kapela chodila úzkými uličkami a trúbila a trúbila ustavičně stejnou bryskní normandskou melodii. V posledním srpnovém týdnu vše naráz ustalo, s matkou jsme z Paříže odjeli posledním vlakem, na hranice již odjížděli vojáci, maminka jim namluvila, že jsem nemocen a musím ležet, byli natolik slušní, že nás nechali až na hranici v samostatném kupé a sami stáli na chodbě, válka jim ještě nevzala galantnost. V Německu jsme viděli samé klobouky se štětkami, všude strohá kázeň, kolem tratě tanky i vojáci, v koutku našeho kupé slzela obézní Němka a šeptem mamince vyslovovala pochyby, jak to dopadne (a jak jsme se ještě během studia dočkali - měla pravdu), před Plzní na hraničním přechodu s typicky germánským jménem Kosolup a českým překladem Kozolupy pronikl k oknu, u něhož jsem stál, dým bramborové natě, od té doby vím, jak naléhavý je pocit domova.

*

BL- spolu s DF a AW dostaly I KČ a chodily si na kornout se šlehačkou, snědly jej až v Pamské zahradě za fortnou

*

AW- spolu s DF chodily pít kozí mléko k Jakubíčků, hlavně ale proto, že chtěly vidět živou krávu

*

BL+KS- s profesorem Rendlou chodili sbírat byliny do Osického údolí a sběr plnili na jedničku

*

JV- vyhozen ze třídy kvůli Krupkové, prý jí napověděl, že Mt Everest je nejvyšší hora v Čechách

*

2. kapitola

1939-40 sekunda

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA 1. ZÁŘÍ 1939

MALÝ AMERICKÝ APARÁT VE SBOROVNĚ NÁM OZNAMUJE V DOPOLEDNÍCH HODINÁCH ZAHÁJENÍ VÁLKY A NÁSTUP NĚMECKÝCH ARMÁD DO POLSKA.

JAK JSME ŠŤASTNI!

*

VK+KS- počátkem září vypovězena válka, když jsme nastupovali opět do školy. Válka začala přepadením Polska, o tři dny později se přidala Francie a Velká Británie. V té době se octla řada našich spoluobčanů v koncentracích (údajně jako "rukojmí") a několik jich uprchlo na západ (J. Šperl, O. Šmejč, interbrigadista Cenner). Jaké však bylo naše zklamání, když Polsko podleгло nacistické přesile za necelé 4 týdny, aniž by západ přispěl na pomoc významnější vojenskou akcí a SSSR navíc dokonal dílo zkázy.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ŽÁCI JAN SEDLICKÝ ZE TŘETÍ TŘÍDY A BEDŘICH PEŠL ZE ČTVRTÉ TŘÍDY POKOUŠEJÍ SE O ÚTĚK DO ZAHRANIČÍ K ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDĚ. BYLI DOPADENI NA SLOVENSKU A PŘEDÁNI GESTAPU.

*

VK- silně nás vzrušil tento nepodařený útěk.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ZAČÁTKEM ŠKOLNÍHO ROKU ODCHÁZÍ PAN ŘEDITEL FRANTIŠEK SMOLEK. VYBÍZÍ HLASITĚ SHROMÁŽDĚNÉ ŽACTVO, ABY SI ZACHOVALO SVOJI NÁRODNÍ PÁTEŘ A ČEST. JAKÝ BUDE NOVÝ SPRÁVCE ÚSTAVU?

*

VK- správou ústavu byl po odchodu ředitele Smolky do důchodu pověřen a zatímním správcem jmenován PhDr. Vladimír Růžička, od začátku propagátor spolupráce s Němci.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

PRVNÍ JEHO OBĚŽNÍK, VYBÍZEJÍCÍ ŽACTVO K LOYALITĚ K ŘÍŠI A K VÍŘE VE VÍTĚZSTVÍ NĚMECKÝCH ZBRANÍ, BYL UVÍTÁN STUDENTY ŠOUPÁNÍM NOHOU A KAŠLÁNÍM A V NĚKTERÝCH TŘÍDÁCH NEBYL ANI DOČTEN.

*

KS- začala se rodit první klukovská přátelství, klan Flídr a spol. Přišel první nesvobodný 28. říjen. Většina občanů a pochopitelně i my jsem si připnuli trikolóry s černým flórem.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA 28/10/39

PŘES VŠECHNY TVRDÉ HROZBY A ZÁKAZY PODNĚCUJÍ NAŠI STUDENTI V PŘEDVEČER NÁRODNÍHO SVÁTKU VÝMLUVNÉ DEMONSTRACE U POMNÍKŮ PADLÝCH A ZAKONČUJÍ JE ZAPĚNÍM ČESKOSLOVENSKÉ HYMNY.

*

VK- kladli jsme věnec u pomníku padlých, zpívali čs. hymnu, projevovali solidaritu s akcemi studentů v Praze.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA 29/10/39

DRUHÝ DEN PŘÍCHÁZÍME DO ŠKOL VŠICHNI SVÁTEČNĚ ODĚNI. VE TŘÍDÁCH VÍTAJÍ VSTUPUJÍCÍ PROFESORY VÝMLUVNÉ NÁPISY NA TABULÍCH: RESTITUTIO REI PUBLICAE SUPREMA LEX EST! SVOBODNÁ REPUBLIKA VE SVOBODNÉ EVROPĚ! APOD.

*

KS- postupně jsme se dozvěděli o velkých demonstracích k 28. říjnu v Praze a ze zlověstných plakátů o popravách českých vysokoškoláků, odvezení většiny jich do koncentračního tábora v Sachsenhausen i o uzavření všech českých vysokých škol po demonstrativním pohřbu medika Jana Opletala dne 17/11/39.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA 17/11/39

POPRAVENÉ STUDENTY UCTÍVAJÍ ŽÁCI PO PŘÍCHODU PROFESORA DO TŘÍDY POVSTÁNÍM A MLČENLIVOU VZPOMÍNKOU.

*

KS- v Litomyšli byly zakázány demokratické organizace (Sokol, Orel, DTJ, Skaut a jiné), pokud už nebyly zakázány za "druhé republiky" před rokem anebo v prvních dnech vzniku protektorátu. Zbyly jen sportovní organizace a menší kulturní spolky, v nichž vzkvetl do jisté míry značný společenský život. Také církve sehrály důležitou jednotící úlohu - o mších s vatých se zpívala česká hymna a chorál "Svatý Václave...".

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

PŘICHÁZÍ ROZKAZ, ŽE MASARYKŮV OBRAZ SMÍ VE TŘÍDÁCH VISETI JEN NA VEDLEJŠÍCH STĚNÁCH. ŽÁDOSTI SE VĚTŠINOU NEVYHOVUJE.

*

KS- události nabraly rychlý spád. Finsko se v zimě 1939/40 drželo proti stokrát silnějšimu SSSR, přáli jsme Finům a také Řecku, které v Albánii poráželo italské fašisty.

*

VK+JM+AM- v těžkých podmínkách si oslazujeme život. V malinké trafice na rozcestí pod gymplem si cestou ze školy kupujeme velký malinový bonbón, kus za 20 haléřů. Na maliny jsme, my holky, někdy těžce dávaly dohromady haléře. Když nám chyběly, pan trafikant ochotně velké maliny rozpůlil. Zvláštní, jak se mnohým z nás zapsaly ty velké sladké maliny u "Boudáka" do chuťových pohárků až dodnes, tehdy byly snad aspoň trochu jakousi kompenzací nejistoty z hořkých dnů, které nás očekávaly.

*

KS- na jaře padlo Dánsko, Norsko, Blegie, Holandsko, Francie v několika týdnech.

*

VK- pro zlepšení nálady a uvolnění chodíme ze školy "rajskou cestou" - od gymplu kolem četnické stanice dolů až k Teplým, pak doleva zkratkou s kopečku ke Koldovým na Bělidla. Cestou hrajeme na silnici fotbal - míčem nám byl kámen. V partě je Sláva, Černý - Niger, já a hlavně Simandl - Čudy, který kope s mimořádným zanícením.

*

HS- s rodiči jsem bydlel v Gabrielově mlýně, byl to bývalý mlýn na hranici Protektorátu, bydleli jsme v prvním patře, v přízemí byla celnice, na silnici do Svitav hraniční závora. Do gymplu

jsem to měl pěšky dost daleko, někdy jsem jezdil na kole. Se mnou chodíval Luděk Lopata, jehož otec byl celník. Po silnici do Svitav se dalo klidně jezdit, celníci tam vlastně neměli co dělat. Bylo tam i hřiště AFK Litomyšl, kde se dala krásně hrát kopaná, ale klub se za války asi rozpadl, nehrálo se tam.

*

KS- AFK Litomyšl byl rozpuštěn, hráči byli převážně dělníci a příslušníci levice a většina z nich skončila v koncentracích.

*

VK- v zimě pro nedostatek otopu vyhlášeny uhelné prázdniny, chodili jsme do školy jen 2x týdně pro úkoly.

*

VK- na upomínkové fotce z tělocvičny jsou chlapi při tělocviku, je vidět, jakou jsme měli krásnou tělocvičnu. Povinný úbor byl bílé tričko a červené trenky. Také jsme chodili cvičit do Sokola, při návratu domů jsme se stavovali u Skřivanů a kupovali si za 50 haléřů koňskou sekanou, ještě teplou. Voněla po celé ulici a nebylo možno odolat.

*

KS- velkým zklamáním ze situace skončil druhý rok gymnázia.

3. kapitola

1940-41 tercie

*

VK- ve vyučování se stále více prosazovala němčina, učíme se Hitlerův životopis: "Adolf Hitler ist am 20. April achtzehnhundertvierundachtzig im Braunau am Inn geboren...." A komu ještě nezní otázka profesorky Sirůčkové: "Also, wo liegt München?" a další biflované články z Augustina.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA ŠKOLNÍ ROK 1940-41

ŽÁCI ŽIDOVSKÉHO VYZNÁNÍ ROBERT LÖWINGER Z PRVNÍ TŘÍDY, OLGA LÖWINGEROVÁ A EVA EISNEROVÁ A JOSEF ŠTOLC Z DRUHÉ TŘÍDY VYLOUČENI Z RASOVÝCH DŮVODŮ ZE STUDIA.

*

KS+VK- přibyla latina s mnohými úskalími; kouzla latiny se nám snaží až do oktávy přiblížit odborník na slovo vzatý profesor Kadlický, pro nás Kódl.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ŽIJEME V TICHÉM, ALE SOUSTAVNÉM ODPORU VŮČI VŠEMU NĚMECKÉMU. TUŠÍME, BA I VÍME, ŽE MÁME NA GYMNÁZIU NESPOLEHLIVÉ JEDINCE. JSME NA STRÁŽI. DELEGOVANÝ ČLEN SBORU TLUMOČÍ MARNĚ ZATÍMNÍMU SPRÁVCI NAŠE NEKOMPROMISNÍ STANOVISKO VŮČI VŠEMU NĚMECKÉMU A NAŠE ODHODLÁNÍ NECHYTIT SE NA NĚMECKÁ VNADIDLA.

*

KS+VK- fyzika - obávaný předmět, který učil Dr Julius Červinka; nepříjemná fyzika, tehdy ji učil prof. Václav Cikán.

*

VK- jakýmsi větším povyražením byla interní mikulášská besídka. Moc jsme se na ni těšili a vzájemně si připravovali dárečky. Se Slávou jsme na podsíni koupili pro Bradu podprsenku. Nebyla to asi nejlepší forma recese, soudě podle reakce obdarované, když rozbalovala dárek před celou třídou. Inu, dělali jsme různé koniny. V tomto případě bylo pro nás největším gaudiem vlastní koupě s předváděním požadované velikosti. Vše závěrem vylepšil sametový hlas Alenky Horálkensis při přednesu "Der Wind hat uns ein Lied erzählt..."

*

KS- na jaře 41 znovu úspěchy nacistů - Jugoslávie, Řecko, v červnu napaden Sovětský svaz, který nakonec bojoval o přežití.

*

JM- život jsme si oslazovali občasnými útoky na cukrárnu u Věnečků. Někdy se nám podařilo ochutnat si na zmrzlině a věnečcích.

*

AM- nevím, jestli to bylo po celou válku, ale v letech do 1942 jsem si denní kapesné rozdělil a začal jsem v cukrárně buď dole naproti poště na podsíni a postupně navštívil všechny další až na horní konec u Vašátků. V každé jsem utratil 0,50 K, až jsem rozlízal celou peřičku! Jaká to glukosománie nezdrženlivého adolescenta, v principu shodná s narkomanií k cigaretám či alkoholu, kterým jsem se však (díky zmrzlinám?) vyhnul, snad i zástupná snaha neprožívat hořký okolní svět vítězných hakenkreuzů!

*

VK- o prázdninách jsme šli na žňovou brigádu. Odsloužil jsem ji u p. Bisy v Dolním Újezdě, měl jsem to ke stravě i noclehu. Moc jsem nespál, poněvadž jsem celou noc likvidoval blechy. Ještě větším dojmem jsem byl obohacen, když mě sedlák poslal s jalovicí k býkovi. Majitel býka mi uložil, abych ji během aktu držel za ohlávku. Místo erotizujícího zážitku byl jsem z toho vyděšen a šokován.

*

AM- smutné prázdniny, ve Sloupnici na plátně přes silnici nápis: Viktoria: Říše vítězí na všech frontách pro Evropu! Jda po vsi, viděl jsem na tabulích plakáty s uboze vypadajícími sovětskými zajatci a s textem: Tvoji bratři? Počáteční efekt Blitzkriegu nám bral všechny naděje na brzký konec války, plakát s Hradčany a dlouhou rudou rukou s drápy v podobě srpů a kladiv: Uchvátí - li tě, zahyneš!

*

4. kapitola

Kvarta 1941-42

*

KS- na protektorát dolehly další rány tím, že v září místo protektora Neuratha nastoupil Heydrich.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

DOSTÁVÁME NÁVŠTĚVU POVĚSTNÉHO NĚMECKÉHO INSPEKTORA WERNERA. VE TŘÍDĚ ŠESTÉ SEHRÁL SCÉNU V ÚLOZE PŘEDSTAVITELE NĚMECKÉ KULTURY. PO HODINĚ PŘINÁŠEJÍ SEXTÁNI OSTENTATIVNĚ PROFESORU KYTICI RŮŽÍ.

*

VK- gymnázium navštěvuje pověstný německý inspektor Werner a šíří kolem sebe strach. Ne dosti na tom. Budova gymplu bude obsazena německým vojskem.

*

KS- německý režim stále více doléhá na veřejnost, tedy i na naši rodinu, otec musí opustit četnictvo, ruského legionáře nemohou potřebovat. Ve škole se naším třídním stal třídním Mikula. Profesoři chodí do přeškolovacích kurzů, aby oni a

potom i studenti pochopili, že místo českého národa je po boku Říše.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

V PROSINCI PŘICHÁZÍ ROZKAZ VYKLIDIT ÚSTAV PRO ŘÍŠSKOU BRANNOU MOC.

STĚHUJEME CELÝ ÚSTAV DO CHLAPECKÉ ŠKOLY A SBÍRKY DO MĚSTSKÉHO MUSEA.

*

VK - od 9. - 20. 12. je přerušeno vyučování a přemísťujeme se do chlapecké školy. Pomáháme při stěhování.

*

AM - kdoví jestli jsem nepřenašel vycpaného šakala, kterého věnoval svému "rodnému " gymnáziu můj tatínek, když působil na začátku století jako lékař v Dalmácii v Sutivanu, kde jim šakalové vyli za domem a mé sestry se bály i ve dne kvůli nim vynést odpadky.

*

VK- naposled se díváme z věžičky budovy, která nám přirostla k srdci, na panoráma města L. i dalekého okolí.

*

AM- na severu sloupenské a třebovské lesy, k východu černoohorské, pohled k Janovu, na jihu k Poličce a táhlé zvlnění až za Skuteč k Vysočině. V rovince na západ věže Vysokého Mýta, chráněného od západu Vraclavskou výšinou. A náměstí s kulisou piaristů, zámku, starého gymnázia a kdesi vzadu i našeho budoucího útočiště - chlapecké obecné a měšťanské školy. Toto panorama malovalo jistě hodně malířů, nicméně se domnívám, že Jan Šplíchal, rodák ze Sloupnice, který v letech našich studií právě zemřel, poeticky zaznamenal odvěký kontrast zámku a podzámčí svého regionálního města. Vidíme to na kopii jeho obrazů na předsádce těchto memoárů i zde.

*

VK+KS- sotva bylo ukončeno stěhování, začaly dlouhé uhelné prázdniny, zima toho roku byla krutá, spousty sněhu.

*

AM- ve Sloupnici pracovní povinnost na vyhazování sněhu na silnici do L., vznikly sněhové tunely nad výšku dospělých chlapů.

*

KS- Sověti poprvé v protiútku, ubránili Moskvu.

*

AM- denně jsem měl na očích (bydlel jsem u Schauerů v domě, který měl nápis J. Hošpes) bílý prapor Wehrmachtu s širokým bílým křížem, v jehož středu byla orlice s hákovým křížem. Bezmocný vztek mě nepřecházel, i když jsem věděl, že v našem gymplu byla nemocnice.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

VYUČOVÁNÍ ZAHAJUJEME AŽ 4. BŘEZNA.

*

VK- vyučování bylo celkově rozhárané, do školy jsme chodili střídavě s chlapeckou školou. V předmětech nám přibyla chemie a s ní pověstný Dr Julius Červinka, známý po dobu dalšího studia jako žárlivý strážce obydlí Smotlachových na Valech. V této službě ho neúnavně doplňoval tehdy bezúspěšně zamilovaný Sláva - Poil. Zahájena nepovinná výuka těsnopisu, učil nás ředitel měšťanské školy Paďour, otec dvou sličných dcer, které jsme s Honzou Medem chodili úspěšně špehovat do houštin Černé hory. Pololetní vysvědčení neslo již hlavičku Deutsches Reich - Protektorat Böhmen und Mähren a bylo důsledně dvojjazyčné.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ŽÁKYNĚ SEPTIMY MARIE SEDLÁČKOVÁ ODCIZÍ Z FYZIKÁLNÍCH SBÍREK V MUSEU NĚKTERÉ DŮLEŽITÉ SOUČÁSTKY PRO TAJNOU VYSÍLAČKU VE SLOUPNICI.

*

AM- jednou Manka přišla s nějakým kufříčkem za námi na hřiště a panu řediteli Malému řekla, že má vysílačku. Ještě po válce nad její odvahou, která se mu zdála býti nerozvážností, kroutil hlavou.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

VŠICHNI PONÍŽENÍ A UMUČENÍ NĚMECKOU NÁSILNOSTÍ BYLI POMSTĚNI SMRTÍ HEYDRICHOVOU. JE VŠAK TŘEBA JEŠTĚ VELKÝCH OBĚTÍ, I NAŠE MĚSTO A NAŠI STUDENTI JE PŘINÁŠEJÍ.

*

VK- na jaře přichází hrůzné období heydrichiády, řádění gestapa a popravy litomyšlských občanů.

*

KS- nastala hromadná zatýkání a popravy i z Litomyšle a okolí.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA KVĚTEN 1942

ŽIVÁ JMÉNA KLEMT, KRÁL, PEKÁREK, ŠPERL BOLESTNĚ
DOZNĚLA NAŠEMU SLUCHU.

*

VK- náš starší spolužák Jiří Šperl byl popraven.

*

JV - na ten den jsem měl s Jirkou Šperlovým smluveno, že se sejdeme v 15 hodin na hřišti na tréninku. On však nepřišel, což mně při jeho přesnosti a solidnosti připadalo velmi podivné. Po návratu z hřiště jsem se dozvěděl z rádia a hned na to z hrůzných temně červených plakátů, že byl popraven za schvalování atentátu na říšského protektora, generála SS Heydricha.

*

AM- Manka Sedláčková později vypravovala, že den předtím, než Jiřího zatkli, přišel za ní na louku u Končin, kde Sedláčkovi sušili seno a řekl jí, že se dozvěděl, že je v seznamu těch, kteří budou druhý den odvezeni na Gestapo do Pardubic. Jaké je rozloučení dvou mladých srdcí, které se bojí, jestli to není na věky? Proč Jiří neutekl?

*

KS- z našich spolužáků byl nejvíce postižen Jirka Král, jehož rodiče byli zatčeni, matka paní Králová odvečena do koncentračního tábora v Ravensbrückenu a jeho otec, jednonohý invalida, popraven, při výsleších gestapáků byl statečný.

*

VK- vzpomínám na pana Krále, otce našeho spolužáka Jirky, jak odkázán na berle úspěšně provozoval trafikou na podsíni.

*

KS+VK-popravou otce byli postiženi naši spolužáci - sourozenci Pekárkovi z kvinty a tercie. S jejich rodiči prožíváme osud pana Pekárka, bydleli jsme s nimi ve stejném domě na Mařákově třídě a jejich syn Vláďa byl mým nejmilejším kamarádem. Tajně jsme chodili dívat se na jejich zapečetěný byt, když je vyhodili na dlažbu a pana Pekárka odvěkli na popravu na zámeček u Pardubic.

*

KS- na popravišti zahynuli s výkvětem české inteligence také oba bratři Pátovi, univerzitní profesori, kteří se zasazovali o udržení lužickosrbského národa.

*

AM- v den, kdy nacisté vypálili Ležáky jsme končili vyučování asi hned dopoledne, nečekal jsem na polední autobus a šel jsem domů pěšky v jasném, zářivém červnovém dni. Tu v dálce vlevo od cesty ještě kus za Mýtem a za obzorem zvedající se Vysočiny stoupal sloupec šedočerného dýmu. Ležáky - jak jsem se dozvěděl až doma z radia a bezmocně jsem vnímal, jak překrásný den mi úzkostně zešedl.

*

VK- vzpomínám na plukovníka Březinu, k jehož dceři jsme vzplanul první, byť neopětovanou láskou, na pana Eisnera z vily na Osické ulici, na našeho profesora Aloise Knotka.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

1. ČERVNA 1942 ODCHÁZÍ PROFESOR ALOIS KNOTEK DOBROVOLNĚ K BLANICKÝM RYTÍŘŮM, ABY SE VYHNUL GESTAPÁCKÝM PRSTŮM. JEHO PAMÁTKU MUSÍME UCTÍT SBÍRKOU NA NĚMECKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ.

*

KS- vlastenecký profesor Knotek raději spáchal sebevraždu, aby unikl týrání a popravě. Jeho pohřeb se stal tichou manifestací odporu.

*

AM- popravy neminuly také Sloupnici, můj otec byl s devíti dalšími vzat jako rukojmí a určen k popravě, jestliže Ota Průšek neprozradí úkryt staršího studenta Kůželu z Litomyšle, kterého skrývali u nich na statku. Ota raději prozradil, aby uchránil své spoluobčany, ale popravě neušel a s ním i jeho otec a sestra a manželé Mikuleckých z vatárny, kteří Kužela také nějaký čas ukrývali.

*

KS- jednoho z "černých dnů", paradoxně s krásným jarním počasím, byla ze třídy odvolána Ilona Klemtová, večer jsme se z rozhlasu dozvěděli, že její otec byl s dalšími občany popraven pro "schvalování atentátu na Heydricha".

*

JM- Ilona zmizela okamžitě ze školy, dům na malé podsíni jim byl zabaven.

*

VK- vzpomínám na pana Klemta, známého uzenáře na Máselné podsíni.

*

AM- právě z uzenářství pana Klemta mi přinášela má sestra, když se vracela koncem týdne z Litomyšle (studovala na pajdáku a bydlela u dědečka ve Svatojánské ulici) "nářez" vynikajících salámů a paštik (zvláště na jednu pamatuji, měla zelené i jinobarevné vložky ze zeleniny a jiných druhů uzenin, které vytvářely nádhernou mozaiku). A ta šunka!

*

VK- moje užší kamarádství se v těchto dobách váže především na Slávu Flídra a Honzu Meda. Sláva se ovšem ve volném čase věnuje lehké atletice, my s Honzou trávíme odpoledne, pokud to studium dovolí, na Černé hoře, potom večer co večer na podsíni. Inklinuje k nám také Honza Souček a Jirka Pavliš, pro nás Ruprecht. Ten má však omezení, poněvadž je přespolní z Osíka.

*

KS- represe dopadly i na české školství a projevily se uzavřením gymnázií v České Třebové a Poličce a také ve zpřísnění limitů počtu žactva, zdůvodněném podle prospěchu z němčiny pro postup do další třídy, takže řada spolužáků už do kvinty nenastoupila.

*

AM- mezi nimi i já. Upřímně řečeno, nepocítoval jsem újmu, že jsem se octl mimo své spolužáky, stáli nade mnou a to mi vadilo a pudově jsem utíkal před neustálým odhalováním mé vědomostní ignorance. Mé vyloučení bylo dozajista nakonec spravedlivé - byl jsem edukačně zanedbaný, neuměl jsem se učit (a také nechtěl), hlavu jsem měl plnou poezie. Doplátil jsem na životní nesoulad mých rodičů a protože jsem i před ním utíkal do říše snů, projevilo se to v celé mé studijní etapě na gymnáziu. Ačkoliv můj test inteligence byl podle papíru lehce nadprůměrný, nijak to nepomohlo. Přitom by možná nebylo těžké, aby matka, původem Němka z Haliče a otec, bývalý Chefarzt válečných rakouskouherských vojenských nemocnic v Bosně a Hercegovině, se mnou mluvili doma německy. Matka četla Goetheho a denně poslouchala klasickou hudbu z Wusterhausen. A nenáviděla nacisty. Tatínek se ze stejného důvodu německy raději hádal s členem NSDAP Hanauskem v

hospodě, až jsem ho musel kopat pod stolem, aby se mírnil. Měl jsem strach, že ho ten místní fašista udá. Jednou jsem ho potkal, jak kráčel do německé školy na okraji města L. v hnědé košilís hakenkrajcem. Na můj pozdrav zahajloval a odpověděl německy. Tehdy se němčina stala pro nás všechny zavrženíhodná, těžko tedy chtít na líném, ale vlasteneckém hochovi, aby se jí lépe věnoval. Plně jsem se raději věnoval kamarádovi Standovi, jemuž popravili rodiče za heydrichiády.

*

5. kapitola

kvinta 1942-43

*

VK- nastupujeme s Libuškou Jandovou jako třídní.

*

HS - redukce žáků a příchod nových. Víím, že nás moc žáků opustilo, včetně Jirky Krále, Ševce atd. Řadu si jich ještě pamatuji, ale jména mi nic neříkají. Příchod nových byl přínosem (Šafář, Vorlíček), byli zdrojem veselí (Olina Weissová - nicht essen Brot, její aféra s knězem, spousta srandy, bydlela blízko proboštského kostela spolu s Jarkou Bradáčovou) a často s nimi byla sranda i mimo gympl.

*

VK- v našich řadách již není Honza Med - Quido, odešel po kvartě studovat vyšší hnojárnu do Chrudimě vstříc lepším zítřkům, studium na gymplu ho stejně příliš neuspokojovalo.

*

KS- přišli noví profesoři (z Poličky k nám přišli Milada Mrštíková, výborná češtinářka) a spolužáci (Ivo Vorlíček, Vláda Jirkovský, Renek Makovský (Chateaubriand), nadaný Honza Mareš, nezapomenutelný Honza Smejkal; z České Třebové přišli Jiří Šafář, vynikající matematik a klavírista, Olina Weissová, Jiřina Nejzchlebová a Honza Špringer, výborný fotbalista, s nímž jsem další léta seděl v jedné lavici.

*

VK- naši třídu posiluje ještě Snítílý a všichni brzy do našeho kolektivu dobře zapadají.

*

KS- v zásadě perfektní profesorský sbor doplnil profesor Vaníček z Poličky, R. Šlemín z Vysokého Mýta a později vysloveně z politických důvodů profesor Pösl a zemský inspektor J. Lomský.

*

VK- dozvuky z heydrichiády pokračují, dochází k zatýkání nedávných oktávánů (Brousil, Fidra, Štika a další).

*

JM+KS+VK- Ve studiu nemohli pokračovat židovští spolužáci - Pepík Štolc, Eva Eisnerová, Olinka Löwingerová. Jednoho dne přišli do školy se žlutou hvězdou, ale po několika dnech už nepřišli vůbec, s Olinou jsem seděla v jedné lavici, hrůzné události přežila jen ona. Nakonec musí opustit školu a jsou deportováni do Terezína. Ani my, ani oni si nedovedli představit, jak těžký osud stihne je i jejich rodin.

*

SS- Na hřbitově

Na jméno dnes mi ještě neprší,
ještě mi nezpívají včely;
zahrada - samé návrší,
světla a snítky jmelí.

Je tu tak hezky, jako v podhájí,
kříže jsou keře, rez je květ,
pěšiny vedou kamsi ku kraji
s modlitbou uprostřed.

Ba ani vzlyk tu dnes nebolí
než padne v otevřená místa;
svíčky, jak řada kremrolí
hoří u kříže Krista .

Zde hladím tiše bílý krep,
zde rovnám zvadlé tulipány;
děti si hrají na pohřeb
za kaplí svaté Anny.

Na jméno dnes mi ještě neprší,
ještě mi nezpívají včely;
sloužím tu dneska tichou mši

za všechny, kteří neumřeli.

*

AM- v zimě šachový mistr světa Aljechin sehrál v sále u Skřivanů simultánku s 35 hráči, učiteli Ledvinkovi ze sloupenské školy jsem asistoval tak dobře, že jsme svalili svého krále již po pouhých sedmi tazích

*

KS- USA ve válce, čím větší byly úspěchy Spojenců, tím více vyvíjeli nátlak na české školství nacisté a někteří činitelé protektorátní správy. Vedle asi 8 hodin němčiny týdně se musely i ostatní předměty učit nejen česky, ale i německy, dějepis a zeměpis nesměl přesáhnout hranice "Grossdeutsches Reich". Dokonale to bojkotoval jak profesor Lomský, tak profesor Pösl. A hodiny němčiny a češtiny byly další bází odporu proti nacistům.

*

KS- některé úsměvné historky: v měšťance jsme drželi protiletectké hlídky ve sborovně. Jednou jsem ji držel se Zdeňkem Filkou, výborným napodobitelem cizího písma. Z dlouhé chvíle jsme prohlíželi písemky žáků ze 4. měšťanky z němčiny a tu poslední jsme celé třídě opravili s úmyslným ponecháním několika chyb v každé z nich. Přesto byl výsledek na jedničky či dvojky a žádná horší známka. Snad by to i bylo prošlo, ale nějaký stupidní žáček nahlásil, že tam měl chyby a ty zmizely. Bylo snadné zjistit, kdo to asi opravil. Vyhrožovali nám formálně třídními důtkami, ale pak to zapadlo do "ztracena". Vyšetřoval to učitel obrovité postavy Kopal, který někdy po válce emigroval do USA a později zhotovil mapy měsíce pro NASA.

*

AM- k té obrovité postavě: připomínám si jakéhosi "Šolína", jehož vysoká postava, hranatá hlava a šmatlavé nohy bývaly dominantou našeho zájmu, pokud jsme se s ním setkali na ulici. Vyprávělo se o něm, že svou kostru již prodal anatomickému ústavu a peníze za ni že již prošustroval.

*

SF- jednou se ztratila z litomyšlského náměstí tradiční prvomájnová májka, ukradli ji hoši z Poličky. Kuratorium to vzalo jako pohanění cti a požádalo ředitele Růžičku o vyslání odvetné skupiny studentů. Nákladní auto (na dřevoplyn) poskytla firma Tošovský a jelo se. Mezi jinými Karel, Gnoude,

Honza a já. V Poličce čekal špalír posměšně salutujících hochů, májku jsme ale nespatri, uklidili ji. Jeli jsme dál a přijeli do Nedvězí, kde byla krásná májka, obtočená chvojím. Pan Tošovský ji řetězem povalil, sběhli se však lidé s všelijakým nářadím, hulákali, facky jen lítaly a tak májku ubránili. Rychle jsme nastoupili a ujeli.

V Korouhvi jsme pod silnicí uviděli stát májku, potichu jsme ji uřízli. Z okna školy nás však uviděl pan řídící, vyběhl s žactvem, přidaly se ženské z vesnice. Májku jsme museli táhnout

do svahu, na konci visela škola i obec, přetahovali jsme se, vydržel však jen pan řídící, udatně se držel konce májky, až mu spadly brýle. Tím asi pozbyl svých velitelských pravomocí a vzdal to. Májku jsme odvezli. Tehdy jsme si spokojeně mysleli, jak jsme se "Poličákům" pomstili. Sice na nesprávném místě, ale pomstili.

VK- 26/6 uspořádal gympl ve Smetanově domě za hojně účasti obecnstva veřejnou akademii. Po hudebních, recitačních a tanečních číslech koncertoval především Jirka Šafář na klavír.

*

KS+JŠ-VK- z oficiálních vystoupení si velmi dobře vzpomínám na stěžejní číslo v podobě sborové recitace melodramatického ztvárnění básně Jiřího Wolker "Balada o očích topičových", již s námi v r. 1943 nacvičila a taktovkou vedla profesorka Hladíková (nezapomenutelná češtinářka "Šišlavá Nancy") a že se to stalo tichou demonstrací proti nacismu.

*

JŠ- Má vedlejší hudební činnost a záliba se brzo znásobila při přípravách na závěrečného gymnaziálního večírku. V době nácvičů recitačních, pěveckých či tanečních čísel jsme se krásně "ulejvali" a kantorská disciplína brala tehdy za své. Mé prožitky z příprav na můj první školní večírek na konci kvinty byly zvláště silné, protože jsem se poprvé v životě podílel hned na několika vystoupeních. Dalším příspěvkem k úspěchu naší třídy na akademii bylo vystoupení dua (Vorlíček, housle-Šafář, klavír). Podílel jsem se také doprovodem nejen při nácvič Moravských dvojzpěvů, ale i pěvkyně, když se rozcházely v setmělém podloubí litomyšlského náměstí. Prodloužení odpoledních zkoušek bylo neodolatelnou příležitostí k randění. Ještě významnější byl nácvič Klicperovy jednoaktovky "Rohovín

Čtverrohý", obsazené herecky naší kvintou v čele s úspěšným Honzou Rackem v titulní roli.

*

VK- závěrem večírku v roli pocestného malíře zazářil Zdeněk Filka, v němé roli strážníka pak já. Podmínkou povolení této akce bylo věnovat část výtěžku na německý Červený kříž.

*

6. kapitola

1943-1944 - sexta

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

UČÍME SE JEN O VELKONĚMECKÉ ŘÍŠI, O NĚMECKÉ NADŘAZENOSTI, MÁME ZVEDAT VE ŠKOLE I NA ULICI PRAVICI K ARIJSKÉMU POZDRAVU, V ŘEDITELNĚ MÁME MLUVIT NĚMECKY, ALE TO VŠE SE ROZBÍJÍ O NAŠE TVRDÉ ČESKÉ PALICE. CO CHVÍLI PODEPISUJEME ČERNÉ NA BÍLÉM, ŽE BUDEME ZBAVENI MÍST NEBO VYLOUČENI Z ÚSTAVU, NEBUDEME-LI LOYÁLNÍ K ŘÍŠI.

*

VK- němčina prosakuje do dalších předmětů (zeměpis, dějepis, matematika), podle německého vzoru se zavádí šestistupňové známkování. Stále sedím v lavici se Slávou-Poilem. Svou strategickou polohu jsme vylepšili tím, že jsme si vydobyli místo za chytrým a vždy dobře připraveným Lubomírem Oplištilem a neméně dobrým studentem Čudym Simandlem. Čudy ne vždy rád dával opsat, ale stačilo jedno nakopnutí pod lavicí a hned byl povolnější. Vynucuje se arijský pozdrav ve škole i na ulici, ovšem jen s mizivým úspěchem, každý se profesorům zdaleka vyhýbá, čemuž jsou i oni rádi.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA 1943-44

ÚSTAV BYL "POCTĚN" NÁVŠTĚVOU P. (!) MIN. (AM- psáno po válce!) E. MORAVCE. NAHLÉDL PŘI VYUČOVÁNÍ DO NĚKTERÝCH TŘÍD A ZAŘEČNIL SI K PROFESORSKÉMU SBORU. BYL UVÍTÁN MRAZIVÝM KLIDEM A ODCHÁZEL NESPOKOJEN.

*

KS- Přišlo nařízení, že se při vstupu profesora do třídy a při jeho odchodu musí "hajlovat". Zvedali jsme ruku jakoby "ahoj"

a profesoři "sednout" a někteří vůbec ne. Pochopitelně právě profesor Lomský. Jednou se student v první lavici jaksi pozapomněl a zvedl nedbale ruku, když profesor odcházel. Ten na stupínku udělal perfektní "váhu" s otázkou: "Přejete si, prosím?" Odcházel za potlesku celé třídy.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ZVEDÁME K POZDRAVU LEVOU MÍSTO PRAVÉ A STÁLE MYSLÍME NA TO, CO VOLÁ "LONDÝN".

*

VK- poctivě hajluje pouze Růžička, snad i krajně podělaný Mikula.

*

SF - mám po ruce text psaní, který v té době napsal jeden z litomyšlských občanů pan Jan Hurych:

28 října 1943 Dnes ve 4,30 navečer se odeberu tam kde je už můj milovaný Tatínek a moji předkové odejdu od vás všech a opustím děti a manželku dříve než jsem si mohl pomyslet, smrt, kterou mám podstoupit, nesu klidný a silný, věřím v Pána Boha, ke kterému jsem se stále modlil a smířil, že vás neopustí ty moje manželko a děti odpuste mě kdykoliv jsem vám ublížil a pomodlete se za mě, děti vychovány k lásce k bližnímu a dej jim tu výchovu aby v lásce Boží žili a rostli s maminkou se smíř a věř, že si to s námi myslela dobře a nenech na ní dopustit a celý svůjot venuj svým dětem a kdybys jim chtěla dát jiného tatínka tak jen po dobrém uvážení a neukvapuj se a poslechni moji rady na kmotřička nedopust. - Poslední s Bohem vám zasilá váš tatínek Jan

Tak, jak byl psán, je dopis jedním z dokladů osudné hry smrti i životů v době, v níž jsme žili se svými -jak dnes vidím mnohdy nicotnými- problémy. Ale je život.

*

VK- ve stísněných protektorátních podmínkách absolvujeme na podzim pod vedením tanečního mistra Mühlbacha z Vysokého Mýta taneční hodiny.

*

VK- otevírá se nám nevšední zážitek, dobrodružství, samozřejmě i legrace, hlavně při dámských volenkách, kdy utíkáme houfně na WC, tanec nám konečně umožňuje dostat do objetí, byť jen tanečního, našítajné lásky, navazovat konverzační kontakty. Do tanečních, které se konají v sále

hotelu Hvězda, chodí děvčata nejen z gymplu, ale i z jiných litomyšlských škol. I já se přibližuji konečně trochu víc své lásce E.B., avšak bohužel, při rychlejší otočce na kluzkém parketu padá a já ji nedokážu zachytit. A tak se moje naděje opět hroutí, poněvadž vina je pochopitelně na mně.

*

SF- jakmile jsme získali svolení profesorského sboru a povolení patričního úřadu, že se mohou konat taneční, odjela naše delegace, do níž jsem se dostal -ani nevím jak- i já, do Vysokého Mýta k tanečnímu mistru Mühlbachovi, aby se dojednal průběh tanečních. Taneční jsem zdárně zdolal, oblíbil jsem si polku, šla mi dobře a rád jsem měl i "besedu" na rozdíl od všech ostatních. Jiné tance mě moc nezajímaly, jakž takž jsem zvládl některé lehčí tance, ale pro valčík, walce a tango jsem neměl pochopení a neovládal jsem je.

*

HS- do tanečních jsem chodil moc rád. Byly vždy v neděli večer a přitom v pondělí byl nejhorší rozvrh (matika, fyzika, francouzština, prostě hrůza) a tak jsme občas místo školy chodili do hospody, eventuálně na Černou Horu. Fric Šafař vždycky říkal, že to odesereme, ale kupodivu, nikdy jsme to neodsráli.

*

SF- při prodloužené napadlo někoho, že by někdo z kluků měl vyzvat k tanci naši třídní "Libušku". Tento těžký úkol padl na mně, asi jsem byl vylosován, v žádném případě bych se sám nehlásil. Zahráli polku, odvážně jsem se postavil před Libušku a požádal ji o tanec. Určitě jí bylo hned jasné, že jsem přišel z donucení. Čtverácky se usmála a řekla, že polku netančí, že jí nemá ráda. A já - místo abych se dvorně poděkoval a zmizel, zeptal jsem se -pitomec- co že ráda tančí. Odpověděla, že valčík. A já -blb- odpověděl, že si tedy dovolím přijít, až budou hrát valčík. Já ale neměl ponětí o nějakém tříčtvrtečním taktu, kluci mě museli upozornit, že jsem už na řadě. Znovu jsem šel pro Libušku, znovu se na mne usmála a pochválila, že jsem "muž, který drží slovo". Raději jsem vedl Libušku do největší tlačenice, abych v tom nářesku vše lépe zamaskoval. Zpočátku to nějak šlo, když jsem najednou zaslechl Milenu Doubravovou, jak sděluje ostatním, že to je sólo pro naši třídní. Kolem nás se začalo dělat místo a po chvíli jsme zůstali s Libuškou sami uprostřed parketu. Musel jsem s pravdou ven a přiznat se, že

valčík vlastně neumím. Libuška však řekla: "Zabalíme to anebo budeme pokračovat?" Nebyl jsem si jist, najednou mě Libuška rázně popadla, zatočili jsme se a už to šlo. Vydal jsem ze sebe vše, abych se jí přizpůsobil, nějak jsem chytil krok a bylo vyhráno. Potlesk byl náramný, kluci mi dali hobla. Od té doby mám valčík v oblibě. Libušku jsem měl v oblibě už dávno před tím také - jako všichni.

*

KS- v zimě 43/44 jsme byli nahnáni (po třetí výhružné výzvě) tehdejší "pověřencem kuratoria pro výchovu mládeže", bývalým npor. čs. armády (sic!) Š., říkali jsme mu "pověšenec". Chtěl vytvořit jakési ZZ-oddíly asi na zákopové práce. Jeho projev byl rušen posunováním židlí a výkřiky "Bušte ho v leb!". To milého pana Š. rozzuřilo natolik, že vytáhl Jardu Vaňáska, Ivo Vorlíčka a také mne před asi 70 shromážděných. jimž položil otázku, kdo nás odsuzuje? Ruku zvedl jediný, jistý L.K., hoch robustní postavy se sice nadměrně velkou hlavou, rozumu však mdlého, jelikož jako jediný propadl již v 1. třídě. To už Š. nervově nevydržel a celé shromáždění rozpustil.

*

HS- jo, musel jsem chodit do kuratoria pro výchovu mládeže

*

VK- začalo pracovní nasazování ve prospěch Říše a to nejen u nás, ale i u profesorů

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

NĚMCI SE SNAŽÍ PŘEŠKOLOVAT ČESKÉ PROFESORY NA VELKONĚMECKÉ SMÝŠLENÍ V KURZECH - PRO NÁŠ ÚSTAV VE VYSOKÉM MÝTĚ, LITOMYŠLI, PARDUBICÍCH, PRAZE A RANKENHAIMU U BERLÍNA. A KDYŽ TO NEPOMÁHÁ, ZAMĚŇUJÍ JIM PERO A KNIHU ZA LOPATU. PRVNÍM POSTIŽENÝM BYL PROFESOR STANISLAV OBDRŽÁLEK, POZDĚJI PROFESOR VILÉM MARX, FRANTIŠEK VANÍČEK, JAN RENDLA A ALOIS ŠNÉVAJS, KTERÍ BYLI NASAZENI K TOT ORGANISATION.

*

VK- Do zámku, obsazeném pochopitelně Němci a přeměněném v skladiště, jsme stěhovali látky na vojenské uniformy.

*

KS- po obsazení skoro celé Italie a zbytku Francie nacisty byly svázeny do zámku v městě L. vojenské látky a my jsme je pak museli vykládat a vynášet nahoru. Pochopitelně, že vždy

několik metrů zmizelo, ale zároveň dohlížející němečtí vojáci zjistili, že některé balíky jsou polity kyselinou. Vyhržovali, že každého pátého z nás zastřelí.

*

VK- tenkrát si někdo ovinul pár metrů látky na tělo pod košili. Němci to vyšetřovali a vyhrožovali, že z nás vyberou rukojmí, když se nezjistí viník

*

JV- náš spolužák Springer byl svérázný; nejenže se mu podařilo podrazit profesorku Havránkovou, ale jednou plival z okna. Najednou se ve třídě objevil pán s pleší a ředitel. "Kdo plival z okna?" Springer se přiznal a tvrdil, že to neudělal pánovi schválně, že chtěl plivnout na Krupkovou. Protože se přiznal, pán přestal být agresivní, ať si to s žákem vyřídí pan ředitel. Pan ředitel předal záležitost třídní profesorce Jandové a oba odešli. Libuška vyšetřovala: "Co jste to udělal?" Ani jí Springer nezapíral: "Plival jsem po Věře Krupkové a netrefil jsem ji." Jandová: "Proboha! Kde to jsme! Spolužák plivá po spolužačce - a netrefí ji!"

*

DF- šly jsme s děvčaty navštívit v nemocnici profesorku Jandovou. Dozvěděly jsme se, že ve sborovně pořád slyšela nepěkné zvěsti o třídě a tak se jako třídní raději zhroutila, aby to nemusela o svých miláčcích poslouchat a šla si raději lehnout do nemocnice.

*

VK, JŠ- beze sporu největší společenskou událostí školního roku byla akademie, kterou gympl uspořádal při dovršení 300 let otevření latinských škol v městě L. Uskutečnila se 24. června 1944, k výročí založení gymnazia paní Frebonií Herulou z Pernštejna, která tak do města L. přivedla v roce 1644 první studenty piaristické koleje. Ústředním číslem této jubilejní akademie bylo recitační pásmo k 120. výročí narození Bedřicha Smetany. V pásmu profesor Lomský umně skryl výroky českých buditelů i současných bojujících exulantů. Pásmo bylo recitujícími studenty oblíbeno a u publika našlo značný ohlas. Recitační pásmo bylo uvedeno k výročí narození Bedřicha Smetany, na tu dobu velmi smělé svým obsahem. Na recitaci se v hojně míře podílela i naše třída. Náš pan profesor si nás plně získal a nadchl pro tuto akci. V mistrně sestaveném recitálu promluvily k utlačovanému národu verše našich

nejlepších básníků: vydržet, nevzdávat se. Bylo až s podivem, že cenzura akci povolila. S láskou a pečlivostí jsme pásmo nacvičovali a pak je procítěně předali nadšenému a dojatému publiku města L.

KS, DF- profesor Lomský tehdy s námi nacvičil recitační pásmo k Smetanovu jubileu a věnoval nesmírnou péči výslovnosti. Stával v sále ve Smetanově domě docela vzadu a žádal, aby každé slovo, které na scéně řekneme, bylo slyšet. V pásmu byly mimo jiné i citáty T.G. Masaryka. Dodnes si pamatuji některé úryvky, např. z dopisu Bedřicha Smetany z Göteborgu: "Kdy a zda ještě vůbec vás uvidím, vy milé české hory?" a masarykovský závěr, přednášený Honzou Smejkalem: "Ne násilím, ale smírně, ne mečem, ale pluhem, ne krví, ale prací, ne smrtí, ale životem k životu, toť odkaz českého národa, toť smysl našich dějin."

*

JŠ- Na akademii jsem sólově vystoupil s náročnou Smetanovou Fis-dur polkou a v roli dirigenta jsem vedl náš studentský orchestr, který doprovázel na rokokové scéně taneční kreaci našich děvčat. Hráli jsme Mozartův menuet z Dona Juana, k němuž jsem za pomoci pana faráře Metyše vypracoval partituru pro orchestr.

*

VK- velmi se mi líbil Mozartův menuet v dobových krojích

*

AM- vůbec se Gnudovi nedivím, tančily jej žákyně V.-VII. třídy

*

JŠ- akademii uzavírala jednoaktovka Stroupežnického "V ochraně Napoleona" v režii profesora Vaníčka z Poličky.

*

DF- akademie se pořádala ve prospěch Německého červeného kříže. Ve škole nám přidělili vstupenky, které jsme měli prodávat podle předem stanoveného plánu. Mým spolutrpitelem při této akci byl Karel Simandl, který mluvil perfektně německy. Abychom uspořili čas, přišli jsme na geniální nápad, nabídnout naše vstupenky německé vojenské jednotce, která v té době okupovala naše gymnázium. Byli jsme uvedeni do kanceláře příslušného důstojníka, kterého Karel přesvědčil o důležitosti našeho poslání do té míry, že zbývající vstupenky koupil. Nejenže koupil, ale dokonce se dostavil ve společnosti svých podřízených a vydrželi to až do přestávky, ačkoli

nerozuměli ani slovo. Naštěstí se nikdo nikdy neptal, jak se stalo, že jsme byli poctěni takovou návštěvou a tak to zůstalo mezi mnou a Karlem.

*

AM -dobře že ti Němci nerozuměli ani slovo, asi by se jim nelíbilo, co se recitovalo anebo snad už tehdy nebyl Němec jako Němec?

*

DF- Díky režijní chybě (nebo snad chválně?) se stalo, že po zaníceném projevu ředitele Růžičky, který zhodnotil zásluhy Velkoněmecké říše pro budoucí Evropu, zapěl školní sbor "April, april". Co se všechno může na takové slavnosti stát?

*

HS- spolky žádné nebyly, sporty jsem se snažil provozovat, ale s malým úspěchem, spíše bez úspěchu. Snaha byla velká, ale v ničem jsem neuspěl, snažil jsem se běhat sprint (mizerné časy), chtěl jsem závodně plavat (bez úspěchu) a ani ten volejbal mi nešel - prostě dřevo.

*

KS-Němci vyhnáni z celého Sovětského svazu, v červnu 1944 invaze spojenců a přes léto tažení Francií k Rýnu. Střední Evropa a část východní a jihovýchodní Evropy včetně severní Itálie čekaly ještě těžké zkoušky. Za této situace jsme se chystali usednout do lavic septimy.

*

7. kapitola

1944-45 - septima

*

DF- konec války nás zastihl v septimě. Náš počet se značně zredukoval, mnozí z našich kamarádů byli nasazeni k Technische Nothilfe a tak poslední válečné dny jsme byli vyučováni v jakémsi minimálním kumbálu v biografu Trevi.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

NĚMCI ZABÍRAJÍ DALŠÍ BUDOVY, ÚSTAV SE STĚHUJE DO PRŮMYSLOVÉ ŠKOLY A MÍNĚNÍ SBORU SE ROZDVOJUJE:

SABOTOVAT TUTO PONĚMČOVANOU ŠKOLU S VÝMLUVOU NA NEDOSTATEK MÍSTNOSTÍ NEBO HLEDĚT V TÉTO ZMRZAČENÉ A HLÍDANÉ ŠKOLE ZACHRAŇOVAT V DĚTSKÉ DUŠI, CO SE DÁ? NAŘÍZENÍ A HROZBY SHORA PŮSOBÍ AŽ KRAJNĚ SMĚŠNĚ A NESNESITELNĚ.

*

VK- septima začala špatně. Němci zavírají chlapeckou školu, nastává další odysea stěhování do průmyslovky a postupně na další místa.

*

VK- sledovali jsme válečnou situaci. V hodině německé konverzace konverzoval Karel Simandl sám s profesorkou Jandovou a na mapě jí ukazoval stav fronty. Libuška velice brzo zjistila, že lokalizace zapichovaných praporků se podstatně lišila od frontové situace podle německých zpráv. Inu, Karel vyslechl ráno Londýn a podle čerstvých zpráv upravil pohyb fronty na mapě. Hlavně, že konverzoval německy.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ZABAVENÍ POSLEDNÍ ŠKOLNÍ BUDOVY PŘINÁŠÍ ROZŘEŠENÍ PRO ZIMNÍ MESÍCE. NEEEXISTUJE OKTÁVA, ROBOTUJE V TOVÁRNÁCH, LOUČÍME SE SE SEPTIMÁNY, KDYŽ ODJÍŽDĚJÍ SLOUŽIT K TN. DOPROVÁZÍME JE S L' TOSTÍ, MYSLÍME-LI NA JEJICH OHROŽENÉ MLADÉ ŽIVOTY, ALE S PŘESVĚDČENÍM, ŽE TITO SEPTOIMÁNI UŽ BUDOU SKLÁDAT MATURITU I Z ČESKÉ LITERAURY A Z ČESKÉHO DĚJEPISU.

*

VK- nás, chlapce, postihlo nasazení k polovojenské organizaci Protektorats-Technische Nothilfe. Byli jsme předvoláni prakticky všichni chlapci s výjimkou Chorvata Flídra, který jako příslušník státního spojence Němců byl osvobozen. Přestože jsme byli u odvodu k TN prakticky všichni uznáni "tauglich", zbylo nás v nasazení jen několik (Čudy, Renek, Fritz, já a nevím přesně, zda i Jarda Vaňásek). Ostatní byli vyreklamováni a vrátili se do škamen.

*

JS- v roce 44 jsme měli být totálně nasazeni do Německa k TN. S Eneškem jsme se loučili se všemi známými a protože jsme jich měli hodně, trvalo nám to celkem 14 dní.

*

HS- než jsme šli do TN, tak jsme se parádně napařili u Jarky Bradáčové v Újezdci, pamatuji se, jak mně pan řídící Bradáč umýval na dvoře a já mu tvrdil, že je moje duchovní dítě. Detaily mi už vypadly, jen vím, že to bylo mohutné a že z nás Bradáčovi jistě velkou radost neměl.

*

VK- na rozloučenou jsme uspořádali hodnotný mejdan u Brady v Cerekvici. Detaily mi už vypadly, jen vím, že to bylo mohutné a že z nás Bradáčovi jistě velkou radost neměli.

*

JM- pamatuji se, když jsme dělali rozloučení u nás v Újezdci, když museli jít kluci k TN, že nás několik holek omluvila ze školy, abychom mohli vše připravit.

*

JS- trochu společensky unaveni jsme přijeli do Prahy až odpoledne. Oba jsme byli vybaveni lékařským vysvědčením, z nichž vyplývalo, že tělesně nejsme vůbec schopni prakticky ničeho. Protože ne ten den už měli příslušný počet odveden, pustli domů každého, kdo měl lékařské vysvědčení, sami zdravotní stav nepřešetřovali.

*

HS- v TN jsem však byl jen jeden den, byl jsem uznán untauglich, byl jsem po operaci. Tu TN odsral jen Jirka Šafář a Renek Makovský. Ti tam snad byli až do konce války.

*

KS- Technische Nothilfe byla prakticky jistá forma internace: 12 hodin práce v kamenolomu denně o hladu a v chladu; musel jsem pracovat i s teplotou 39°C a odnesl jsem to zápaem plic, po přechodném propuštění nám v nemocnici pomohl MUDr Jáně a dále praktický lékař MUDr Prokop Hruška, postava navenek rozporuplná, ve skutečnosti však hluboce lidská a kladná v oněch těžkých dobách

*

VK- odchod z domova jsem prožíval dramaticky, tím víc, že matka měla před porodem. Později jsem se dozvěděl, že rozrušení z mého odchodu jí vyvolalo předčasný porod.

Má oprvní štace v nasazení byla Praha, Slezská ulice na Vinohradech. Zde jsme prodělali perný vojenský výcvik pod německými a četnickými veliteli. Pak jsme byli rozesláni na místa pracovního nasazení, já s Čudym do Semil. Dělali jsme

nejtěžší nádenickou práci u letecké továrny a čekali na bombardování. Jako stejnokroj jsme nosili černé montérky, vojenský plášť z dob asi Marie Terezie, jenom čepička-lodička černé barvy byla nová. Dostali jsme pěkně zabrat. Na vánoce jsem dostal dovolenou, z ní jsem již k TN nevrátil, stal jsem se zběhem. Nejdříve mně vzal na černo do nemocnice primář MUDr Beník, zabalili mně celého do ichtyolu a předstírali, že mám kloubové revma. Když už mně nemohli ve špitále déle držet, musel jsem se vrátit domů se strachem, co bude dál. Rodinná rada rozhodla, že budeme riskovat a že se k TN nevrátím. Fronta se kvapem blížila. Celé dny jsem trávil mimo domov, většinou na Černé hoře, doprovázen věrným Quidem, domů jsem se vracel až pozdě večer na vyspání. Prostě - měl jsem štígro, už na mně neměli čas a tak jsem to vypytlíkoval až do konce války. Abych v té době chodil do školy, nebylo ani pomyšlení. Učivo jsem přesto sledoval z pramenů, které mi obětavě a kamarádsky předával Poil.

*

RM- jíme už "Eintopfessen" a nemůžeme si to "vynachválit". Nic jiného z toho není, jen husté běhání"s bolením břicha. Kafe je tak "sladké", že se do něj ani v kuchyni nedává cukr. Na cvičáku na nás řvoui jak na "notorický blby" nebo duševně choré. Komando je německé a my jsme z toho někdy tak blbí, že se na "links um" točíme doprava. Pak přijde starej "Zuksführa" a řekne "Eine Stunde Pause, verstanden?" - a už letíme zmazaní jako prasata škrabat brambory. Nás už nerozhází ani "hinlégen, auf, marš, marš" v blátě (já to dosud neokusil) a "bunkr", kde se pyká za spáchané zločiny. To víte, my si na to dáme pozor, hlavně na šaty. Každěj nezapnutej knoflík nám "Zuksfüra" uřízne a ten si musíme hned přišít. Děláme holt takové "holky pro všechno". Na nic jinýho nemáme právo než "držet hubu, krok a případně ešus". To do nás hustí několikrát denně. Mimo to, pro nás šetří práci na všech stranách. Mejeme schody a světnice, zamwetáme, zatáoíme, steleme atd....na co jsme dřív mnozí nebyli zvyklí (já to ovšem dělal již na bytě také, mimo mytí). Máme čtrnáct dní "Ausgangssperre" a to víte, člověk když nevidí celý den "sukni", tak je z toho celej "nerveuse", kór já, když jsem byl takovej srab a nevážil jsem si toho. U Pepka je to něco jiného, to byl starej "vopšourník", ale teď nadává jako blázen. Dostal vyfasovat "štyflata", v kterejch teď honí přede mnou vodu,

poněvadž já mám jen šněrovací pro mou malou nohu. Při pucování mám vejhodu, poněvadž jsem za moment hotov a Pepík leští jako trouba. Jinak se tu snášíme docela dobře a sranda na "cimře" je docela pořádná. Bordel je tady strašněj, i Čudy se už kazí a dokonce se zde stal členem "bu-bu". Já už však musím končit, poněvadž se vůbec nedá psát. Ležím na kavalci, ne na svém, poněvadž tam bych na to neviděl, okolo každej skáče, takže není možné napsat pořádně jedno písmenko. Proto se nezlobte, že je to tak zaškrtno, já doufám, že to přečtete. To víte, vleže se to píše moc blbě. Končím tuto svoji dlouhou skladbu.

*

JV- po krátkém pobytu v TN v Praze jsem pracoval jako "Schwarzarbeiter im Feldbekleidungsamt der Luftwaffe" na zámku. Nejprve tam bylo dost práce, jeden feldvebl ze Slezska nás neustále pobízel: "Los, los, böhmische Saue!" Ale když přivezli Němci vlak s látkami z okupovaných zemí, byla vyhlášena pracovní povinnost pro obyvatele města, ti všechno za nás udělali a my, studenti, jsme se úspěšně stáhli do nějaké zámecké komory nebo jinam, kde jsme hráli čáru. Tu čáru jsme hráli s velmi hodným a pracovitým zedníkem, který ale nesnášel jakoukoli nečinnost a tak jsme se aspoň takto snažili vyhovět jeho nadšené zálibě pro fyzickou aktivitu. Po odvezení materiálů se Němci snažili držet se v závětrí před frontou, takže neustále svému vedení oznamovali, co je potřeba ještě udělat. Výsledkem bylo stálé uklízení zámku. Dokonce jsme musili nosit z domu prach a smetí, aby bylo co zametat. Nikdy nebyl zámek tak čistounký.

*

JS- byli jsme potom v městě L. v zámku, kde byl sklad látek, ukořistěných Němci v obsazených státech.

*

JV- občas se přihodilo i nějaké dobrodružství; jednou jsme jednoho právníka vezli raději do nemocnice, protože dostal záchvat vzteku a začal hlasitě nadávat před říšskými úředníky.

*

JV- byl tam s námi jeden učitel, jménem Rousek. Toho si slezský feldvébl -v jasné chvílce, když zrovna nenadával českým sviním- vybral, aby odvezl vlakem -jako kurýr- válečně důležitou spěšnou zásilku do Zámrsku. "Sie Rrousek, ich betreue sie mit einerrr sehrr wichtigen Aufgabe. Sie müssen

dieses krrriegswichtige Paquet soforrrt nach Samrrsk überrrlieferrrn." Rouskovi se zrovna moc nechtělo. "Aber Herr Feldwebel, der Zug wird wahrscheinlich schon weg sein, seine Abfahrt ist im Nu." "Nein, sie müssen soforrrt fahrren!" A tak Rousek tedy šel, loudal se, spoléhal, že vlak odjel, aby se na to mohl vymluvit, na nádraží přišel opravdu až za hodnou chvíli, ale k svému překvapení tam uviděl vlak ještě stát. Pan přednosta stanice Horálek dostal přísný rozkaz zdržet vlak do příchodu Rouska, to vše v zájmu veledůležité válečné kurýrní akce. Šlo o kapry z Vackových sádek pro velitele skladu v Zámrsku.

*

KS, DF- v zimě (1945) prošel pochod smrti. Byli to vězni z koncentráků, kteří byli hnáni v tuhé zimě.

*

AM- v únoru bylo velké vzrušení ve Sloupnici, Němci převáděli ruské zajatce a vězně-mučedníky z koncentračních táborů (z Osvěčimi). Přenocovali v okolních vesnicích, zvláště v Jehnědí, Heřmanicích, Bohuňovicích, ve statcích vyjídali, co našli-i melasu. Lidé pokládali k silnici chléb, šatstvo.

*

JM- Libuška Jandová mne a Burdu pustila na několik dní ze školy, abychom mohli po vesnicích organizovat sbírky potravin. Vozili jsme jich denně do Bohuňovic několik žebříňáků.

*

SS- během posledních měsíců války byla německá armáda tlačena víc a víc na západ a město L., ležící na hlavní silnici, bylo svědkem častých vojenských přesunů. Němci hnali před sebou celá procesí ruských zajatců. Ti ubožáci se sotva vlekli, unaveni hladem, zimou a neustálým pochodem. Byla to hrůzná podívaná a nám jich bylo strašně líto. Samozřejmě bylo přísně zakázáno navazovat jakýkoli styk se zajatci, podívat jim něco k jídlu či staré šatstvo na obalení nohou. To nikoho neodradilo, kdy viděl tu hrůzu. Vašek nahromadil trochu chleba, starých housek, semtam i odkrojek salámu, nacpal to do tašky a šli jsme to házet zajatcům. Doslova se rvali o každý kousek chleba. Jednou nás však německý strážce při činu chytil, namířil na nás pušku, zřejmě s úmyslem odvést nás na gestapo. Vašek asi buď duchapřítomně nebo z šoku hodil celou tašku mezi zajatce, kteří se na ni vrhli, vypukla hrozná mela a strážce byl nucen udělat pořádek. Podařilo se nám v tom zmatku zmizet. Doma

jsme nic neřekli. 14 dní jsme hlavu ven nevystrčili, aby nás nikdo nepoznal a nepředal gestapu.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ŽIJEME DUCHEM ZCELA JINDE, ZPRÁVY Z CIZÍHO ROZHLASU SE VYMĚŇUJÍ PŘI STRÍDÁNÍ, NEBOŤ OD 19. DUBNA SE ZNOVU UČÍ NA ŠESTI MÍSTECH: V TĚLOCVIČNÁCH, NA FARÁCH, VE VÝČEPECH I V PRÁDELNÁCH, S ROZVRHEM PONĚKUD OMEZENÝM, V NĚMŽ, BOHUŽEL, NIKDY NENÍ ZKRÁCENA NĚMČINA. S ROZUMNĚJŠÍMI STARŠÍMI ŽÁKY SE VYUČOVÁNÍ NENÁVIDĚNÉ LÁTCE STEJNĚ JEN MASKUJE.

*

AW- posledním útočištěm zbytku naší třídy (tvořilo jej pár děvčat a dva spolužáci, kteří zřejmě neměli potřebné míry pro Nothilfe) byla uzoučká místnost v suterénu Lidového domu. Seděli jsme v jedné řadě jako slepice těsně u zdi, před námi byl stolky, sražené k sobě a nad našimi hlavami přednášeli kantoři. Blížilo se jaro 45, spíš než výklad látky jsme sledovali úzkým okénkem pod stropem nohy kolemjdoucích a těšili se, že Němci zmizí a začne normální život.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

"NEPŘÁTELSKÁ" LETADLA VYKRUŽUJÍ NA OBLOZE TAJEMNÉ ZNAČKY NAD KRAJEM PARTYZÁNŮ, KTERÝ SE STÁVÁ, JAK SE BLÍŽÍ FRONTA, BLÍZKÝM ZÁZEMÍM. OBČASNÝ LETECKÝ POPLACH PŮSOBÍ VÍCE NEŽ JEN BĚŽNOU ŽÁKOVSKOU RADOST Z ODPADNUTÍ VYUČOVÁNÍ.

*

AM- na jaře americká a anglická letadla -jako stříbrné rybky na modré obloze- létala za bílého dne vysoko na obloze a shazovala letáky, roznášeli jsme je lidem.

*

DF-Městem procházely kolony německých uprchlíků, kterým německá armáda v rámci akce "za námi vypálená zem" zničila domovy. Za nimi následovali váleční zajatci, vyhladovělí a často v hadrech. Bylo jasné, že celá Německá říš je v rozkladu a šlo jen o to, prožít ve zdraví poslední dny války.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ŘEŠI SE NÁRODNÍ VÝBORY, PŘIPRAVUJE SE MOŽNÝ BOJ I UVÍTÁNÍ OSVOBODITELŮ. PROFESOŘI MARNĚ NALÉHAJÍ NA

ŘEDITELE, ABY ZASTAVIL VYUČOVÁNÍ A TAK ZBYTEK SEPTIMY DÁVÁ SIGNÁL K REVOLUCI: NEPŘIJDE DO ŠKOLY. ZÁPISY V TŘÍDNÍ KNIZE DĚJÍ SE UŽ JEN ČESKY. JE Z TOHO BOUŘE, ALE VYUČOVÁNÍ SE ZASTAVUJE POD TLAKEM AŽ 2. KVĚTNA.

*

KS- v posledních měsících, týdnech ba dnech války přinesla nejvyšší oběť řada litomyšlských občanů (podplukovník Březina, kolega Zach, v boji byl raněn kamarád Vláďa Holomek z Příluky).

*

VK- u kina SOKOL zastřelili partyzáni dva německé vojáky

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

O PŘESTÁVKÁCH SE DÁLE KONAJÍ VÁLEČNÉ PORADY, OPTIMISTÉ UŽ SLYŠÍ DUNĚT SOVĚTSKÁ DĚLA, REALISTÉ ODHADUJÍ MOŽNOSTI STRÍZLIVĚ. ŽÁCI SLEDUJÍ VÝVOJ VÁLEČNÝCH UDÁLOSTÍ S PROFESORY. I V NĚMECKÉ KONVERZACI SE DÁ LECCOS PRODEBATOVAT, NENÍ-LI UDAVAČE.

*

VK- přišly pohnuté květnové dny. Město L. předčasně vyvěsilo čs. státní vlajky. Německá jednotka s posádkou ve městě vlajky sestřelovala a na náměstí rozehnala dav, v němž jsem nacházeli s Honzou Medem. Utíkali jsme Umrličí uličkou do polí s tím, že se zadem vrátíme domů. Když jsme přešli na silnici od Černé hory, šla proti nám skupina německých vojáků a začala po nás střílet. Zalehli jsme s Benem vyděšení k smrti do křoví před sokolovnou. Co nám zbývalo? Vytáhl jsem z kapsy usmolený, ale přece jenom ještě trochu bílý klapeník a mávaje jím v ruce, pomalu jsme se vztyčili. Když nás Němci uviděli, cynicky se zachechtali vyděšeným klukům, vystřelili do vzduchu a šli dál. Když jsme se poprvé v životě vzdali, upalovali jsme domů, kde nás již očekávali znepokojení rodiče.

*

AW- v Praze vypuklo povstání a nám se už nechtělo do "myší díry", to už nám nic nepřinese. Na 6. května jsme si tedy domluvili výlet do přírody a chtěli tak oslavit konec války. Vyšli jsme hned ráno k staré plovárně, do Němčic a do Ptačího lesa. Slunce svítilo, krásně se nám šlapalo po polních cestách, v lese jsme seděli na prosluněné pasece a radovali se z krásného dne a z naděje, že se zbavíme okupantů a že všechno bude

nádherné. Teprve doma jsem se přiznala tatínkovi, že jsem nebyla ve škole, ale na výletě v lese u České Třebové a jak to bylo krásné. Tatínek se dodatečně vylekal, protože právě to ráno hlásil městský rozhlas, že lesy od Třebové postupují esesáci po zuby ozbrojení a že lze očekávat, že budou střílet každého, koho potkají. Chtěli se spasit útekem k západní hranici a vzdát se Američanům. Zamrazilo mi, když jsem si uvědomila, jak náš výlet mohl skončit tragicky, ale radost našeho mládí, že nám začalo svítit nádherné slunce svobody, převážila.

*

AM- zrovna v ten den jsem byl vyslán starostou, abych hlídkoval na silnici od Němčic, zda se neblíží od L. nějakí Němci. Cirkuloval jsem na kole na Voštici k Vlčkovu a Kozlovský kopec a Ptačí les nad Českou Třebovou jsem měl jako na dlani. Asi má přísná stráž ochránila mé kamarádky a kamarády, takže Alenka mohla bez obav prožít div nové svobody a tatínek Horálek se dovydělil zbytečně, ne? A hned ten den odpoledne jsme v rojnici střelců s brokovnicemi na zajíce pročesávali lesy, kde ti moji spolužáci málem byli tak blízko a po esesácích ani vidu slechu.

*

KS- vlastní osvobození města L. proběhlo již prakticky bez bojů dne 9/5/45. Posádky prvních čs. tanků Svobodovy armády nás ale varovaly před přílišnou euforií a nadšením z příchodu sovětských jednotek, postupujících za nimi.

*

SF- konec války a převrat jsem prožil jako člen Revoluční gardy. Delší dobu předtím jsem pomáhal jako spojka ještě s několika atlety a vedoucím atletického oddílu profesorem z průmyslovky Josefem Lukešem, zvaným "Čudla". "Bránili" jsme Litomyšl na úseku Prokop-stará plovárna-Vlkov-Černá Hora. Během noci jsme pochytili dost německých vojáků a civilů, předávali jsme je na hlídání do zámku. Příští noci jsem se účastnil akce ke zdolávání "vzpourey" a útěku zajatců. Hned druhý den jsem pomáhal při transportu tisíce zajatců do Poličky. Za několik dní později jsem doprovázel s ostatními druhý transport několika tisíc zajatců do Svitav. Po předání jsme tam zůstali a čekali na příchod regulérního čs. vojska a předali mu službu.

*

SS- konečně jsme se přes všechny útrapy dočkali koncem války. Kdo prožil těch šest let okupace, dovede si představit jaký okamžik to pro nás byl. Konec strachu říci veřejně to, co si člověk myslí, konec tajnému naslouchání zahraničnímu rozhlasu, konec zatýkání a pracovního nasazování, konec tragických zpráv o popravách Čechů. Konečně jsme mohli přemýšlet, jak si zařídíme svůj osud a co po tom všem znamená svoboda vůle a slova. Diskutovali jsme a snili. Byl to opojný stav, nemohli jsme tušit, jak krátce to bude trvat.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

POVSTÁNÍ NÁRODA. OSVOBOZENÍ. SVOBODNÁ ŠKOLA. ZATÍM V TROSKÁCH. ALE OSVOBOZENÁ OD VŠECH, KDO ZRADILI A KDO NEBYLI DOST PEVNÍ.

*

VK- osvobozeno město L. a brzy nato zajištěn ředitel Růžička, Mikula zbaven profesury (po pokusech o otravu prý ocúnovými hlízkami zemřel). Správce ústavu se stal profesor Obdržálek, profesor Marx zvolen předsedou MNV a profesor Šnevajs předsedou ONV. Přihlásil jsem se jako spojka a hlídka do pomocných služeb RG, někteří z nás byli se zbraní i v eskortní službě (Zdeněk Filka vodil po ulicích kolaboranty v čele s Růžičkou). Můj otec se opět přihlásil k četnictvu.

*

DF- město L. naštěstí ušla tomu nejhoršímu a tak jsme začátkem května vítali Rudou armádu s patřičným nadšením. Tak jako ostatním ve městě byl naší rodině přidělen osvoboditel Grigorij Andrejevič Maliničev. Pokud byl střízlivý, dalo se s ním vyjít a jeho naprostým favoritem byla naše babička. Slíbil, že nám z Ruska napíše, ale nikdy se neozval a tak po něm zbyla jen fotografie s věnováním.

*

SF- během "válčení" ve Svitavách jsem s ostatními zajišťoval trať při průjezdu "košické vlády" s prezidentem Benešem na cestě z Košic do Prahy. Vlak se na svitavském nádraží nezastavil, jak tomu bylo v ostatních českých městech, jen znatelně zpomalil rychlost. Tak mohlo nějaké děvče v kroji předat paní Haně Benešové kytici. Jakmile byla předána, vlak se dal plnou rychlostí do pohybu. Žádné ovace se nekonaly, mimo nás tam žádné davy nebyly.

*

AM- dozvídáme se o osudu naší starší spolužačky a milé Jiřího Šperla Manky Sedláčkové , která těsně před koncem války (v polovině dubna) skončila v plynu v Mauthausem, kam byla po krutých výsleších v Kounicových kolejích poslána posledním transportem z Brna.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

VE ŠKOLE ČEKÁ VŠECHNY VELIKÁ PRÁCE. BUDOVA ÚSTAVU JE ZNIČENA, ZAMOŘENA HMYZEM, TAKŘKA ZDEMOLOVÁNA, ŠKOLNÍ NÁBYTEK USKLADNĚN V SYNAGOZE A CIHELNĚ, SBÍRKY PO SKLEPÍCH, POŠKOZENÉ, ROZKRADENÉ, KNIHOVNY OCHUZENÉ, MAPY A CVIČEBICE SKONČILY VE ŠTOUPĚ. NICMÉNĚ SE ZAČNE UČIT HNED, JAKMILE SE POMĚRY JEN TROCHU UKLIDNÍ. ZATÍM SE UVÁDÍ DO POŘÁDKU BUDOVA ÚSTAVU. HNED V KVĚTNU PO ODCHODU NĚMCŮ SE VYKLIDILY ZE SKLEPŮ ZÁSOBY STŘELIVA, KTERÉ OHROŽOVALY BEZPEČNOST, BEZ ÚRAZU ZA ODBORNÉHO DOZORU PROF. CHEMIE DR J. ČERVINKY. VYČIŠTĚNÍ BUDOVY OD HMYZU SI VYŽÁDALO DELŠÍ DOBY, PROTOŽE BYLO NUTNO UŽÍT PLYNU. PŘÍZEMÍ PRAVÉHO KŘÍDLA BUDOVY MUSELO BÝT UVEDENO DO PŮVODNÍHO ŠTAVU VNITŘNÍ PŘESTAVBOU. TYTO PRÁCE S JINÝMI NUTNÝMI OPRAVAMI, K NIMŽ SE UŽILO ZAJIŠTĚNÝCH KOLABORANTŮ, NĚMCŮ I ČECHŮ, MOHLY BÝT DOKONČENY DÍKY ÚSILI SPRÁVCE ÚSTAVU ST. OBDRŽÁLKA.

*

VK- vyučování v septimě bylo obnoveno 4/6/45, pochopitelně v náhradních prostorách.

*

AM- naše třída byla v místnosti městské knihovny pod věží. Pamatuji agitaci profesora Miřejovského z průmyslovky u hloučku studentů o přestávce před městskou knihovnou, kde jsme měli třídu. Nabádal, aby studenti byli více agilní ve veřejné činnosti, měl jsem ale dojem, že je to levicová propaganda? Co jsme se ty dny nastěhovali nábytku z měšťanky do vyčištěného gymnázia a politika -aspoň mně- mójela.

*

VK- naše radost ze svobody nebrala konce, naše spolužačky nám ještě více zkrásněly. Opět jsem mohl chodit do školy, nebyl to ale žádný med dohánět zameškanou látku za celé pololetí.

*

KS- radostné stěhování nazpět do gymnázia.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

UČITELÉ A ŽÁCI PŘEKONÁVAJÍ SVÍZELE ŠKOLNÍ PRÁCE BEZ UČEBNIC A ŠKOLNÍCH POMŮCEK.

*

KS- těžce jsem nesl a nemohl se niterně smířit s tím, jak spodina naší společnosti krade, loupí a beztrestně i vraždí plošně naše spoluobčany a masově je vyhání bez zkoumání a šetření jejich viny ještě před schválením odsunu velmocemi.

*

AM- stálo nás několik před gymnáziem, když tu jel povoz, jehož koňský potah řídilo mladé německé děvče. Stála zpříma, pevně držela opratě a mně zaujala viditelněnavlečená a pečlivě upravená bílá páska na paži. Němce, takto označené, letěly vstříc přes silnici dosti oplzlé výzvy a gesta. Ani se neotočila, asi nerozuměla. Tehdy jsem cítil, jak mi je trapně. A trapně mi, bylo vždy, když jsem na tuto scénu vzpomněl. Stejný pocit jsem měl,, když jsem se ještě v květnu po válce vypravil do Prahy a na bělohorské třídě jsem viděl z tramvaje dlouhý průvod Němců s bílým N na zádech kabátů, kteří byli vedeni ven z Prahy. Když jsem to vyprávěl otcovi, recitoval mi tentokráte z Dalimila (?): "Dluhým tahem Němci táhnú, sú to Němci Sasíci...", když opouštěli pražskou univerzitu po kutnohorském dekretu. Nepopírám, že jsem nacistickým Němcům přál jejich porážku, ale nedovedl jsem po zkušenostech z války, rozlišit, že šlo o nespravedlivé postižení lidí bez viny. Jistě jsem se také bál nesouhlasit s českým nacionalismem mých kamarádů. Chudí lidé ze Sloupnice, domkáři, čeled' ze statků velice rychle zabrali statky v blízkých Sudetech. Jsem vděčný svému otci, že si nepřivlastnil ani stéblo, ač mu nabízeli "fůry slámy". Věřen svému životnímu postoji zůstal chudý. Někdy to ale není špatné být jen hmotně chudý.

*

JV- dostal jsem za úkol odvést se zbraní v ruce skupinu mladých Němek do Litrbach. Cestou jsme najednou poklali nákladní automobil, plný sovětských vojáků. Ihned se zajímali o "děvušky". Vystoupil jsem proti nim a vysvětlil jim, že ručím za jejich bezpečnost. Kupodivu stačilo říci "u meňa bumaga" a

nechali nás. Po příchodu do Litrbach mě ženy požádaly, abych počkal, pozvaly mě do jedné chalupy a bohatě pohostly vaječinou.

*

KS- pamatuji výrok naší třídní profesorky L. Jandové: "To, co se děje, vede k tomu, že 500 let nesmíme prohrát žádnou válku."

*

DF- s Milenou Dobravovou jsme chtěl jet na pohřeb do Pardubic. Vlak nás však dovedl někam do Zámrsku a my obě šly pěšky dál. Byly jsme na kraji lesa, když vtom jsme uslyšely dusot koní, ruskou řeč. Beze slova a bez dechu a bez hnutí jsme zůstaly v křoví, byli tak blízko vedle nás, že jsme slyšely, jak vrzají sedla a frkají koně. Naštěstí po chvíli byli pryč.

*

AM- vyučování v letních dnech mě velmi často přivádělo na myšlenku stavit se cestou ze školy domů na některém z rybníků u Netřebí a pod Horkami. Vlahá voda rybníčku Heřmánku, klid letní přírody přede žněmi mi dodávaly chuť sníst jako oběd po osvěživém plavání krabičku sardinek v hořčičném nálevu a jako moučník dávku sladkohořké pomazánky z burských oříšků. Jídla pro nás nebývalá, ale chutná, pocházela z akce UNRA ze zbylých zásob americké armády a prodávaných za pakatel. Můj oběd jsem pořídil za pouhé 2 Kčs. Další naši osvoboditelé Rusové v předešlých dnech právě blízko od mého koupání přepadli dům o samotě a vykradli jej. Za několik dní jsme se dozvěděli, že byli chyceni a řádně postříleni pro porušení disciplíny. Byl jsem rád, že byla loupež potrestána, ale na druhé straně mě bylo velice líto mladých životů. Nedovedl jsem to pochopit. Snad těch pár "časov" za to nestálo.

*

VK- školní rok skončil 19/7/45.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

JEŠTĚ CELÝ SRPEN SE DOPLŇUJÍ NARYCHLO VĚDOMOSTI OKTAVÁNŮ V POHOSTINNÉ ČESKOBRATRSKÉ MODLITEBNĚ.

*

KS- rádi jsme nastupovali na zemědělské brigády i na pomoc při likvidaci nebezpečné munice.

*

AM- každý letní večer léta 45 se sloupnická humna stala střelnicí rachejtlí i ostrých nábojů. Neúčastnil jsem se, nikdy

jsem netoužil mít zbraň. Ostatně jsem přicházel ze žní u sedláků, mých přátel ze Sokola, pořádně unaven a vše zaspal.

*

JS- v roce 1945 po převratu jsme byli na žňové brigádě v Karle spolu s Luboškem Oplištilem a se Slávou Slabým, s Dájinou a Mirkou Šplíchalovou.

*

VK- z prázdnin nám nic nezbylo. Nastoupil jsem na národní žňovou brigádu do Lužického Pátova (Litrbachy) se Slávou - Poilem, Ivo Hampejsem ze sexty, Jardou Vaňáskem (to byl hlavní traktorista, jezdil na traktoru Buldog-Lanz) a ještě s jedním mladým klukem.

*

8. kapitola

1945-46 - oktáva

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

NA POČÁTKU ZÁŘÍ BYLA VYHLÁŠENA PRACOVNÍ POVINNOST MAMINEK, ŽÁKŮ I PROFESORŮ. SPOLEČNÝM ÚSILÍM VŠECH SE VYLOUPLA Z NEPŘEDSTAVITELNÉ ŠPÍNY VZNOSNÁ, SLUNNÁ BUDOVA ZMODERNIZOVANÉHO BAROKA V BÝVALÉ TVÁŘNOSTI.

*

VK- školní rok byl zahájen 3/9, oficiální pravidelné vyučování ve zcela již očištěné budově gymnázia bylo zahájeno až 17/9. Při této příležitosti jsme slavnostně pochodovali městem od pomíku padlých ke Smetanově soše, pak ke gymplu, kde nás přivítal prof. Marx a nový ředitel Obdržálek. Do oktávy s námi nenastoupil Miloš Vaněk, Carda Síč, Zdeněk Filka - přešli do nově vzniklého gymplu ve Svitavách.

*

JS- řešili jsme tím své osobní problémy, já chtěl být od rodičů, bydleli jsme v podnájmu u různých rodin, možností bylo tehdy víc než dost, pokud jsme se v hospodě setkali s jedním profesorem, bezprostředně jsem se s ním "bavili" o školní látce a pochopili, co nám říkal přísdstupným tónem

*

VK- do svých obnovených škol se vrátili dále Třebováci a Poličáci. Na škole vznikla Studijní ústavní rada, prvním předsedou se stal Jarda Vaňásek. Naskočily nám nové předměty: ruština, filosofická propedeutika, politická výchova, deskriptivní geometrie.

*

VÝROČNÍ ZPRÁVA

TAK SE VRÁTILO STAROBYLÉ LITOMYŠLSKÉ UČENÍ DO SVÉHO STÁNKU, ZNESVĚCENÉ NA ČAS ZVŮLÍ ODVĚKÉHO NEPŘÍTELE. VE TŘÍDÁCH SE ZASE ROZLÉHÁ ČESKÁ ŘEČ, NOVÉ GENERACE SE VZDĚLÁVAJÍ K PRÁCI PRO SVŮJ NÁROD A NESOU V SRDCÍCH PŘÍKAZ, KDYSI NAPSANÝ NA TABULI JAKO PROJEV ODBOJE: SALUS REI PUBLICAE SUPREMA LEX EST.

*

KS- poslední školní rok proběhl velmi rychle, jelikož jsme doháněli učivo, které jsme nestačili probrat v septimě. Absolvovali jsme brigády na podzim, pomáhali při hledání munice.

*

SF- někdy na podzim, asi v oktávě, jsme my, kluci, měli tělocvik. Místo abychom cvičili v tělocvičně, rozhodl "Vřecko" pro procházku v přírodě. Nebyla to procházka kamkoli ani pochodák nebo něco podobného. Bylo to prostě loudání v houfu přes město a potom Líbánkami směrem k Černé hoře. Ráno bylo mlhavé, sychravé a studené, pravé psí počasí, ale bez deště. Když jsme se doloudali k posledním stodolám v Líbánkách, Vřecko nás zastavil a vydal rozkaz, abychom pokračovali v chůzi dál, rukou nám naznačil směr pohybu a až přijdem k obzoru, máme se otočit a vrátit se do školy. Jali jsme se plnit zadaný úkol. Vřecko nás chvíli sledoval, jak pochodujeme k tomu obzoru, načež se otočil a klidně se vrátil do školy. Předpokládal, že my -po dosažení obzoru- máme i při sebevětším loudání habaděj času přijít včas na třetí hodinu vyučování. Ovšem učinil kardinální chybu, že splnění úkolu svěřil právě nám a sám nedohlížel. Po chvíli chůze nám bylo jasné, že zadaný obzor se nám jaksi stále vzdaluje a uniká a že tedy nemá cenu jít dál. Zůstali jsme stát a většinu času do návratu jsme utloukli v různých hrách. Do školy jsme se však vrátili až před koncem vyučování, většina děvčat už odešla domů. Následky našeho přesného plnění zadaného úkolu nebyly, vyšetřování bylo krátké. Libuška, co by třídní, pochopila

po našem vysvětlení, oč šlo, pousmála se a případ uzavřela. Nikdo z nás nebyl zapsán do třídnice co by iniciátor akce, protože jsme byli svorní. Ve sborovně se kantoři určitě pobavili na účet Vřecka a jeho "obzoru".

*

VK- dostalo se nám velké cti zúčastnit se 17/11 v Praze Světového kongresu studentstva. S nadšením jsme tuto akci přivítali a navagonovali se do dobytčáku. Celou cestu do Prahy jsme se v primitivních cestovních podmínkách přenáramně bavili, zpívali, tančili - co bych dál líčil, byla tma, vůbec nám nevadila, poznávali jsme se po hmatu a bylo nám dobře. Poil se potom delší dobu mračil, poněvadž jsem cestou seděl vedle Dany S. a tudíž se jí drobátko věnoval. Kde jsme v Praze spali už nevím. Zúčastnili jsme se slavnostního zahájení na Václaváku a pak v noci táhli s nadšeným davem na hrad s hromovým voláním: "Ať žije prezident Beneš!", s druhé strany nás doplňovali: "A jeho paní!" Šli jsme si zatrsat do Loydu, kde tehdy hrál fláky Glena Millera sám orchestr Karla Vlacha. Parket tam tehdy byl bezesporu náš.

*

SF- nepamatuji si přesně, zda někdo nehrál na kytaru během naší romantické a idylické jízdy v dobytčáku, ale na hřeben a foukací harmoniku se hrálo. Koho si pamatuji, byla moje tanečnice I.B. z nižší třídy.

*

AM- to Slávovi nevadilo, aby při průvodu studentů na hrad se nepřipojil s Jean Benem, alias Quidem k dvěma hezkým Pražandám, jak mi vypravoval. Děvčata byla jako lusk, velmi přívětivá a kamarádká. Ta "Slávova" se jmenovala Eva, dala mu fotku, chtěla si s ním dopisovat. Dál se to ale nerozvinulo, Sláva selhal. Snad proto, že Eva byla neteří či dokonce dcerou známého českého matykáře Muka anebo měl nějaký jiný důvod. Sám už neví.

*

SF- po skončení kongresu rozváželi zahraniční účastníky po vlastech českých, někteří se dostali také do města L. Setkání s nimi se konalo na "Hluchandě". Naši zástupci byli Hanka Sotonová a Jarda Vaňásek, oni seděli na pódiu, my ostatní v sále s "cizinci". S námi seděl jeden z Jugoslávců, vysokoškolák-partyzán a jedna typická (aspoň podle mé představy) mladá lady z Anglie s kočkou v náručí. Jugoslávec si hleděl Angličanky,

místo aby se bavil se mnou jako s "krajanem". Byl do ní viditelně pořádně zabouchnutý, ale lady si hleděla víc kočky než jeho. Možná, že to jenom tak hrála, aby ho ještě víc rozohnila, kdoví.

*

VK- opět byly nějaké uhelné prázdniny, ale to vše jsme v již osvobozené zemi brali sportovně a s nadhledem. Radost z nově nabyté svobody byla vyjádřena velkými studentskými majales, jejichž vyvrcholením byl slavnostní průvod městem a naše taneční vystoupení v dobových krojích na prvním nádvoří zámku.

*

KS- kulturní akce: nácvič čtverylky v dobových oděvech z 19. století na obnovených Majáles, které natáčel Čs. film začátkem června 1946

*

KS- v prestižním utkání v kopané: oktáva versus výběr gymnázia ze všech ostatních tříd jsme podleli 1:3

*

AM- na jaře jsme s Jardou Vaňáskem vystoupili s místními ochotníky (5/5/46/) v Čapkově Matce; perfektní Jarda v roli syna-ducha revolucionáře a já v roli Toniho; hráli jsme s vynikající matkou paní učitelky Jasanské z Němčic a všemi báječnými ostatními "spoluherci" ve Smetanově domě, ve Sloupnici, v Němčicích.

*

VK- těsně před maturitou mě zavolali na základě mé žádosti na přijímací zkoušky na Vojenskou akademii do Hranic. Se mnou jel i Vlastík Nohava, řečený "otec Nohava". Zkoušky byly velmi náročné, nejen na vědomosti, ale i na tělesnou zdatnost, navíc v silné konkurenci, poněvadž bylo mnoho přihlášených.

*

AM- studenti sehráli Filosofskou historii, pro roli Prologa a hned ještě Epiloga jsem byl vybrán profesorkou Jandovou.

*

VK- no a tak přišla cílová stanice našeho osmiletého snažení - maturita. Typovali jsme témata k písemným zkouškám, psali jsme taháky, šily se maturitní šaty, fotografovali jsme se na tableau. Skoro nikomu se nechtělo maturovat z matiky a frániny. Na přípravu z latiny nás dobře zorientoval staříčkový důchodce profesor Nekut za balíček kávy. Tenkrát to byli

machři - podle neznámých slovíček, které nám dal Kádl k dispozici, okamžitě přesně vytipoval klasika a zájmové dílo.

*

DF- koncem jara v roce 1946 stálo konečně před námi vyvrcholení osmi let snažení ve formě maturity, která se ostatně jmenovala "zkouška dospělosti". Pro mně osobně to bylo období velmi obtížné. Mí rodiče se z Litomyšle odstěhovali a já zůstala sama s babičkou, která se několik týdnů před mou maturitou naneštěstí rozstonala. Dostala zápal plic a tak jsem vedle těžce nemocné babičky měla na starosti i velký byt a navíc velkého psa Kazana, jeho venčení a všechno, co s tím souviselo ve formě nákupů, vaření, praní apod. Málo jsem spala a já se měla připravovat na maturitu. Napsala jsem rodičům a poprosila o pomoc, ale odpověď byla negativní. Nebudou mi vyčítat, jestli má maturita nedopadne nejlíp, ale na druhé straně je mou povinností postarat se o babičku. Jsou chvíle, kdy je nutno zatnout zuby a nepropadnout sebelítosti. A tak jsem kupodivu situaci zvládla, maturitu dokonce s vyznamenáním. Ve zmatku jsem ale ztratila originál vysvědčení. Ke své hanbě jsem vyslala už uzdravenou babičku pro duplikát. Vyslechla, že je typické, že jsem to právě já, co ztratí takový dokument. Ještě se jim to nestalo a litují, že mi nedali na výroční vysvědčení sníženou známku z chování, což bylo -jak vidno- na místě. Originál jsem objevila po letech, byl založen v nějaké knize, kterou jsem v památném maturitním létě 1946 právě četla.

KS- vlastní maturita probíhaly od 9.- 14. 6.června, maturoval jsem 13/6 ve čtvrtek odpoledne na sv. Antonína po perfektním maturitním dopoledním vystoupení Dájinky Reifové. Bylo to po velké předletní bouřce a lijáku. Dodnes si pamatuji některé mé maturitní otázky. Čeština: rozbor básně V. Dyka "Píseň noci 29. října", z literatury "Slovanská vzájemnost v české literatuře"; z latiny: překlad úryvku z Tacita;, z vlastivědy: "Dějiny 2. světové války" a z chemie: "Atomová teorie a nový názor na hmotu", "Alkoholy" a "Technologie výroby železa". Zdárně složenou maturitu jsem oslavil výborně připraveným domácím koňským gulášem.

*

VK- maturity proběhly za předsednictví zemského inspektora Vítovského celkem úspěšně, profesori nám pomáhali

překonávat hojnou trému, byli laskaví, napovídali, jak jen mohli. Maturitu nás složilo celkem 19. A tak jsme byli dospělí, svět byl náš, oslavovalo se.

*

JV- po maturitě jsme měli možnost být svědky moudrosti Dr Sotony, městského lékaře v městě L. S Dagmar Reifovou jsme byli pověřeni, abychom po maturitě oznámili panu doktorovi úspěšné složení maturity naší třídy a pozvali na pomaturitní večírek jeho i některé další významné městské osobnosti. Dr. Sotona vážně a dobrotivě vyslechl naše oznámení a pak -snad s určitým dojetím při vzpomínce na jeho vlastní maturitu- řekl: "Važte si této chvíle a těchto několika dní. Jsou to jediné dny v životě, kdy se člověk cítí vzdělaný. Jistě máte radost, že jste při zkoušce ze znalostí obstáli a dokonce máte v rukou úřední potvrzení, že jste zralí. Bohužel už za několik dní uvidíte, že ať budete chtít dělat cokoli, že vlastně nejste připraveni na nic a že skutečné vzdělávání teprve vlastně stojí před Vámi. Přeji Vám při tom hodně štěstí!"

*

VK- první soukromý večírek s kantory byl v Řídkém na Vrabčárně. Již cesta vlakem byla velkou recesí, zazářil, jako konečně vždy, Ruprecht.

*

SF- cestou do hostince "Vrabčárna" v Řídkém si některá z děvčat vzpomněla, že tam budou mít k tanci jen desky s lidovkami či nějakými odhrnovačkami. Rozhodlo se, že zůstaneme v městě a obejdeme rodiny děvčat, která ohlásila, že mají doma desky s modernější hudbou. Alena měla zařídit, aby nás odvezli nejbližším nákladním vlakem. S Jardou jsme desky sehnali, na nádraží nás umístili ve služebním voze. Pan výpravčí (ovšemže Alenin tatínek) dal panu mašinfýrovi příkaz, aby v Řídkém zpomalil. Učinil tak a my vyskočili s deskami v rukou obratně a šťastně. Nic jsme nerozbili. Bylo to pro nás snadné, oba jsme byli význační atleti. V sále jsme desky odevzdali a já musel pod dohledem Gnouda a Otce Nohavy dohánět jedním štamprletem za druhým zameškané. Kolik jich bylo, nevím, ale jistě dost. Liboval jsem si, jak jsem odolný, protože mi nic nebylo. Šel jsem tančit s Dájinou, asi byla také dost "unavena", protože si při tanci položila hlavu na mé rameno. Bylo mi to strašně milé a vůbec jsem se neptohlédli, jaký jasný důvod to mělo. I po tanci jsem se cítil fit a měl se za

kabrňáka. Ale za chvíli to přišlo. Jakoby mi někdo hodil pytel přes hlavu. Vůbec jsem nevěděl, co se se mnou dělo, někde v ústraní jsem prožil v jakémisi zatmění mozku svou první opici.

*

JV- na večírku byl také pan profesor Kadlický, který ovšem věren svému spořádanému životu chtěl odjet domů dříve než ostatní vlakem. Už stál přesně v dobu odjezdu na nástupišti, věren svému smyslu pro preciznost, ale SF jej neustále držel za paži a "pane profesore nejezděte, zůstaňte s námi" a pan profesor, že ne a chtěl nastoupit. SF jej však pevně držel, vlak odjel a chudák pan profesor musel do města L. pěšky. Ještě že to byla jen vzdálenost jedné železniční zastávky a potom už jen kousek k chlapecké škole.

*

SF- po nějaké chvíli jsme se probral z mrákot a dostal se mi do pařátů Kódl. Nemohl se kvůli mně vrátit posledním vlakem do Litomyšle. Uvědomil jsem si svou vinu a doprovodil jsem jej pěšky do města L. Došli jsme do Lánů, pan profesor mi dále nedovolil, chtěl, abych se vrátil k ostatním. Zpáteční cestu jsem proběhl, protože začalo poprchávat. Pomohlo mi to, abych vystřízlivěl. Po návratu jsem mohl začít znovu a záslužnou péčí Gnouda se mi podařilo dohonit ostatní.

*

HS- pamatuji si dobře na maturitní večírek na Vrabčárně, kde byla taky Jandová a Pindá. Pepík Buriánek otloukal Pindovi hlavu o podlahu.

*

KS- nezapomenutelná je pro mne i kolektivní oslava maturity v Řídkém v hostinci u železniční zastávky, dojednaná Pepíčkem Buriánkem a skvěle organizovaná naší nezapomenutelnou třídní profesorkou Libuší Jandovou.

*

SF- během noci, spíše v brzkém ránu, se část účastníků vrátila pěšky do města L. Ostatní jsme šli do Cerekvice k Burdovi. Tam jsme ve statku v kuchyni poléhali na lavice a stoly. Já spal na lavice společně s Dájinou, ale že jsem byl opravdu "unaven", ani mi nepřišlo, že bych mohl využít příležitosti a pokusit se o nějaké "kamarádké" políbení. Gnoude mi to měl potom strašně za zlé, lál mi do blbců a hňupů.

*

VK- druhý společenský večer, pochopitelně s tancem, se konal na Hluché Andě, kde jsme se důstojně rozloučili.

*

HS- o prázdninách 1946 jsem byl na žňové brigádě v Újezdci u sestry Pepíka Buriánka

*

AM- utekl jsem od kamarádů, nedovedl jsem překonat své zklamání, nedovedl jsem se podílet na jejich úspěchu a radosti. Byl jsem rád, že mne hned o těchto prázdninách zahnali k bratrovi do Francie, abych se učil francouzsky a odčinil co nejdříve neúspěch při maturitní zkoušce z tohoto jazyka.

*

SS- Loučíš se. Bílo kapesníčky,
když dívky mávají,
stesk možná trhne přivřenými víčky
a už tě neznají.

Neznají tě, a ty je také ne,
když kola do tmy vběhnou
srdce je těžké jako z kamene
a tváře na skle žehnou

Už ani nevíš kde je vlak
a kde jsi zůstal ty.
Jiskry, jak rozdrobený zrak
se tříští o ploty.

V Z P O M Í N K Y A H O D N O C E N Í

Kapitola 9

*

Kolem nás

*

SS- Pod sochou B. Smetany

Vyhaslá světla očí zavřených,
dvě bílé svíce utonulé v čase,
den za dnem taje na Tvé skrání sních,
den za dnem u Tvých nohou zalyká se

Teskná je hudba, jako sirý dech
jenž věší jíní na ledovou mříž
a mrzne na Tvých prokřehlých již rtech.
Jsi z kamene a neslyšíš ...

Vyhaslá světla očí zavřených
dvě bílé svíce utonulé v tůni;
čas jako písmák ryje v nich
a hlídá zašlá novoluní.

Roky, jak ušlé vteřiny
se na Tvém čele v aureolu sráží.
Dnes místo slov a místo květiny
hrst vzpomínek Ti do kabátu sváží.

*

DF- léta války byla pro nás obdobím čekání. Čekali jsme, až budeme smět do biografu na filmy, . mládeži nepřístupné. Čekali jsme, až bude konec války a na všechno náramné, co nás potom potká. Celá řada věcí byla zakázána. Nesmělo se tančit. Na druhé straně kvetla víc než jindy amatérská činnost. Sport, hudební večírky, ochotnické divadlo a pěvecký sbor Vlastimil, který dokonce nastudovat několik oper, mezi nimi Dalibora. Představitelé hlavních úloh byli známí zpěváci z Prahy, kteří neváhali kodrcat se ve vlaku a účinkovat v Litomyšli. Na představení jsme chodili k stání a pečlivě se vyhýbali řediteli Růžičkovi, který žádal, abychom i mimo školu zdravili arijským pozdravem, což v přeplněném sále Smetanova domu bylo víc než nepříjemné. On seděl v první řadě a kdybychom šli

předními dvěřmi, museli bychom zdravít před celým publikem. Raději jsme se plížili po zhasnutí na svá místa odněkud až ze zadních dveří.

*

AM- i do Sloupnice přijížděla za války zpívat olomoucká opera. Jednou dávali "V studni" a různé sbory, v sokolovně vždycky plno, herci byli sedláky vybavováni ne cestu domů bohatým proviantem. Ve sborovně vedle sálu a jeviště se už během představení smažily řízky k večeři herců po představení, intenzivně voněly do řad protektorátních, veskrze polohladových diváků (pochopitelně včetně mně), nicméně pozornost vůči hře se nijak nezmenšila, takže vznikal názorný střet vítězného ducha se svinským, byť svůdným pojetím hmoty.

*

DF- když jsem později žila ve Švédsku, byla mi položena otázka, do jaké míry u nás existovaly třídní rozdíly a jak jsme na ně jako mládež reagovali. Byla jsem velmi překvapena a uvědomila jsem si, že jsem neměla nejmenší tušení, čím byli rodiče mých spolužáků...

*

AM- to potvrzuji, Dájinka se dozvěděla teprve po více než 50 letech, že můj otec byl také obvodní lékař jako její otec!

*

DF- ... a co kdo nosil do školy za šaty. Ostatně nevím, jestli to bylo tím, že byla válka a proto nikdo neoplýval přebytkem nebo jestli to byl nezáměr z naší strany. Rodiče mi nikdy nepředpisovali s kým se mám či nemám kamarádit.

*

RM- je nás zde velmi málo, poněvadž ti nejlepší vazáci se odtud dostali. To víte, ti to měli už dávno zafýrováno a od doktora potvrzeno, ale nejhorší je to, že se zachovali tak nekamarádsky a nic nám o tom neřekli. Teprve o prohlídce se s tím vytasili a nás s pekelným chechtotem opustili, to se nezapomíná. Nejsmutnější je, že odjeli s tím jídlem, které mšli z domu v kufrech napakované (vyjma Robina, který nám dal půlku vánočky). Pudín (Vaněk) měl dva kufry napakované a pak najednou při odjezdu "nemám vůbec nic". Nám to nevádí

DF- s osvobozením vedle radosti přišly i chvíle vyrovnávání osobních účtů a bohužel i zklamání. Bylo nám 18 let a tím

pádem jsme měli oprávnění volit. Začaly se o nás zajímat politické strany. Bylo důležité mít "světový názor". Dodnes mi není jasno, jak někdo mohl očekávat, že naše generace, která prošla celé mládí v nesvobodě a nevytáhla paty z domova, bude mít nějaký názor a to dokonce světový. Neměli jsme přístup k literatuře a vůbec k ničemu, co by nás mohlo formovat. Brzy bylo jasné, že jediný akceptovaný názor byl marxistický. Kdo s ním nesouhlasil, stal se opovržením hodným zpátečníkem.

**

Hladiny jistých hormonů

*

VK- zvláštní kapitolou byly naše spolužačky. Kamarádili jsme s nimi v rámci školní spolupráce a k ní patřícím žertíkům a recesím. Naše děvčata sice byla erotizujícím prvkem, ale bližší kontakty jsme s nimi nikdo mimo školu neměl. Ne, že bych o ně nestál, ale neodvažoval jsem se, zdály se mi nedostupné. Myslím, že v tom smyslu se ony přátelily s chlapci staršími, já zase se spolužačkami mladšími. Tak to tenkrát chodilo.

*

DF- výstřední oblečení se ve škole netrpělo a žákyně, která upadla v podezření, že má namalovanou pusku, byla vyslána k paní školníkové, aby se pořádně umyla. Jakákoli odchylka od normy byla potenciálním nebezpečím. Milena Doubravová, která si v touze po kráse umyla vlasy odvarem z cibulových slupek, byla příští den vyvolána ze všech předmětů a zářivý odstín její kštice jí způsobil víc žalu než radosti.

*

SS- Monogramy

Lavička pod vřesem
tiskne dva monogramy
Jaro se dívá sem
a přece jsou tak samy

Písmena bez konců,
těch rtů jež všecko daly,
vzpomínka milenců
na jarní karnevaly.

Rozrytá písmena
musíte zarůst časem;
co kdyby zas jiná
má nová jednou šla sem

*

VK- nicméně puberta s námi cloumala, všímali jsme si intenzivně děvčat v naší třídě, sledujeme vůbec stav dívčí populace na gymplu, zejména v nižších třídách (Snopková, Vacková, Portmanová a další). Svá hodnocení upřesňujeme při povinném korzování na chodbě o přestávkách pod dozorem hlídkujícího profesora. Úvahy o dívkách se stávají těžištěm našich diskusí. Jedním z důležitých objektů našeho zájmu a hříšných představ je již delší dobu spolužačka Š., pro nás Anite Šust, dcera prodejce na podsíni. Její bujné tvary, zdůrazňované přiléhavými svetříky, nás fascinují a orientují naše soustředění úplně jinam než ke studiu.

*

VK- absolvováním tanečních dostáváme oficiální pouvoir chodit na taneční zábavy, čehož hojně využíváme a vymetáváme všechny tancovačky počínaje Černým orlem a konče Smetákem. Mou oblíbenou tanečnicí je Bédina Č. Konečně se i společensky cítíme být mladými muži, naše zájmy o dívky se prohlubují, pořád se šušká, kdo s kým chodí. Donem Juanem naší třídy je Enešek Filka, měl úspěchy, domnívám se, že i v naší třídě. Mezi méně úspěšné jsem patřil já. Sítě jsem měl rozhozené na několika frontách, většinou bez valného úspěchu. Asi proto, že jsem byl ve výběru příliš náročný, dívky, které se mi líbily, byly všeobecně silně žádány, konkurence byla tedy veliká, ať už šlo o Vlastu V., Jarku S., za níž silně brousil také Fritz-Stará šavle či další. Nezbývalo tedy než sem tam utrhnout nějaké to rande, všet v tajnosti kytky vyznání na dveřní kliky, v čemž mi ochotně a nezištně pomáhal Jan Med, který z chrudimského studia pravidelně dojížděl domů (ani hnojárna ho moc nebavila).

*

DF - přestože byla válka, která s sebou nesla nejistotu z budoucnosti, věčný strach a nedostatek všeho, co mohla činit život příjemným, nic nemohlo zabránit věčné touze mládí prožít jedinou a velikou první lásku a první nesmírné zklamání. Ani tak

ovšem neplatilo "ať se mládí vydovádí" jako spíše "sedávej panenko v koutě...". Byli jsme pod dohledem. Rodičů, kantorů, sousedů. Po setmění nebylo vhodné procházet se s předmětem svého obdivu v neosvětlených ulicích. Hlavně bylo zakázáno pěstovat "závratnou lásku" - postávání za vraty na vnitřní straně domu. To se pokládalo za zvláště nemravné. Často vyvstávala potřeba hledat alibi a předstírat neutuchající zájem o hudební úterky, návštěvu knihovny, potřebu zajít ke kamarádce a vypůjčit si slovíčka z latiny apod. A když se nám podařilo přesvědčit rodiče o nutnosti opustit domov, bylo ještě nutno nepotkat profesora Červenku, který patroloval po ulicích a dbal na naši mravnost. Byl vynalézavý a nevyzpytatelný. A když jsme dospěli do věku, kdy už jsme směli do biografu, museli jsme doma vypravovat obsah filmu a to hlavně od přestávky. Navzdory všem překážkám lásky kvetly. Jak by tomu mohlo být jinak!

*

RM- drahé sirotky (pozůstalé)! Odpusťte mi toto oslovení, ale skutečně mně to tak připadá, když nás je tolik pryč. Vy si asi na mně nevzpomenete a já Vás zde v TN-kasárnách oplakávám s klukama a lkáme. Líbám Vás všechny na čelo a doufám, že se mně tam nezkazíte. Ještě jednou Vás všechny zdravím, líbám a vzpomínejte na nás všechny v dobrém.

*

HS- do mých lásek nikomu nic není, o láskách druhých rovněž nemíním nic říkat.

*

AM- tichá voda břehy mele. Ale to jsem byl spíše já, Honza je přece zvučný vodopád!

*

JM- výsada města L. je podsíň. Kolikrát jsme ji s Burdou a Špringrem přešli nahoru a dolů, když jsme čekali na vlak. Pod krámem Šplíchalů byla na rohu prodejna poličských uzenin. Vařili tam výbornou dršťkovou polévku, voněla na dálku. Ve dveřích stávala velmi korpulentní paní a jak nás viděla, zvala nás dál. A opravdu nám študákům přála. Když tržil Burda za cibuli, tak nás bohatě hostil. No - a občasně útoky na cukrárnu u Věnečků. Někdy se nám podařilo pochutnat si na zmrzlině a jejich věnečcích.

**

Aktivity

DF- Vedle aktivit rázu příjemného byly i povinnosti. Sbírat byliny pro potřeby Německého Červeného kříže a hlavně odpadky. Kosti, papír, kovy a bůhvíco ještě. Jednou týdně jsme měli navštívit příslušnou skupinu domácností, požádat o odpadky a dát si podepsat návštěvu na příslušný formulář. Odpadky se den na to odevzdaly ve škole, na což dohlížel sám ředitel. S kamarádkou Milenou Doubravovou jsme přišly na nápad vyprosit si na jatkách dvě kravské hlavy. Vlekly jsme je do školy ve starém koši a ředitel málem dostal záchvat, když uviděl tu hrůzu. Ale kosti jsou kosti a tak mu nezbylo než akceptovat naši podnikavost a nepřipustit si myšlenku, že jsme to udělali ne tak z lásky k Červenému kříži, jako spíš z recese.

*

VK- hlavní zájmovou činností je sběr, chodíme po domácnostech a žebříme o starý papír. Rádi chodíme do rodin, kde mají sličné dcery.

*

DF- Vyvrcholením naší společenské činnosti byly taneční. Za pomoci pianisty se nám taneční mistr pokoušel vštípit základy nejen tance, ale i slušného chování. Z našich spolužáků se rázem stali páni, kteří si měli zadávat nás, dámy. Pod přísnými zraky "garde-dám" měli cirkulovat s námi kolem sálu a konverzovati. Nebylo nám dost jasné o čem, když jsme si všechno mohli říci ve škole. Ale byli jsme mladí a tak v šatech přešíváných ze starého a často ve vypůjčených střevících jsme poskakovali více méně úspěšně po vyleštěných parketách.

*

HS- vystupoval jsem sám v jedné aktovce na akademii (v kvartě?). Hrál jsem žáka, který neuměl latinu. Honza Racek tam hrál Caesara, Lubošek Oplištil hrál písmeno "pí", tedy Ludolfovo číslo, Jirka Král hrál forbálistu. Caesar říkal: "Studente pošetilý, tys o fotbal staral se jenom, milejší nežli my zde ti bývalo jedenáct hráčů, kteří se za trapnou merunou honí a ty na to všechno koukáš, tělo své mačkaje v koutě." (Četlo se jako hexametrum). Pak se hrál Rohovín Čtverrohý (Honza Racek), a pak tam hrál ještě Zdeněk Filka. Potom byla nějaká akademie, holky (ale pamatuju se jen na Alenu Sotonovou) tam vyhazovaly nohy a já k tomu hrál na klavír. A pak ještě Hladíková udělala akci s Wolkrem (Balada o očích topičových).

Přednášeli jsme to se zvukovými efekty na nějaké akádě ve Smetanově domě a mělo to docela úspěch.

*

DF- po celou dobu našich studií byly prázdniny nejen obdobím rekreace, ale i povinných brigád. Na začátku školního roku bylo nutno prokázat se potvrzením, že jsme odpracovali měsíc v zemědělství, samozřejmě zdarma. Pamatuji se, že jedny prázdniny mi tatínek opatřil brigádu u jednoho ze svých pacientů. Bylo to peklo. Vstávala jsem v 5 hodin ráno, šla pěšky 6 km k sedlákovi a doslova dřela jako kůň na poli až do večera. V polední pauze jsem myla nádobí a když pršelo, prala jsem pleny, myla okna, drhla podlahu apod. Nicméně jsem to přežila, ale napříště jsem se vyhýbala práci u známých. - Naproti tomu ráda vzpomínám na brigádu v roce 1945. Byli jsme naloženi na traktory a odtransportováni do Karlsdorfu, ubytování ve vile po Němcích. I když tam byly v podlaze blechy, dobře se o nás starali a hlavně jsme byli pohromadě a vedle práce zažili i spoustu legrace.

O SPOLUŽÁCÍCH A SPOLUŽAČKÁCH

Kapitola 10

KS- od počátku války se ve škole začala rodit první přátelství, jež přetrvala další desetiletí bez ohledu na vnější vlivy. Sám jsem opatřil ke klanu: Sláva Flídr-Poil, Vláďa Kyncl - Gnud, já - Čudy. Dominantní postavení zastával Sláva Flídr, který si na svůj pobyt v městě L. vydělával již od dětských let denní práci, sportoval a byl velký vlastenec. Vyprosil si u mne obraz cara Alexandra I., zavražděného teroristou v Marseille.

*

SF- měl jsem systém. Nejdříve jsem si udělal úkoly a domácí práce, které mi přidělili, pak jsem sportoval na hřišti. Učil jsem se většinou jen bleskově, jak vybyl čas.

*

VK- vzpomínám si na jedny šibřinky v sokolovně, vyžádala si ně k tanci jedna maska s impozantním poprsím. Najížděla na mně velmi zprudka, takže jsme se záhy octli na schodech k půdě.

Tam se z masky vyklubal Sláva Flídr. Svou roli sehrál obdivuhodně i ženský hlas napodobil k nerozeznání. Tak to byl můj úspěch u žen a Sláva to široko daleko rozkecal. Přišel z Jugoslávie a za dva roky dokázal na obecné škole nemožné: zvládl český jazyk a učivo natolik, že s úspěchem udělal přijímací zkoušky na gympl a v dalším průběhu studia si vedl velmi úspěšně. Už na obecné mně přitahovala jeho skromnost, upřímnost a obětavost pro spolužáky. Tady jsme položili základy našeho přátelství, které se rozvíjelo po celou dobu studia. Byl bystrý, rychle se učil a přestože ve srovnání se mnou neměl u babičky, dědečka a strýce, u nichž na Bělidlech bydlel, ideální studijní podmínky, byl vždy do školy připraven. Co jsem se od něho naopisoval při kónách, celý se -chudák- v lavici vyvrátil, jen abych mu lépe viděl do pera.

*

SF- již jako malý chlapec, sotva jsem se naučil chodit, musel jsem vidět každé letadlo, které nad námi letělo. Jednou jsem při obědě dokonce převrátil všechny talíře, jak jsem se snažil zuřivě dostat ven. O něco později při pouhém zaslechnutí jejich zvuku, nesoucího se rozlehlými výšinami, jsem upadal do jakéhosi magického ustrnutí a spatřil-li jsem malou stříbrnou čárčičku, bývalo mi u srdce tak podivně a tak vznešeně. Přál jsem si, abych se i já mohl vznášeti tak vysoko ve vzduchu, podoben ptáku, ničím nespoután vysoko nad mraky v nedohledných výšinách. Letadlo bylo pro mě věcí posvátnou. Nevěděl jsem sice, že letadlo ovládá člověk, jak vůbec vypadá a z čeho se skládá. Po skončení studia na gymnáziu míním vstoupit do letecké akademie, abych konečně došel svých životních tužeb, bych se stal letcem. Jiného plánu do budoucnosti nemám, protože vojákem se musím stát stůj co stůj.

*

AM- laskavý čtenář mi dovolí jistě předběhnout čas a říci, že ani tak vzletný životopis Slávovi nijak nepomohl touze SF vzlétat. Parkinsonské zákony zlomyslného života jej poslaly pod vodu a do ponorky. Domnívám se, že měl v sobě skryto také utajené přání potápět se do dalekých a nedozírných hlubin jako ta malá stříbrná rybička, protože i tato činnost mu šla dobře - stal se fregatním kapitánem!

**

Václav Pavlů

*

SS- s Vaškem (Pavlů) jsme se sblížili v Litomyšli v létech našeho dospívání, kdy se nacistická okupace snažila, obzvláště u mladých lidí, potlačit jakékoli cítění národního smýšlení. A my toho oba byli samozřejmě plni! Vídávali jsme se v knihkupectví u Veselíků, kde jsme doufali nalézt nová vydání jakékoli české literatury, jíž bylo za války poskrovnu, aslespoň té, která nepropagovala fašismus a jiné hitlerovské demagogie. Jelikož poezie nebyla či nemohla být tak důkladně cenzurována jako próza, zajímali jsme se o básně.

Vašek měl vždy větší štěstí, jednak se s panem Veselíkem lépe znal a ten mu vždycky pod pultem něco zajímavého schoval a za druhé on měl víc finančních možností než já, vždycky si nějakou tu korunu vydělal, když pomáhal svým rodičům v hotelu, kdežto já byl na průmyslovce. A tak jsem mu často záviděl, když jsem viděl, jak si odnáší domů občasnou novou sbírku Seiferta, Halase, Hrubína aj. Vašek snad mou závist tušil a jelikož byl nesmírně dobrého srdce, pozval mne jednou k sobě do bytu a ukázal mi všechny své knihy a nabídl mi vypůjčit si kteroukoli bych si přál. Já toho samozřejmě hltavě využil a od té doby jsem ho navštěvoval častěji a častěji, až během posledního dne roku války nebylo snad dne, kdy bychom se neviděli. Navštěvoval jsem ho v hotelu Hvězda, kdy bydlel s rodiči, na dvoře jsem musel na zapískat smluvený signál. Vašek vyšel na balkón, zamával na mne a já to hnal do třetího patra. Tak to bylo skoro každý den. Vaškův kvartýr byl dějištěm nesčetných diskusí o současné literatuře, zejména poesii; o válečné situaci; jakož i hudebních sedánek, kdy Vašek hrál na piano a já brnkal na kytaru; poslouchaly se gramofonové desky s novými i starými šlágry. Občas mezi nás přišel Vaškův otec a zazpíval nám árii "Směj se paňáco" a sám se doprovázel na klavír. Vrcholem našeho společenského života byl taneční večírek, který jsme pečlivě naplánovali a pozvali jen ty nejbližší kamarády a kamarádky, i když to bylo příkazem protektorátní vlády zakázáno. Pomáhalo nám to svým způsobem přečkat válečná léta. Bylo to pro dospívající jinochy a dívky víceméně kruté. Jediným způsobem, jak se sblížit s osobami druhého pohlaví byla totiž jen večerní a nedělní korza po podsíních. Můj starší spolužák Pavlů měl nesmírně rád divadlo. Byl členem místního ochotnického spolku a důkladně se

vždy připravoval na každé představení; až mně to někdy otravovalo, když se učil nějakou tu svou roli a nutil mne, abych s ním předčítal jeho dialogy. Ale nenechal mně jen číst, kdepak, já to musel hrát "s citem", ale to při mém nemožném hereckém talentu rodilo četné komické situace. Vašek měl smysl pro humor a rád se smál. Za jedné vycházky do Osického údolí jsem si sedli mezi vrby na břehu potoka...

*

AM - toto údolí říčky Desinky mělo pro mnohé občany a občanky města L. zvláštní přitažlivost, ovšem od poezie na hony vzdálenou. V Pamětní knize obce Osíka (a to nejspíše v třicátých letech, tedy za našeho dětství) zapsal místní kronikář o slovech jiného staršího kronikáře (která se týkala jeho svatého rozhořčení nad dávnou módou krinolín) tato svá slova: "Inu, móda je móda, ale co by tento kronikář napsal o nynější módě, kterou v létě vídáme v osických lukách pod dolním rybníkem na březích Desinky, rádi bychom věděli, a kterou pěstují litomyšlské slečinky a jejich mutrlinky a která vypadá takto: (A zde kronikář nakreslil sice naivním, ale výstižně naivně realistickým stylem skupinu naháčů obého pohlaví, kterak se probíhají nenuceně kolem vody, ovšem v přísné separaci: na jedné straně ženy, na protibřehu muži!). Podobné, avšak těsněji pomíchané obrázky s účastníky obojího pohlaví v postoji, sedmo i ležmo, bylo viděti na hrázi dolního rybníka", pravil dále kronikář. Věrný záznam bystrého kronikáře a kresliče, jehož nepodezírám z voyérství, ale chválím jako faktografickou snahu zachovat vše (pro výstrahu?, pro poučení?) budoucím generacím z města L.

*

SS- ... a nacvičovali jeho novou roli. Jedno vedlo k druhému, já řekl nějakou volovinu, on se začal smát, já se tvářil uraženě, což ho rozesmálo ještě víc. Bylo to tak nakažlivé, že jsem se rozchechtal také. Oba jsme se bez jakýchkoli příčin svíjeli smíchem po zemi, až nás bolelo břicho, nedovedli jsme se uklidnit. Ještě dnes vidím jednu starší paní, jdoucí na protějším břehu, jak se zastavila, pozorovala nás pár vteřin s výrazem nepochopení a pak se dala zděšeně na útěk. Asi pak dlouho vyprávěla svým vnoučatům, jak se uprostřed mírumilovné přírody znenadání octla tváří v tvář dvěma šílencům. Byli jsme důvěrnými kamarády ve všech směrech, pokud se však literárního týče, tak jsme trochu soupeřili. Oba jsme psali

básničky, z nichž ty nejlepší jsme pracně vyklepávali na starém psacím stroji a posílali do redakcí českých novin. Oba jsme chtěli být první, komu něco vytisknou. Mně se to podařilo a když Lidové noviny otiskly jeden z mých mladistvých pokusů, myslím, že mi Vašek tak trošičku záviděl. Ale nic nezabránilo, aby okamžitě nepřiběhl k nám a mával novinami v ruce a s nesobeckým nadšením mi tu zprávu zvěstoval. Jemu později otiskly LN básničky také. Můj první honorář od Lidovek jsme proměnili -jak bylo zvykem- za láhev vína a událost řádně oslavili.

*

Vladimír Švejda

*

JV- jezdil jsem při dobrém počasí z Dolního Újezda, obyčejně s Vládou Švejdou, o rok starším spolužákem (z vyšší třídy). Na silnici bylo velmi málo aut, zdaleka ne každý den jsme nějaké potkali, takže silnice byla pro nás jakýmsi hřištěm, na kterém jsme závodili, soutěžili o to, kdo koho přinutí vjet do příkopu a podobně. Když nás předjelo nějaké nákladní auto, snažili jsme se je dohnat, rukou se chytit za postranice a tak se dát odvézt do Újezda. Při dnešním provozu na silnicích a rychlosti a velikosti aut to připadá neuvěřitelné, tehdy to byl normální život na vedlejších silnicích.

*

AM- také jsem se dával takto vozit za nákladním autem, ale jednou se mi to v Končinách nevyplatilo. Spadl jsem v zatáčce a pořádně si natloukl.

*

AM- s Vladimírem jsme hrávali stolní hokej a šachy na katedrách v některé ze tříd anebo v místnosti, určené pro pobyt přespolních žáků při čekání na autobus. Stále jsem s ním prohrával a měl vzteka.

*

Josef Buriánek

*

SF- výborný hoch s výbornými svačinami. V té věci nevděk světem vládne, nikdy jsem neslyšel od děvčat chválu těchto svačin, i když dobře vím, jaké nájezdy uskutečňovala na Pepíkovu aktovku, když byl -chudák- na klukovském tělocviku..

**

Antonín Mikolášek

*

JV- neobvyklou výsadu požíval AM. Směl totiž -vzhledem k tehdejší léčbě astmatických potíží- kouřit protiastmatické cigarety přímo ve třídě anebo o přestávkách na chodbě. Připadalo mi to neobvyklé a jsem přesvědčen, že skuteční kuřáci cigaret s nikotinem mu asi záviděli, protože se tehdy báli zakouřit si i na záchodě.

*

HS- viděl jsem omluvenku, kterou přinesl AM se strohým vyjádřením jeho otce-lékaře: "Dnes v noci měl astmatický záchvat. Dg: Asthma bronchiale. MUDr Mikolášek."

*

AM- až moc dobře si pamatuji dodnes ty hrozné noci s nedostatkem dechu.

*

AM- v prvních letech války (zřejmě byl ještě cukr) jsem se stával "Eismanem", požíračem zmrzliny. Jakási glukosománie nezdrženlivého adolescenta, v principu shodná s narkomanií k cigaretám či alkoholu, kterým jsem se však vyhnul (ne-li kvůli těm zmrzlinám) a snad i nahradil přání neprožívat hořký okolní svět vítězných hakenkreuzů a své neutěšené osobní situace!

Diskuzní vsuvka:

JV - malá medicinská poznámka k zpovědní kauze AM. U některých lidí s výraznou chudokrevností se objevuje chuť na požívání studených věcí. Četl jsem u americkém medicínském časopise sdělení lékaře, který měl pacienta s tak výrazným požíváním zmrzliny a cucáním kostek ledu, u něhož postupně zjistil takovou kvantitativní závislost na tíži anémie, že podle výpovědi nemocného o množství snědených zmrzlin a kostek ledu mohl odhadovat hodnoty krevního obrazu s takovou přesností, že podle nich mohl korigovat intenzitu léčby. Nemá AM z té doby nějakou zprávu o svém krevním obraze?

*

AM- řekl bych, že to byl skutečně spíše projev nezdrženlivého adolescentního psychasthenika, nemyslíš, zdvořilý a laskavý pane profesore? Díky za snahu, že poukazem na anemii kryješ tuto mou autodiagnózu. Kdo by odolal zmrzlinám v městě L.?

Krevní obraz jsem měl vždy dobrý, ostatně mám za nejméně 15 čestných odběrů krve Jánského plaketu.

*

Dagmar Reifová

AM- ještě dnes klade nám hochům na srdce AW, abychom určitě přišli na naše roční setkání, protože účast přislíbila Dájinka, idol gymnázia.

*

KS- spolužákyně se mi líbily všechny - mimořádně Dájinka Reifová (líbila se i naší babičce)

*

Alena Horálková

KS- mé matce se nejvíce líbila Alenka Horálková.

*

DF- mou velkou kamarádkou byla Alena Horálková. Její rodiče měli služební byt na nádraží a tak jsme četná slunná odpoledne trávily k zoufalství rodičů v odstavených vagónech nebo případně chodily po kolejích. Obojí bylo zakázáno a proto velmi zábavné.

*

Mirka Šplíchalová

SF- baletila nám při jedné jazykové hodině a Jirka Šafář ji doprovázel na klavír. Jindy v jedné hodině latiny Kádl zkoušel, aby rozhodl o známkách. Předtím určil rozsah látky, kterou bude zkoušet a Mirka se připravila - až příliš dobře. Jakmile na ni přišla řada, začala plyně překládat. Kádl si spokojeně pobrukoval, ale když přišel k ní, zjistil, že Mirka "překládá" z paměti z úplně jiné stránky. Kádl ovšem vyváděl.

*

Jan Med

VK- mým užším kamarádem byl Poil, Jean Benn, od dívek pokřikován: "Mede, jede!", i když to bylo jen na krátkou dobu. Přišel ze západního pohraničí po Mnichovu, jeho otec byl vrchním respicientem pohraniční strážě. Přátelství z lavic jsme si udržovali i mimo školu, prožili jsme spoustu úsměvných příhod, úspěchů i neúspěchů. Vždy jsme si pomáhali i v srdečných záležitostech. Honza mi ochotně dopravoval psaníčka

do kabátů spolužaček. Kabáty visely na chodbě školy. Při odmítnutí byl zcela solidární a ochotně se angažoval v odvetných akcích, v nichž byl mistrně vynalézavý. Naším hlavním odpoledním působištěm byla Černá hora, kterou jsme důvěrně znali do posledního keříčku, večer jsme se pak pravidelně vyskytovali na podsíni. Zde se k nám přidával i Sláva, který odpoledne trénoval na hřišti. Naše trojice se zapojila i do výpomocného ministrování o velikonocích. Zverboval nás tehdy Míla Vaněk. Skončilo to neslavně, když se mi podařilo propálit kadidlem oltářní koberec. Ve vyšších třídách po odchodu Honzy Meda se okruh mých kamarádů rozšířil.

*

VK- kromě studijní spolupráce nás spojovala účast na společenských akcích, s tím související tancovačky, mejdany navazování známostí s děvčaty. Šlo především o Honzu Součka, Ruprechta, Renka Makovského. Ruprecht jako přesporní to měl ztížené - musel dojíždět, což činil na starém rezavém kole, které kdekoliv zaparkoval a vždy je na místě třeba i po několika dnech našel. Bylo tak škaredé, že mu je nikdo nikdy neukradl. A tak jsme spolu vymetli kdejaký podnik, někdy za účelem lovu, jindy s dámskou společností, do níž patřily především: Hanka Sotonová, Hanka Skálová, Jana Jelínková, Zimová s přítelkyní Evou Stojanovou z Prahy, po níž jsme byli vesměs všichni říční - přesto jsme se kvůli tomu nepohádali- a další.

*

Jiří Šafář

JŠ- třídě jsem se představil v roli dosti dobrého pianisty a tak získal další přátele i hudební spoluhráče. S Ivo Vorlíčkem a Jirkou Pavlišem jsme mnohokrát provozovali klavírní tria.

*

HS- musím jmenovat ty, kteří se vyznačovali něčím již na gymnasiu. Je to Jirka Šafář. Hrál velmi dobře na klavír a dokázal zahrát -a dobře- i skladby velmi těžké, např. Liszta, Smetanu atd.

*

Manka Sedláčková

AM- za heydrichiády nebyl jsem jen jejím reprobáčním elémem, zároveň jsem jí dělal "křena", protože jsem musel na její přání zůstat u nich ve statku i přes vysílání "Volá Londýn". Jeden obdivovatel Manky si totiž vyjednal v hospodě s panem Sedláčkem, že nemá kde poslouchat radio a tak chodil k nim. Manka chytře vystihla jeho kocouří úmysly a tak jsem sloužil co ochranný štít. Jak jsem byl na to hrdý! Co by řekl Jiří Šperl, kdyby se dozvěděl, že mu lezou do zelí. Už ale nic nevěděl a ani říci nemohl, přesto Manka mu vlastně zůstala věrná i do své smrti. Nejen jemu - i jeho vlasteneckému odkazu. Proto si pořídila vysílačku, přihlásila se u generála Luži, plnila funkci kurýrky mezi Beskydami a Vysočinou a proto dostala také zbraň. Byli jsme tehdy ve věku pubertálním, chtěli jsme také nějak pomáhat a dávat najevo své smýšlení, ale nemohli jsme, určitě jsme se především báli. Ale Manka ne. Byla odvážná a po ztrátě svého milého Jiřího Šperla a kamaráda ze sousedního statku Oty Průšky se zapřísáhla a kula pomstu Němcům. A to přesto, že pocházela po matce z německé rodiny. S mým otcem si vymyslela plán šíření tyfu mezi Němci na litomyšlském zámku a nákazu červenkou mezi sudetskými prasaty. Nechtěla jít studovat medicínu do Německa, i když jí to nabízel hejtman Kluge ze zámku, který se kolem ní točil (jak nám s nelibostí řekla) a začala pracovat ve veterinárním ústavu v Ivanovicích, kam nastoupila do mikrobiologické laboratoře. Odtud posílala (poštou!) mému otci kultury bakterií tyfu, které on uskladňoval v dřevníku (!). Když Manka přijela domů, natřela si ruku tyfem, navlékla rukavičku, kterou svlékala, když podávala ruku Němcům, kteří se rádi sami zvali k Sedláčkům na návštěvy. . Několik úředníků na zámku onemocnělo tyfem a snad i zemřelo. Červenkou to odnesla prasata její babičky z Knapovce. Koncem války ji uvěznilo po střeleckém souboji na mostě u Lulče, kde jí nastražil pas agent gestapa. Zastřelila ho ta něžná jemná dívka se zkoumavě hledícími hnědými očima a lněnými zvlněnými vlasy. Učinila to právě těmi rukami, štíhlými a jemnými, kterými mně s tak láskyplným důrazem vtlokala přesně mířenými záhlavci do hlavy správné znění tvarů latinské konjugace.

*

Další

VK- další ozdobou třídního kolektivu se stávají nově došli spolužáci, Milena Doubravová, pohledná tvář i tělem, recesistka, která nepokazí žádnou legraci.

*

KS- svým charakterem se mi zamlouvala Miládka Mrštíková. Oceňuji také celoživotní kamarádství Slávy Flídra a Vládi Kyncla, osobní statečnost Pepíčka Buriánka v době pro mně nelehké, Pepíka Střítezkého a zvláště na Vladku Kršňákovou (marurovala 1949). Oceňuji vysoce vynikající životní výsledky premianta naší třídy Jardy Vaňáska a skromnost Jirky Šafáře.

P R O F E S O Ř I

11. kapitola

KS- celý náš vyučující profesorský sbor se nám snažil vstítit v tehdy omezených podmínkách co nejvíce znalostí v příslušných oborech, naučit nás logice v myšlení, kombinačním a organizačním schopnostem, vytrvalosti a píli. Zejména je však třeba ocenit jejich odvahu s jakou v nás přímo i nepřímo pěstovali ducha odporu proti násilí a duch demokracie a sociální spravedlnosti. A to i v době, kdy byly vyvražděny a vypáleny Lidice, Ležáky a válečná mašinerie států Osy dosahovala největší rozpínavosti.

*

DF- kantory jsem si rozřadila do tří skupin, podle toho, jaké jsme měli vzájemné vztahy. Největší skupinu tvořili ti, kteří se o mne zvláště nezajímal. Člověk byl vyvolán k tabuli, odříkal lekci nebo vypočítal nějaký příklad, dostal známku a šel si sednout. Početně menší byla skupina, kterým jsem šla zřejmě na nervy. Netvrdím, že nezaslouženě, měřím-li mé chování tehdejšími názory. Oblíbeným trestem bylo opisování příslušného odstavce kázeňského řádu. Nejkratší paragraf zněl: "Žák je povinen dostavit se do školy včas a chovati se tak, aby školní práce nebyla rušena." Psala jsem si ho zásoby. Hodil se na všechny přestupky a bylo výhodné mít tak říkajíc "forotu".

*

JŠ - i dnes -s odstupem několika desítek let- musím obdivovat aktivitu a odvalu našich profesorů v hektické válečné době, s níž uskutečňovali uspořádání těchto veřejných akcí uprostřed všeobecných denních válečných útrap i osobních starostí.

*

JM- myslím, že všichni byli celkem fajn a na vysoké odborné úrovni (ve srovnání s dneškem).

*

KS- vděčím našim profesorům za mnohé. V hornictví jsem skutečně uplatnil vše, včetně cizích jazyků, logiky, trojrozměrné představivosti a jistého všeobecného rozhledu. Prof Martínek mi dal základy deskriptivní geometrie, Dr Červinkovi, prof. Mikulovi, Cikánovi, Rendlovi, Pöslovi jsem vděčný za poznání základních přírodních zákonů a za nepřímou výuku logiky; za podání českého jazyka a cizích jazyků prof. Jandové, Kadlickému, Štambwergovi, Dr Reichové, páteru Stříteskému, za získání všeobecného rozhledu prof. Lomskému.

*

VK- připadalo mi, že kantor byl spíše protivníkem, ne-li nepřitelem, nesbližovali se s námi

*

HS- myslím, že mezi kantory nikdo nebyl vyslovenej pes.

*

KS- Nejvýznačnější vliv však na našem formování měla naše obětavá třídní profesorka Libuše Jandová, ale i profesori Kadlický, Rendla, Hladíková, Vaníček, Pösl a zejména Lomský.

*

JS- pokud jsem byl ve škole, nebyl můj vztah k profesorům "vřelý". Propast mezi mnou a jimi se zvětšovala, posléze jsem došel k názoru, že se budu učit ještě méně a do školy nebudu chodit každý pracovní den. Více se budu věnovat něžnému pohlaví, abych, nedej Bože, nezůstával pozadu za spolužáky Eneškem Filkou a Volodou Jirkovským. Za nepříznivého počasí jsme okupovali restauraci Veselka a občas pořádali v místnosti za lokálem soukromé mejdany v pánské nebo smíšené společnosti. Cigaret i alkoholu jsme měli dost výměnným, obchodem za mýdlo. S Eneškem jsme chodívali občas k dvěma dívkám, které měly svůj podnájem. Netopilo se tam, ale chladno nám tolik nevadilo, byli jsme mladí.

*

VK- přestože jsme se našim profesorům posmívali, nadávali jim a kritizovali je, v podstatě jsme si jich vážili a vysoce hodnotili jejich profesionalitu a morální hodnoty. S odstupem let můžeme konstatovat, že naše malá "alma mater" v městě L. měla vysokou úroveň a připravila nás dobře do života. Profesorský sbor byl náročný - začalo nás v primě 48 a maturovalo 19.

*

AM- souhlasím: ačkoliv můj bezprostřední výkon na gymnáziu byl slabý, vědomosti, které jsem získal díky úsilí profesorů a hlavně díky jejich vzoru, který jsem si pozdě, ale přece připomněl a bral, bohatě stačily v mém dalším studiu a životní práci. Pozdní díky!

*

Profesor Vilém. Marx, pro nás Ixa

VK- třídní profesor, učil nás přírodopis, zeměpis, budil přísný dojem píše formálně, v podstatě dobrák, mikomu neublížil, vážili jsme si ho pro jeho přímou a čestnou. Jednou po přestěhování do chlapecké školy byl Ixa asi unaven, sedl si katedru a dal Součkovi předčítat z učebnice. Honza se toho ujal, sedl si na lavici a když dostal avizo, že Ixa klimbá, odložil učebnici a přešel na detektivku až do signálu, že se kantor probírá

*

DF- nebyla jsem jeho oblíbenec a antipatie byla vzájemná. Byl naším třídním profesorem až do kvarty. V primě nám nařídil opatřit si pracovní pláště a protože jsme byli jediná třída z celého gymnázia takto vybavena, byli jsme středem pozornosti a uštěpačných poznámek. Plášť byl povinný a výmluva, že je v prádle, byla nepřijatelná. Prát se měl přes neděli. První sníženou známku z chování jsem dostala v tercii díky nahlas pronesené kritice pana profesora.

*

JM- jako třídní v primě a sekundě byl neustále ustaraný. Jeho pedanství ohledně nošení plášťů bylo až směšné. Myslím, že to tenkrát nebylo ani potřebné, přepych u nikoho nebyl..

*

HS- Marx neboli "Ixa" byl taky dobrej kantor

**

Prof. Josef Lomský

VK- čeština, zeměpis, dějepis, přišel 1943 z Prahy na "štráfštaci", jak sám říkával. Byl pro mně všestranným vzorem: buditele v nejtěžších dobách, odvážný vlastenec, jediný z profesorského sboru odmítal hajlování, výborný pedagog se skvělým projevem a artikulací, projevoval lásku k mateřskému jazyku a literárnímu odkazu. Vždy dovedl upoutat pozornost, v jeho hodinách bylo ve třídě ticho jako v kostele. Byl vzorem aristokratické elegance se sebevědomým přímým držením těla. Nemohl jsem se vynadívát na jeho nablýskané polobotky. Nevzpomínám, že bychom ho někdy zlobili.

*

DF- byl mým naprostým favoritem. Měli jsme ho koncem války na češtinu a dějepis. Říkalo se, že byl do Litomyšle přeložen za trest z Prahy. V době, kdy se nesměla říkat pravda, přednášel dějepis podle skutečnosti, čímž riskoval nejen své postavení, ale patrně i život. Naučil mně lásce ke knihám, k rodnému jazyku a úctě k vlasti a jejím tradicím. Ráda na něj vzpomínám. Mnohokrát později, když jsem vyučovala, mi výuka profesora Lomského přišla k dobru.

*

JŠ- do Litomyšle násilně přeložen z Prahy. Při jeho zanícených překladech z české historie jsme brzo poznali odvážného demokrata a nekompromisního bojovníka proti nacismu.

*

HS- nejvíce vzpomínám na Lomského, jeho dějepis byl nezapomenutelný. Bylo to také poprvé, co mne historie trochu bavila.

*

JS- v mém "vřelém" vztahu ke všem profesorům tvořil výjimku snad jenom profesor Lomský, kterého jsem si opravdu vážil.

*

JV- nedovedu dostatečně ocenit skutečně vysokoškolský přístup pana profesora Lomského, který nám předváděl své výklady formou rozboru Hamleta s exkurzemi do všech možných dalších tematických oblastí (estetiky, filosofie, politiky atd.).

**

Prof. Libuše Jandová, pro nás Libuška

VK- učila převážně češtinu, okrajově němčinu. Všechny spory s námi -nebylo jich mnoho- řešila mírně, s klidem a nadhledem. Jen vyjímečně jsme si dovolili alotria. Jednou Burda chtěl za každou cenu udělat recesi, přišel pozdě do češtiny pouze v podlíkačkách a vymlouval se, že mu někdo v tělocviku ukradl kalhoty. Ohlas ve třídě byl mohutný. Libuška zůstala klidná a tím nám legraci úplně pokazila. Anebo jednou se jí uvolnil při výkladu zip na sukni a ta začala sklouzávat zlověstně stále níž. Všichni jsme napjatě čekali, jak to skončí. Libuška to zaregistrovala, otočila se a upravila se. Dodneška mně mrzí, že se nikdo z nás -především děvčata- nenašel, aby jí upozornil.

*

AM- nevím proč, ale z toho mála, co si to také pamatuji, byla tato nehůdka. Přiznávám, že ve mně dlouho vzbuzovala pocit trapné bezmoci, protože náš ideál došel jakési úhonky a že jsme se všichni asi styděli na ni upozornit. Libušce jsem nemohl nijak imponovat, ačkoliv jsem se nedopouštěl gramatických chyb (to bylo díky důsledné a neodbytné češtinářce paní učitelce Kroupové z Lánů, která učila ve Sloupnici), přesto mně pověřila, abych přednesl prolog a epilog zdramatizované "Filosofské historie", kterou pod režii Libušky dávalo gymnázium (?). Ale asi to bylo po mém vystoupení jako Toni v Čapkově matce s Jardou Vaňáskem. O ničem --především ne o mém skvělém hereckém talentu (sic!)- jsme nemluvili, ale byl jsem jí vděčný za její nezjevenou důvěru aspoň v tuto mou schopnost.

*

JŠ- díky naší třídní "Libušce" jsme pěstovali muziku jako doplněk i k němčinářským "Vortragům"

*

HS- bezvadná byla rovněž naše třídní Jandová. Ta to skoulela během celé okupace tak, že nás sice němčinu učila, něco nás naučila, ale věděla, že nám tento jazyk nepřirostl k srdci a nedělala z ničeho vědu. Pamatuji, že jí nevadilo, když jsem nedovedl vytvořit konjunktiv perfekta od nějakého slovesa.

*

JM- kdybych některé upřednostnila - byla to v první řadě Jandová. Svůj obor ovládala a měla pro nás velké pochopení, zkrátka rozuměla našemu věku a měla nás jako třídu určitě

velice ráda. Ke konci války, kdy před postupující frontou byly převáděny transporty válečných zajatců, byl její postoj v oné době obdivuhodný.

*

Prof. Jindřich Štamberg, pro nás "Pindá"

HS- nezapomenutelný byl taky Pindá. Já byl vždy mezi trojkou a čtyřkou, spíše na čtyru. Tu čtyru vystihl nehlépe profesor Troup, snad v sextě mi ji nemilosrdně napařil. Ale Pindá mi nějak v oktávě chtěl dát dvojku (asi proto, že strejda Václav-notář byl těsně po revoluci velké zvíře na Národním výboru, ale rozhodně se za mne nepřimlouval). Tak Pindá mně vyvolal a pak řekl doslova: "Alors, Souček, votre lexique est tres faible et la forme n'est pas aussi correcte, bien souvent", ale tu dvojku mi dal. Vzpomínám, že ho -tedy Pindů- někdo viděl jít ve městě s kufrem. A tak jsme celá klasa nešli na francouzštinu. On nás hledal a příští hodinu říkal: Choditi s kufrem neznamená odcestovati!

*

VK- snad nejcharakterističtější postavička sboru, obávaný "le petit garçon". Bylo obtížné nevyprsknout smíchy při jeho teatrálních vystoupeních a zpěvní intonaci "já se zastavím, pero se zastaví". Ale každý si to rozmyslel; rozhněvat si Pindů to byl konec s okamžitým: "Allez vous au tableau!" Lítal mezi lavicemi jako šus, nenechal nás vydechnout, vyvolával pohledem do očí. Proto jsem volil taktiku zatvrzelého pohledu pod lavici. Tak jsem nějaký čas kličkoval, při pololetním zkoušení jsem pochopitelně neunikl a byl pak napínán na skřípec. Jedni z mála, kdo fráninu znal a dělal se zájmem byl HS a myslím i Dájina. Francouzština, ač jinak krásná řeč, se mi na gymplu moc nezalíbila

*

AM- profesor Štamberg nás měl i na němčinu. Nezapomenu na jeho naléhavou otázku jednomu z nás: "Sitzt du, Libický, immer da?", která se stala našim čtverákům (Pavliš, Filka a jiným, které z nedostatku spíše paměti než místa neuvádím) důvodem k veselí a zdůrazněnému opakování: "Immer da!", které foneticky vysloveno v češtině znamená zcela něco jiného. Nijak jim to nezazlívám, už Komenský psal o kocourovi, kterak "myrdal ocasem", (pokud ovšem "nešukal hlavou"). Podle

etymologického slovníku jím však pouze prudce pohyboval sem a tam, pánové, a hlavou jen pokyvoval, dámy!

**

Prof. Karel Kadlický, pro nás Kódl

JM- výborný ve svém oboru, ale dobrák, na nás byl slabý. Co jsme se mu navyváděli a když si vzpomenu, jak byl někdy rozčilený, rudý, zuby mu padaly, div ho nekleplo.

*

AM- vzpomínám, jak jednou zuřivě tloukl ukazovátkem do katedry a kičel: "Vy krrávy..." atd., na víc si -raději- jako chronický repetent z latiny nevzpomínám.

*

VK- hustil do nás s neuvěřitelnou trpělivostí jazyk klasiků- latinu. Měl hluboké znalosti - od gramatiky po literaturu. Domnívám se, že mu byla celoživotním koníčkem. Při zanícením recitování hexametřů, které rád předváděl, vynikalo jeho hrčivé "r" (..et tuba terrrrribili tarrrrratantarrrrra dicit...). Byl veliký dobrák, ne vždy ale nahlédl, že obec studentská má o latinu menší zájem. Když jsme ho o tom nejrůznějšími alotrii přesvědčili, velmi se zlobíval, až mu vyskakoval umělý chrup. Náš zájem o latinu silně ožíval, když Kádl prohlásil: "Tuto stať vynecháme a budeme pokračovat veršem..." Byl to pro nás signál, abychom začali usilovně hledat v překladu Vaňorného, co vlastně a jak to páchali Pyramus et Thisbe apod. Jinak byl pan profesor vzorem usedlého měšťanosty, pravidelně navštěvoval bohoslužby v klášteře s manželkou a dcerou Mančinkou, kde si občas rád zahrál na varhany. Měl hluboké znalosti o rituálu bohoslužeb, rád o něm vykládal při hodině, když měl doboru náladu a když jsme ho k tomu záměrně vyhecovali.

*

SF- měli jsme ho vesměs všichni rádi, akle uměli jsme ho, ovšem "nechtíce", přivést pořádně z míry. Nadával, až mu i "zuby" vypadávaly.- Osvědčený způsob, jak ho poškádlit, bylo, že jsme nakreslili na dveře "muří nohu". Kvůli tomuto magickému znamení nechtěl do třídy vstoupit, dokud se neodstranilo, tak byl pověřčivý. - Když se třída necítila dosti připravena na zkoušení, opatřila se kytka a dvě dívky mu jménem třídy gratulovaly k nějakému vymyšlenému světku.

Kádl překvapen odpověděm, že jsme se zmýlili v datu, ale gratulaci přijal. Ze zkušební nic nebylo a když zazvonilo, s úsměvem prohlásil: "To jste mě zas dostali, zkoušet se bude příští hodinu!" Ovšem při jeho opravdových jubileích se nikdy nezkušelo a se neprobírala bniová látka, Kádl celou hodinu hjenom vyprávěl. Takový byl o.

*

JV- působivé bylo jeho recitování verše z Enniova díla Anály, při němž vynikalo jeho drnčivé "r": "at tuba terribili sonitu taratantara dixit"

*

KS- jednou při vstupu Eneška Filky do třídy jej uvítal: Tak jak chutnala športka?"

*

Prof. Jaroslav Veger

*

VK- profesor dějepisu a zeměpisu. I když nás měl poměrně krátkou dobu, přišel na gympl až 1945, zapsal se nesmazatelně do mé paměti hlubokými znalostmi otčiny, které nám předával a utvrzoval v paměti nevšedními pedagogickými asociacemi, suchým anglickým humorem a neměnnou vizáží. Pro každého měl svou přezdívku, mně vyvolával "pan Kyncl Jizerský", Slávu "pan Ezau Flídr". (Sláva totiž chodil soustavně a nepoučitelně zarostlý panickým vousem). Stávalo se pravidlem, že Weger začínal hodinu: "Pan Ezau Flídr k tabuli!" Když Sláva přišel ke katedře, vytáhl pan profesor z kapsy drobné a předal mu je se slovy: "Tady máte příspěvek na holení." Sláva s poděkováním a bez uzardění peníze shrábl a šel se posadit.

Weger bez dalších připomínek, aniž změnil výraz tváře, pokračoval ve výuce. Tak se to opakovalo pravidelně, Sláva se dále neholil a mastil si kapsu.

*

SF- nevrátil jsem se do lavice, ale šel do města. A kapsu jsem si nemastil, Gnoude! Profesor byl můj sokolský bratr a komu jinému by mohl svěřit úkol než "bratrovi"? Vždyť osobně, co by starosta Sokola, slavnostně přijal ve Smetanově domě s ostatními kandidáty můj slib na sokolský prapor. Byl jsem jeho oblíbencem a o jeho hodinách jsem mu pravidelně chodil k Horským pro housky. Někdy jsem celou hodinu procoural a seznamoval se přitom s událostmi města L., ale do konce

hodiny jsem mu housky přinesl, někdy i kus salámu. Jedině od něj bych si mohl namastit kapsu, Gnoude.

*

JM- jeho hodiny byly úžasné, dovedl nádherně a poutavě vykládat dějepis. Při něm bylo ve třídě ticho jako v kostele.

*

HS- také dějepis Wégrův byl prima a on byl vůbec prima chlap. Chodil jsem do gymnázia na poslední chvíli, stačilo přelézt plot naší zahrady a byl jsem, před gymplem a když byla první hodina dějepisu, já si sedl do lavice a Wégr vždycky říkal: "Součku, vytáhněte si nějaké ty potřebnůstky".

*

FS- občas se mi opodařilo přijít s houskami včas, abych vyslechl aspoň část jeho přednášky. Přednášel docela zajímavě, dějepis jsem měl vcelku rád, ale kvůli houskám jsem musel látku dohánět. Při zkoušení mě nijak nešetřil a protože jsem se dějepis učil, jeho důvěru jsem nezklamal a pro housky chodil dál.

*

AM- na gymplu mi spíše šel přírodopis, dějepis a zeměpis a často jsem u profesora Wrégra exceloval. Není divu, v dlouhých chvílích nemoci jsem se utíkal k atlasu a hrál jsem jakousi celosvětovou ligu, ve které pochopitelně vyhrávalo vždy Československo (pokud to nebyla Slavie) a to za cenu, že byli Němci či Maďaři takřka vždy diskvalifikováni pro hrubost. Systém hry si nepamatuji, ale seznámil jsem se tak s mnoha zeměpisnými zajímavostmi.

*

Prof. Jaroslav Mikula

JM- byl chudák, ale byl dobrák

*

HS- byl to prvotřídní pošuk. Víím, že říkal: "Vražděte malé děti a nemluvňata, lámejte jim nohy, ale o Němcích a o Hitlerovi nemluvte"!

*

AM- profesor Mikula mi připadal "divný", při biologii (zastupoval?) s oblibou kreslil zánětlivou reakci organismu na poranění. Podával ji v podobě čárky, kterou obkreslil oválným ohraničením. My jsme však podobné kresby znali spíše ze zdí,

ne z učebnic. A jednou přišel s bílou tkaničkou, visící z poklopce. Ani nevím, jestli mu to někdo řekl, vím jen, že jsme sotva zadržovali smích a on si asi toho všiml. Vcelku řečeno - první lekce sexuální výchovy s praktickými ukázkami, asi jako ta Libuščina sukně.

*

VK- učil nás kreslení, matematiku, myslím i rýsování, přírodopis, kde asi jen zaskakoval. Krátký čas byl i našim třídním. Byl, mírně řečeno, značně profesionálně zdeformovaný. Jeho vytleskávání během hodiny, udělování trestů (10x opsat ježka či švába a rusa), chytání za tvář v hrůze nad našimi postoji. Frantu Lázníčku nazýval "zatracený Lazareťane" atd. Jeho pedagogické manýry šly někdy až do krajnosti. Mě volal v matice pravidelně každou hodinu, dal mi příklad, posadil za katedru, abych neopisoval a zatímco jsem se tam půl hodiny mořil, vykládal třídě další látku. Značně podléhal německé propagandě, byl typicky nadprůměrně loajálním kantorem protektorátního režimu, sklouzával ke kolaborantsví s Němci. Přesto se domnívám, že byl spíše abnormálně podělaný než uvědomělý přívrženec Říše.

*

KS- rozporuplné projevy profesora Mikuly byly dány zřejmě jeho nervovou labilitou a také obavou o nás "děti". Jeho osud s hlediska celoživotního poznání dnes považuji za nespravedlivý.

*

Prof Věra Hladíková, pro nás "Sišlavá Nancy"

*

VK- brýlatá, vždy s pečlivě přehnaným "make upem", učila nás v nižších třídách češtinu, začínala staročeštinou; libovala si v citování starých textů s takovou vervou, že jsme ji napodobovali: "Byla kdás zima veliká, kdy stala řeka všeliká, had zkřehnuv nemoha utéci, kam chtěl přes zimu léci." Výslovně nesnášela Honzu Meda, sedícího v poslední lavici. Při jejím zapáleném výkladu si nečinil poznámky, ale svou pozornost věnoval vybírání holubů z nosu a jejich hodnocení. Zhnusená profesorka pomalu padala za mohutného spílání do mdlob, Honza však zůstal nad věcí a neztratil svůj bohorovný klid, který ho vždy charakterizoval.

*

JM- s naší strany byla vůči ní spousta výhrad, ale ráda nacvičovala sborové recitace a to úspěšně, byla přitom legrace
*

DF- klukům dávala přednost, nás, mladé holky, neměla ráda.
*

BL- "Janišová, viděla jsem vás včera s houfem chlapců. Pojdte k tabuli!"
**

Prof. Jan Rendla, pro nás Vřecko

JM- své znal, byl také dobrý, hlavně dívky byly ve výhodě.
*

VK- rád měřil děvčatům objem hrudníku.
*

HS- vzpomínám na něho v dobrém. Povídalo se o něm, že osahával v tělocviku holky a Honza Smejkal, zvaný Šejk, na něj napsal epigram: "Kážeš lidské zdvořilosti, nezdvořáku, byl bys schopen vylámati kosti. Chceš-li býti mravným vzorem v společenském styku, zchlad' své divé pudy v dívčím tělocviku".
*

JS- z tělocviku jsem měl skoro pravidelně trojku, i když jsem dělal závodně lehkou atletiku a v zimě chodil cvičit na nářadí. Hlavní důvod byl jednoduchý. Pan profesor nám chtěl předvést vzorný přednos na hrazdě, ale asi zapomněl, že už to dlouho nedělal. Stál jsem v nevelké vzdálenosti za ním, když vyskočil na hrazdu a místo přednosu začal jen bezmocně trhat oběma nohama najednou. Protože jeho porost z hlavy se mu přestěhoval na záda, ruce a nohy ("o"), připomněl mi poraněnou umírající opici a já nezadržitelně vyprskl smíchy.
*

VK- profesor přírodopisu, expert na holčičí tělocvik, kde údajně s velkým potěšením poskytoval dívkám záchranu při tělocvičných úkonech. Chodil při výuce mezi lavicemi a mnul dívkám paže, vždy raději výše. Nám, klukům, to nebylo milé, dávali jsme to najevo nevrlým mručením.
**

Prof. Václav Cikán

HS- na matiku byl prima

*

VK- hodný mírný pán, dle mně nešťastný pedagog. Myslím, že při výkladu fyziky, kterou nás učil, trpěl víc než my. Mě osobně fyziku spíše vzdálil než přiblížil, i matematiku. Vztah k těmto disciplinám jsem musel později radikálně měnit.

*

Prof. Julius Červinka, pro nás Šemík, resp. Gaius Julius

VK- chodil stále v bílém laboratorním plášti, při jedné besídkové parodii také Gaius Julius zvaný, strážce chemických sbírek vpravo v nejvyšším poschodí budovy školy. S nevlídně zakaboněnou tváří, která se však rozjasnila při spatření svého idolu D. S., svůdné brunetka laního zraku. Ubohý Sláva, měl v něm těžkého soka v lásce, který ho mohl kdykoli skoupat v kalných vodách chemie, všemi obávaného předmětu. Vzpomínám na Enešku Filka; před zkoušením měl takový strach, že si dal na kuráž frťana. Pak ze sebe vycedil torzo znalostí a při návratu do lavice odpadl. Šemík si toho ale nevšiml a zkoušel dalšího.

*

HS- byl velmi uznávaný v chemii a ve fyzice. Byla ale velká sranda, jak miloval Danu Smotlachensis a chodil před jejím barákem se zatemněnou baterkou celé večery. Maturoval jsem u něj z chemie (ještě s Peškem), a to byl jedinečnej. Řekl nám: Já vám nemohu říct otázky, ale budu respektovat, když mně řeknete, o co máte zájem. Tak jsem měl zájem o 3 věci a matura byla tisíckrát jednodušší než např. s Honzkou Rendlou.

*

JV - dost neobvyklý byl můj poměr k profesoru chemie. Tehdy jsem chodil s Jarkou Vackovou a on ji hlídal, neboť mu byla více než sympatická a tak se zdržoval téměř každý den po setmění u domu, kde bydlela a pokud mu byl někdo podezřelý, svítil mu do očí svou modrou baterkou. Jednou se mu v odpověď ozval silný chlapský hlas, který se vyjádřil v tom smyslu, že takový blbec se málokde najde a že mu bude nakopáno do ... (a konkretizoval neslušně, ale výstižně to místo, o kterém není pochyb, že jde o nejcitlivější místo mužů). Dále nápadně pospíchajícího pana profesora informoval, že rozbití hlavy se nemusí obávat, protože její obsah by pravděpodobně silně znečistil ovzduší a to civilizovaný člověk neriskuje. Když jsem

se s Jarkou rozešel a chodil se Soňou Smotlachovou, hlídal profesor ze stejných důvodů její sestru Danu a moje snaha, dostat se večer k jejich domu nebyla vůbec jednoduchá. Ve škole jsem ovšem nemohl dostat lepší známku než dostatečnou, i kdybych uměl látku sebelíp než on.

*

DF- on to asi dělal, aby ochránil čest dívek. Dokonce navrhl, aby bylo lékařsky zjištěno, zda jsou ty dívky, které přistihl s chlapci, ještě panny. Intervenovala jsem a tázala se, jaký pragraf to nařizuje. Přitížila jsem si a dostala zhoršenou známky z mravů.

*

Prof. Jaroslav Kudrnáč, pro nás Jarda

VK- cvičil chlapecká těla. Hodiny s ním nám umožňovaly plné odreagování. Nechával nám volnost. Zatímco léčil svůj žaludeční neduh nad plivátkem v přilehlém kabinetu, řádili jsme sami při míčových hrách ("národní kvartánská"). K pravidelnému periodickému úkonu při tělocviku patřilo měření dechové vitální kapacity na spirometru.

**

Prof. Vaníček- pro nás Želva

VK - čeština, přišel z Poličky, s výrazným červeným nosem, netečně klidný, s rozvláchnou řečí, snad odtud naše přezdívka "želva". Prováděli jsme mu různé kousky, jejichž hlavním aktérem byl Honza Souček. Jednou si usmyslel, že během hodiny s Želvou omdlí. Předem si zajišťoval odnesení ze třídy. Dobrovolníků bylo víc než dost, vybral si jen čtyři, já byl jeden z nich. Akce však nebyla organizačně dobře doladěna a tak nosiči vyrazili na pomoc z lavic dřív než se Honza skácel, prostě fiasko. Želva však potvrdil svůj povahový charakter, vůbec to s ním nehnulo a nechal nás bez povšimnutí. - Měl jeden dost blbý zvyk. Nepřezkušoval průběžně, ale na konci pololetí, nemaje známky, doháněl je v časové tísní tak, že nás bral k tabuli po čtyřech či pěti a hromadně zkoušel a pak ztrácel přehled, jak kdo odpovídal. Tak jsem obdržel napasa z českého jazyka, ačkoliv jsem ve své skupině odpovídal nejlépe. Odvolával jsem se, ale bylo to plat prtné.

Prof. Pösl

DF- moje setkání s profesorem Pöslem bylo předznamenáno nešťastným střetem mé excentrické maminky se zmíněným pedagogem ve vlaku z Chocně do Litomyšle. Neshodli se zřejmě na tom, má-li být okno otevřeno či zavřeno a ve sporu došlo až k osobním útokům. Má matka byla toho názoru, že jako dáma má právo vyžadovat určité ohledy a pan profesor zase soudil, že dáma by ve vlaku neměla číst kovbojku. K mé smůle se vzájemně představili. A tak se stalo, že příští den ve škole, když jsme měli povstat a ohlásit své jméno novému profesorovi zeměpisu, mé příjmení způsobilo, že se mě pan profesor zeptal, jezdí-li moje matka vlakem. Otázka mně překvapila a pojala jsem zlé tušení. Nezabránilo mi to ovšem při jedné hodině zeměpisu, kdy pan profesor diktoval nekonečné odstavce německého textu, abych si hlasitě nevzdychla. Profesor Pösl přerušil diktát, zeptal se kdo vzdychá a když jsem se přihlásila, došlo k trapné konverzaci, při které jsem byla tázána, zda vzdychám jenom při jeho hodinách, zda netrpím nějakou chorobou apod. Protože má odpověď -("Nadechnu, když potřebuji dostat vzduch do plic!")- byla kvalifikována jako drzost, byla jsem předvedena do ředitelny a zapsána do třídní knihy. Poznámka zněla: "Hlasitě a provokativně vzdychá při vyučování." Od té doby hlasitě nevzdychám. Vede to jen k malérům.

*

VK- učil zeměpis, nijak zvlášť si ho kromě nápadně skřehotavého hlasu nemohu připomenout - snad zprostředkovaně touto příhodou. Během hodiny se ozval krátký, přesto akusticky dobře povedený a citelně vnímatelný flatus. Profesor stál před tabulí čelem k publiku, v první reakci se otočil zády a soudě podle trhavého pohybu ramen zřejmě obtížně překonával smích. Vzápětí v sobě potřel člověka, zvítězila pedagogova etika, ovládl se, otočil se k plénu třídy a smrtelně vážně zavelel: "Otevřít okna, děvčata na chodbu!" (Připadá mi pozoruhodné, že děvčata nepodezíral). Pak se jal vyšetřovat, mluvil o kolektivním trestu, protože předpokládal, že se nikdo nepřizná. Jaké to bylo ale překvapení, když se neprodleně přihlásil Honza Souček, autor flatu, s pohotovým vysvětlením, že dle lékařů trpí prokázanou pneumatosou čili tympanismem čili meteorismem, jež se může takto nečekaně projevit. Co měl

Pösl dělat? Po tváři se mu rozlil tentokrát již neskrývaný úsměv, okna se zavřela, děvčata povolána zpět a Honza se stal hrdinou dne a korunovaným "králem prdu".

*

Prof. Martínek, pro nás Děda

VK- laskavý pán, dobrotisko, přišel nás jako důchodce na stará kolena zasvětit do tajů deskriptivní geometrie. Hned nám bylo jasné, že nenechá nikoho rupnout a tak, jak to bývá, místo vděku nevděk. Jeho hodiny se staly arénou alotrií od lehčích až po těžké kalibry. Maně vzpomínám, jak Burda při jeho hodině vylezl na okno a balancoval na parapetu. Děda nám nikdy nic nevytkl, jen se usmíval a vyzýval aspoň někoho k tabuli, aby zopakoval minulou látku. Když se přece někdo našel, přesvědčil ho, jak to umí a sám mu nacházel stopníky, průniky apod.

*

KS- k těm výborným profesorům přibyl po válce profesor deskriptivy starý pán Martínek Vděčím mu mnoho za jeho základy deskriptivněgeometrické představivosti, poznání základních přírodních zákonů i výuku cizím jazykům. Díky tomu jsem v hornictví uplatnil vše.

**

Prof. Olga Reichová

VK- ruština

*

Prof. Sokolovská

*

VK-matematicka a majitelka mohutného holubího poprsí

*

AM- byl jsem dodatečně poučen, že jedině proto, že její poprsí připomíná holuba voláka. Tento termín nám nebyl později na fakultě předložen, i když v této oblasti jsou tvarové možnosti nepřeborné.

*

Prof. Sirůčková

VK-němčina,

Prof. Katolický

VK-tělocvik

*

Prof. Adámek

VK- matematik a dobrotisko s bříškem

*

Katolický farář Josef Durek

VK- římsko-katolické náboženství, přestože se znal důvěrně s otcem, nikdy mi jedničku z náboženství nedal. Velmi jsem si ho vážil jako nebojácného a vlastenecky smýšlejícího kněze

*

evangelický farář Oldřich Videman

AM- přestože moji bratři byli pastory, přestože jsem ve své rodné vsi aktivně pracoval v dorostu evangelické mládeže, měl jsem trojku z náboženství, neuměl jsem Komenského

*

profesor a ředitel PhDr Vladimír Růžička

AM- vzpomínám, jak jsem jednou zaujal ředitele Růžičku při německy vedené konverzaci o fotbalové lize svou znalostí mužstev a o jejich zařazení do tabulky. Docela mi to šlo, protože jsem byl odjakživa horlivý čtenář sportovních rubrik a slávista a hravě jsem ovládal sestavení tabulky tehdejší ligy; nepomohlo mi to ovšem, právě z němčiny (a nejen z ní) mi špatný prospěch přivodil pozdější vyhazov z gymnázia.

*

KS- dodnes si nedovedu vysvětlit postoje a chování tehdejšího ředitele PhDr Růžičky. Snad vliv manželky nebo strach z řádění tehdejšího ministra Moravce a nacistického inspektora Wenera?

*

JV- je možné, že Růžička svým germanofilstvím zachránil gymnázium

BL- pocházel z Dašic, před válkou snad byl velký benešovec.

*

KS- pater František Strítezský

JV- byl to vzdělaný rektor piaristické koleje, učil nás jedno pololetí filosofickou propedeutiku u ukázal nám vzácné nádherné knižní originály piaristické knihovny, zatčen komunisty a obvině, že "schovával" ve věži zbraně a proto odsouzen do Jáchymova, zemřel 1989.

AM – čirou náhodou jsem se s ním potkal v Praze. Vyslechl jsem jeho zmínky o tom, jak byl vyhozen. Nevěděl jsem a ani nepoznal z jeho - pro nás příkladného - projevu, jaká ho čeká budoucnost.

SEBENELÍTOSTNÉ AUTOBIOGRAFIE

Kapitola 13.

JS- jednou -dost těsně před vysvědčením- se šel můj otec informovat na můj prospěch. Třídní mu řekla, že jsem ve škole poměrně málo a že mně ještě příští den vyzkouší. Otec mi tentokrát neřekl, že byl ve škole, ani že budu vyvolán. Bylo krásné počasí a tak jsme s Volodou šli na Černou horu. Když jsem se vrátil domů, ptal se mně otec, co je nového ve škole. Sotva jsem stačil odvětit, že celkem nic, otec mi přišil takovou facku, o jaké se mi ani nesnilo. Jeho následující projev by zabral pár stránek. Nicméně -jako vždy- se mi podařilo postoupit do vyšší třídy.

*

AM- svou účast na gymnáziu hodnotím jako misi nevyzbrojeného a nezávislého pozorovatele.

Snažil jsem se, aby události šly spíše mimo mně. Škola existovala pro mne jen od příjezdu autobusem pana Šedy a odjezdem autobusu pana Krejsy. Než ovšem uhodila hodina odjezdu, hráli jsme divoce na stolech ve třídách nebo v místnosti před aulou stolní hokej. Za živého boha jsem

nedovedl porazit Švejdu a byl jsem z toho nešťastný. Ani v šachu jsem nedopadal lépe. Kdybych si raději dělal, lépe řečeno aspoň opsal úlohy hned v tu dobu, ne až ráno před vyučováním! Ovšem, přijda domů, pohodil jsem aktovku a zmizel za kluky. Maminka jen vzdychala a otec chodil po nemocných a když přišel, zarecitoval mi nějaký úryvek v Vergilia s nabádáním o pilnosti mládenců. Mezi kamarády ze mne spadla všechna příkoří, kterými jsem trpěl ve škole a těšil jsem se z jejich přízně, protože jako syn lékaře jsem byl obdařen protekčním tabu. Nikdo mně netloukl, nikdo mně nehonil, když jsem vylezl na třešeň, naopak dávali mi vynikající buchty s mákem, máčeným a vařeným v mléce, "krajce" doma pečeného chleba, který jsme si namáčeli do "sirupu" anebo mazali sádlem se škvarkami, zkrátka stačilo říci "je tady Tonda doktorů", aby bylo všem jasno. Můj otec platil za velkou autoritu, jeho způsob léčby byl více lidumilný, honorář za "zaplat' vám to pámbu", ale měl bezmeznou důvěru. Ještě dnes se dozvídám (i od přímo postižených), že při záškrtu vymazával petrolejem mandle a často přistoupil i k tracheotomii a mnohokrát tak zachránil děti před udušením.

Jeden spolužák mi nedávno ukázal jizvičku po tomto úkonu. Něco z té slávy se přenášelo i na mně. Jednou však přece jen porušil tato pravidla respektu mladší spolužák a pěkně zdaleka a z kopečku na mně vykřičel od jiných slyšené: "Mošno žebrácká!" Měl pravdu, ač sám byl z rodiny, která naši chudobu zdaleka překonávala. Bylo to od něho ale velmi neprozřetelné myslet si, že na takového byt' záduchového chcípáčka si může troufat. Mimo své záchvaty jsem byl docela zdatný a v jedné uličce mezi ploty jsem ho zachytil a poučil ho o pravidlech dobrého chování vůči vesnické inteligenci. Rány do jeho nosu ovšem padly pod přímou instrukcí a s přísným dohledem na jakost provedení mým starším kamarádem, jinak zdatným selským synkem. On si zase tímto činem zástupně řešil svůj účet za počet švestek, které si hoch-soused Bohouš odnesl z jejich stromů a sám přitom neporušil dobré sousedské vztahy, on ruku nepozvedl. Slzy i krev, obvyklá katarze klukovských sporů, pomohla, a za chvíli jsme zase dali dohromady sestavu k "čutané", i s Bohoušem včetně. Kopané -jako správný slávista- jsem nemohl nikdy odolat, kdyby profesor Kudrnáč viděl, jak válím za humny, asi by mé osvobození od tělesné výchovy ihned zrušil. Dokonce jednou, když se mi ulevilo po nočním

záchvatu, jsem mamince utekl z postele, jakmile jsem uslyšel zadunění kopacího míče z hřiště za nedalekou školou. Kopal jsem do určení. A bylo mi dobře, i když jsem nic nevěděl o adrenalinu, ACTH a endorfinech, které v mém těle zřejmě vyprodukovala tělesná námaha a zároveň odstranila bronchospasmus. Mé potíže v noci po odeznění jejich vlivu však zdárně pokračovaly, spal jsem totiž pod peřinou, jak bylo tehdy neodmyslitelným zvykem a to byl ten hlavní důvod potíží. Nemusel jsem kvůli nim do školy, ale měli mně vyhnat z postele. Na čistém vzduchu by mi bylo lépe.

*

AM- života studentů mimo školu jsem se jako přespolní až do kvarty nemohl zúčastnit. Jen jednou mně vzala jedna z mých sester na nedělní představení Prodané nevěsty ve Smetanově domě. Asi nás tam někdo zavezl, možná na bryčce. Vzdálenost 6 km byla pro mne tehdy nepředstavitelně značná. Kromě toho mé časté astmatické potíže mně vylučovaly i z dalších aktivit - z tělocviku jsem byl osvobozen, na výlety jsem nejezdil už ani v obecné, protože když už jsem byl přihlášen, v noci před dnem výletu jsem dostal astmatický záchvat, nejspíše z rozrušení aj. Rodiče mně hned uvěznili v posteli, možná -jak vím dnes- kdybych vypadl z alergizujícího prostředí, určitě by mi bylo lépe. Stalo se. Podle toho vypadaly mé přípravy do školy a přinesly své ovoce. Přestože jsem závěrem kvarty složil testy inteligence s výsledkem mírně nadprůměrným, šel jsem. Myslím si, že mí rodiče už na mně neměli sil, byl jsem z jejich dětí sedmý v řadě, tedy rozmazlenec a navíc jsem takřka s měsíční pravidelností měl těžké astmatické záchvaty, pro které jsme vždy nejméně 14 dní chyběl ve škole. Mí slavní a nadaní bratři, které gymnázium vlastně vyslalo do lyceí ve Francii a s připomínkou na ně jsem byl s nadějami posuzován, byli daleko. Tatínek byl sice také absolvent litomyšlského gymnázia, ale už na konci minulého století, ale spíše mi recitoval příslušné mravoličné statě řecky Odysseu a latinsky Ovidia, ale to bylo všechno. Když přicházely reparáty, zachraňoval mně z matematiky bratr Adrian, když se náhodou objevil doma a Manka Sedláčková z latiny. Docházel jsem k nim na statek a byl jsem důkladně pérován. Kvartou skončil můj první pobyt na gymnáziu. Uklidili mne od tzv. JUK, jednoročního učebního kurzu na sloupenské měšťance a tam jsem pochopitelně exceloval, dokonce i ve sportu. Hráli jsme s učitelem Sotonou

házenou, volejbal i kopanou. Dokonce jsem v atletickém víceboji vyhrál každou disciplínu. Samotnému mi to bylo trapné a tak jsem během závodu na 50 m před cílem zpomalil a přenechal vítězství svému dobrému kamarádovi. To se ale nelíbilo učitelstvu, prohlásili mou galantnost za nesportovní, závod se musel opakovat a já musel zvítězit. Tentokrát už to bylo jen tak tak, ale čestně. Byl jsem vybrán, abych následoval rodinnou tradici a stal se učitelem. Do konce války jsem byl na učitelském ústavu v Chrudimi. V posledním půlroce války byla Chrudim často (díky blízké Fantovce v Pardubicích) bombardována, vyučování redukováno jen na přidělení a odevzdání úkolů jednou za měsíc. Abych byl uchráněn povolání na technické práce, byl jsem nasazen do statku starosty (zřejmě po dohodě mého otce s ním v hospodě - kde jinde) a povolání na kopání zákopů k Olomouci (to už bylo ke konci dubna) mi sice obecní policajt sdělil, ale starosta asi odložil do koše. Měl to možná udělat, přestože jsem se sblížil s jeho dcerou (upozornění pro pány sprostáky: vše čisté, doslova jen na políbeních v duchu evangelickém!), a byl jsem jím určen k odstřelu jeho loveckou brokovnicí . Abych nenapínal: po 7 letech jsem si jeho dceru vzal!

Válka skončila, starosta mně s viditelnou úlevou vyplatil a jednoho dne v 8 hodin ráno brzo po válce jsem se zase octl mezi svými spolužáky. Třídu jsme měli v městské knihovně. Četli jsme noviny, diskutovali, zejména mně trochu depresivně zaujalo odevzdání Podkapatské Rusi, dokonce víc než vyhnání Němců.

*

SS- Kamení domova

Když dáváš sbohem svému kraji
ve vůni zralých makovic,
uprostřed snopů, do nichž slunce žhne,
nazpátek úvozy a cesty zastřené
jsou stále hloub a víc.
Poslední obraz, který taje v sen:
strniště, kříž a žluté listí ...

Kdo bude zítra za mne čísti
ty hebké stránky, jejichž pergamen

je měkký, smutný
-v rozhraní stínů mezi podsíněmi-
jak bílý samet dívčích čel?
Já budu zítra jinde němý,
pro jiné západy a jiná jitra.

Ach, zítra, proč už zítra?

Krutá jsou znamení tvých ran,
kamení domova,
a daleko dnes od ostří tvých hran
říkám si o nová.

RADĚJI UŽ JEN ZÁVĚR MÍSTO ÚVODNÍ HO VYSVĚTLENÍ

Prakticky ve všech dopisech, které provázely zrod tohoto nepatrného memoriálku, mi vzdávali jejich pisatelé dík, ne-li hold, že jsem přišel s návrhem dát na papír ty vzpomínky na náš pobyt na gymnáziu v "městě L.", pro nás ovšem v Litomyšli, o kterých při našich každoročních setkáních tak rádi hovoříme. Není to třeba. Vycházím totiž z tohoto záměru:

**CHCEŠ-LI SE ZACHOVAT V PAMĚTI SVÝCH DĚTÍ A PRADĚTÍ,
VRAŤ PAMĚŤ SVĚMU MLÁDÍ.**

Poslední dobou se proto zabývám hledáním dokladů o mých příbuzných, kteří také prošli gymnáziem a učitelským ústavem v městě L. Často jsem narazil na záznamy i o mých spolužácích. Byv potěšen radostnými dojmy, že se s nimi opět aspoň takto setkávám, napadlo mně zachytit, co jsme prožívali. Čistě jen pro tu vnitřní radost z návratu do mládí a z té skutečnosti, že je nám dáno ještě se setkávat, ještě se dorozumívat, i když kdoví na jak dlouho.

A za druhé - já sám chci poděkovat, že se tomuto záměru dostalo takové odezvy. Skoro každý ze seznamu spolužáků slovně dámy paní magistry Aleny Wotrubové, pro nás ovšem Alenky Horálkové z nádraží, mi poslal své vzpomínky nebo

aspoň fotografie či jiné doklady. Dalo mi to příležitost k sice další, ale radostné práci. Snažil jsem se proto, aby to vyznělo jako projev mé pozdní vděčnosti mým úspěšnějším spolužákům, kteří mně po letech odloučení přijali bez rozpaků do svého středu, přestože jsem nebyl na gymnáziu nijak úspěšný, přestože že jsem se jako venkovský hoch neúčastnil různých školních i mimoškolních gaudií v městě L., přestože jsme se navzájem skoro neznali, přestože jsem byl od nich v polovině studia válkou a po něm životem a povoláním na čas oddělen. Budu potěšen, jestli tento souspisek vyvolá třeba i úsměv ve tváři, třeba i zavhlé oči. O tomto posledním vlastně nepochybuji, v našich letech už jen skleroticky pláčeme - více z radosti než z žalu.

A tak Vy, o kterých hovoří titul této memoárové miniaturny, dočetli jste soubor dojmů a některých skutků z našeho mládí. Bylo to možné díky především obsáhlým faktografickým vzpomínkám Karla Simandla, pro nás Čudyho a Vladimíra Kyncla, pro nás Gnouda, jakož i Slávy Flídra, takže jsem mohl vytvořit základ k realitě dávných dnů. Díky Dagmar Falkmanové, pro nás Dájince Reifové, jsem mohl znovu poznat (z jejího textu i z Vašich dopisů), že ona byla a je pro nás všechny stále jednička, protože její řádky přinášejí o všem hodnocení výstižná, nadhledná a láskyplná; díky Slávovi Slabému se mnohé doplnilo i zakrylo poetickým oparem jeho veršů. (Zde si dovoluji vzdát hold perfektnímu vyjadřování krajánků v mateřském jazyce!). A samozřejmě díky patří také všem ostatním (uvádím je v seznamu autorů), kteří zbývají v "kartotéce dosud živých" paní magistra Aleny Wotrubové, za podrobné i drobné doplňující postřehy, fotografie a jiné materiály, jakož i připomínky, které posvěcují základní obsah a dávají vlastně těmto "impresím" celistvý faktografický výraz. Možná, že se někdy někomu nezávislému stane vše inspirativním podnětem k širšímu psychoanalytickému a historickému zpracování oněch dob, které nám -a možná i dalším- připadají stále zajímavé a vzrušující. V tomto elaborátu to možné není, sám k tomu nemám potřebnou kvalifikaci a tak jsem se snažil jen o "dojmologii" a sentiment a sám jsem vystupuji spíše v roli neozbrojeného pozorovatele studentského života v městě L. Z kopců nad Sloupnicí přidávám své -někdy odlišné, někdy doplňující- zážitky z "přílitymyšlí", které však k

městu L. neodmyslitelně patří, neboť jde o oboustrannou zpětnou vazbu. Důkazem tohoto tvrzení budiž profesor litomyšlského gymnázia Alois Jirásek, který si chodíval do Sloupnice během první světové války pro čerstvě utlučené máslo a vodíval tam i jinam "na veselé vycházky a výlety mladé profesorské kvarteto chodecké a zpěvácké", jak praví kronika. Na druhé straně zase já si za druhé světové války chodil do města L. vtoukat do hlavy čerstvé tučné vědomosti a kdo ví, zda mi to máslo nezůstalo na hlavě. Ale to si posuďte sami!

Byl jsem svědkem nebývalého povzbuzení mysli všech mých spolužáků, když jsme se jednoho dne sešli nad pracovním výtiskem memoárů. Kojím se proto nadějí, že tyto texty snad vyvolají další vzpomínky. Možná, že k nějakému životnímu jubileu by mohly doplnit tyto Imprese a fakta. Velice rád bych někdy spatřil, že vzpomínky pokračují, jako pokračoval život nás všech, ovšemže jinými -a někdy tak odlišnými cestami! A právě proto je to věc už jen každého z nás, a snad -kéž by- i nezávislého pozorovatele z jiné generace, pokud by mu naše reminiscence stály za podnět k hlubším analizám a morálním závěrům. Ano, jestliže jsme otevřeli některá zákoutí svých duší, musíme přijmout i kritiku našich postojů a činů. Ale to je naštěstí záležitostí jiných, už ne naše a my naopak máme tu kliku, že se jí úspěšně vyhneme, zmizíme-li včas z tohoto světa.

Pámbu vám naděl hodně zdraví, jak říkávali v mé rodné vsi.
Váš Antonín Mikolášek, sestavovatel memoárů

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

Autrata František:

VÝROČNÍ ZPRÁVA státního českosl. ref. reál. gymnasia v Litomyšli
za školní roky 1938-1945.

*

Mnohé z uvedených materiálů poskytl
Okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli přispěním svých
pravovníků

*

Kapusta J.:
Josef Matička - Sen o Litomyšli
Nakl. Kruh 1972

*

Reichwertová K.:
Litomyšl
Odeon Praha 1977

*

Výroční zprávy gymnázia v Litomyšli v letech 1925-1938
dle materiálů Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v
Litomyšli

*

Zachař B., Mikolášek A., Silon J., Pokorný, dopisy, výpovědi:
Manka Sedláčková. In: In memoriam padlých spoluobčanů a
druhů,
str. 39-51. SČM Sloupnice 1946

*

Absolventi a spolužáci podle seznamu PhMr Aleny Wotrubové:
Vzpomínkami přispěli:
DF=Dagmar Zlatica Falkman (Reifová), SF=Sláva Flídr,
VK=Vladimír Kyncl, BL=Blanka Latal (Janišová), JM=Jaroslava
Moravcová (Bradáčová), JS=Jaroslav Síč, KS=Karel Simandl,
SS=Sláva Slabý, HS= Jan (Honza) Souček, JŠ=Jiří Šafář, JV=
Jaroslav Vaňásek, AW=Alena Wotrubová (Horálkové), RM=René
Makovský.

Chybí: vzpomínky od DR=Dana Rosebergerová (Moravcová?...),
IV=(Ivo Vorlíček), , OJ=Olga Löwingerová (Jakubičková), LO=
Lubomír Oplištil

*

Fotografie a tiskoviny dodali: VK, BL, SF, JŠ, maturitní album,
dále Josef Chaloupka, kresby Jaromír Kovář, Milena Těhníková.

*

IMPRESE A FAKTA ZE ŠKAMEN

Skládanka ze vzpomínek absolventů ročníku 1927 gymnázia v
Litomyšli za léta 1938-1946

Sestavil Antonín Mikolášek. Tisk: GRANTIS Ústí nad Orlicí
Vydáno pro vlastní potěšení vlastním nákladem v počtu 50
výtisků, vždy však obnovitelných pro každého dalšího zájemce.
Tisk: Grantis Ústí nad Orlicí

TEXTY POD FOTOGRAFIEMI

Pátá třída chlapecké obecné školy v městě L., kádrová zásoba budoucí primy gymnázia

Absolventi 5. tříd obecných škol dostávali toto zajímavé vysvědčení

**

Jedna z dominant města L. - nové reálné gymnázium naproti zámku a piaristické koleji

Tolik nás bylo v primě, třídění žáků podle znalostí i charakterů právě začalo

V tělocvičně gymnázia cvičí chlapci ze sekundy

*

Tercie už cvičila jen venku

Panorama středu okolí města L. na obraze Jana Šplíchala, který nám zanechal nezapomenutelný pohled na krásu našeho školského domova

*

Takto vyjádřil "stav ducha té doby" za heydrichiády malíř Josef Matička

Každý ze studentů musel mít dvojjazyčnou legitimaci.

Skupinová fotografie z kvarty, upomínka toho, kolik nás tehdy bylo

Naše milovaná

napůl kantorka,

napůl máma,

nacelo chápající přítelkyně

- profesorka Libuše Jandová

*

Olej Josefa Matičky "Před transportem" říká o našich spolužácích vše, co jsme cítili

Oznámení studentského večírku

*

Tisková chvála studentské aktivity

Kvinta na konci školního roku, snímek zachycuje i část profesorského sboru

Legitimace do tanečních jednoho velmi významného tanečníka

*

Oznámení o pořádání studentské akademie

*

Doklad péče Německé Říše o české studenty

Adresa ct. spolužačkám v zajímavé válečné zálepkové dopisnici
Pozvánka na majáles

S radostí očekávaná maturita odhalí naše nitra do nejzazších hlubin

*

Pozvánka na jednu ze závěrečných pomaturitních oslav

*

S městem L. i jeho parky jsou spojena první studentská zamilování

Kamarádské trio (spíše alotrio) K+M+F

Co dokáže mládí a vytrvalost - i po večírku SF vítězí